

VESTNIK

NOTICIERO

XXX

1-2-3

1979

VESTNIK slovenskih domobrancev in drugih protikomunistov je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. — Izdaja ga konzorcij. Ramón Falcón 4158, 1407 — Buenos Aires. — Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Edición y redacción: Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, 1407 — Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans. Ovitek: arh. Jure Vombergar.

Tiska: Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, 1101 Buenos Aires, Argentina
Registro de la Propiedad Intelectual No. 1.333 625 (22. 6. 1976)

VSEBINA: Kjerkoli sva, brezdomca (V. Kos) — La tercera guerra mundial y su comienzo — Bodimo zvesti in stanovitni (dr. J. Pepelnak) — Planika na grob (et) — Umrli nam je Bogo Pregelj (R. Bras) — Ob stoletnici rojstva ravn. Bogumila Remca (dr. T. Debeljak) — Legenda o Lovšetu (dr. J. Felicijan) — Poletno jutro (Javorov-Debeljak) — Z roko v roki (dr. A. Kuk) — Dopis iz Čileja (Spurovi) — Drugačna luč na Letelierov umor — Slovenska narodna zavest v domobranstvu (S. Buda) — Človek je nastal za prazen nič (Zoran) — Dr. Cigan in črna roka (M. B.) — Društvene vesti — Brali smo in pripominjamo — Pisma uredništvu — Odgovor gospodu B. M. P. (S. Buda) — V spomin — Urednik prosi za besedo — Darovi.

PZ 76/1981

VESTNIK - NOTICIERO

SLOVENSKIH DOMOBRANCEV

IN DRUGIH PROTIKOMUNISTOV

XXX

— 1-2-3 —

JANUAR-FEBRUAR-MAREC 1979

Vladimir Kos

Kjerkoli sva, brezdomca, se tokrat srečava

Morda se bova v tropsko luč spod vej zazrla —
katerikrat? —

prisluhnili v pohod zveri, in v krila razprta,
spet segla za vrát...

morda se bova sklanjala nad srcem stroja
v tovarnah mest,
s pozornimi očmi, a s srcem, težkim od olja
pokvarjenih zvezd...

morda pred nama se v večer — brez lučk — valovi
izkrcajo:
z akordeonom belih pen, in s tisto „o zori“,
ko bližji je sen...

morda pa res sneži, kjer ti in jaz stojiva
v površniku,
dotlej da noč pokrije ostre vogle spomina
in okna ledu...

morda. A za gotovo vem za hrepenenje,
kjer ti in jaz
se srečava, ker naju čaka — v slamicah vere —
Nebeški Obraz.

VERE, SVOBODE in KRUHA V NOVM LETU 1979

želi PRIJATELJEM IN BORCEM V e s t n i k

La tercera guerra mundial y su comienzo

La Tercera Guerra Mundial ha comenzado antes que terminara la Segunda. Según el Profesor estadounidense James Burnham hay que retrotraer su comienzo a aquel día de Abril de 1944 en que la flota griega incorporada a la británica del Mediterráneo, se amotinó en el puerto egipcio de Alejandría, instigada por la organización "ELAS", brazo armado del "EAM", grupo político griego manejado por el comunismo.

Dicho profesor emitió esta opinión en su obra "La lucha por el Imperio Mundial" ("The Struggle for the World") e insistió sobre ella en su obra posterior "The coming defeat of communism", título erróneamente traducido en la edición argentina de Emecé, como "La inevitable derrota del comunismo"; erróneamente, porque la tesis de Burnham es por el contrario, no que esa derrota sea inevitable sino que ella podrá obtenerse siempre que se rectifiquen las equivocadas actitudes políticas de EE. UU. y demás naciones libres, y se proceda en adelante con coherencia y realismo.

En esa segunda obra Burnham, defendiendo la fecha que indicó como comienzo de la 3ra. Guerra Mundial contra quienes puedan considerarla algo arbitraria, dice: "Sin embargo, ciertos hechos que sólo recientemente han resultado claros parecen marcar la primavera de 1944 como punto crucial. Para entonces los dirigentes comunistas estaban seguros que Hitler sería derrotado, y por lo tanto Hitler no era el único o siquiera el principal enemigo y problema. Desde el punto de la estrategia comunista, era entonces necesario, con la furiosa embestida de Hitler en proceso de liquidación, dar el paso siguiente en la lucha por la dominación comunista mundial: la lucha contra los Estados Unidos y sus potenciales aliados no comunistas. Vemos, en consecuencia, que se cambió la estrategia comunista en todos los Balcanes durante la primavera y el verano de 1944. Las tropas irregulares dirigidas por los comunistas virtualmente cesaron sus operaciones contra los nazis y concentraron sus esfuerzos contra los movimientos de resistencia no comunista rivales (Zervas en Grecia, Mihailovitch en Yugoslavia, los Zoguistas y los republicanos en Albania). El Alto Comando Occidental, sin comprender la naturaleza de la guerra y creyendo que la resistencia no era en modo alguno un fenómeno militar importante, no sólo permitió, sino que ayudó a los comunistas a liquidar a sus adversarios. Al propio tiempo, los comunistas dejaron de lado su actitud ciento por ciento antialemana y comenzaron a cortejar a los "buenos alemanes" por medio de la propaganda y de las operaciones del Movimiento de Alemania Libre. Las fuerzas comunistas en China se habían mantenido en todo ese lapso al margen de las luchas contra los japoneses, con el objeto de prepararse

para el momento en que pudieran iniciar la conquista de toda China“.

“La fecha exacta no es importante. En todo caso, solamente en las guerras de tipo tradicional, cuyos comienzos son formalizados por declaraciones, podemos asignar fechas exactas y concretas”.

Esas dos obras del Profesor Burnham así como la titulada “Táctica de la Subversión”, son fundamentales y es una gran lástima que los Presidentes de los EE. UU. y en general los dirigentes de las naciones del mundo libre, no presten atención a sus acertados análisis y recomendaciones sobre la defensa contra la agresión permanente y total del comunismo.

ATACA DESDE DENTRO POR MEDIO DE TRAIADORES

Resumiendo, estamos en la 3ra. Guerra Mundial de carácter primordialmente psicopolítico, con que el comunismo pretende adueñarse de todo el globo. Mediante técnicas psicopolíticas de agresión ataca a los países desde dentro, por intermedio de sus propios ciudadanos, convertidos así en auténticos traidores movidos desde el extranjero. A veces esa agresión desde el interior determina guerras “limitadas” en que las potencias comunistas agresoras utilizan países satélites para apoyar la acción de la traición subversiva en los países atacados desde dentro (casos de Vietnam, Corea, etc.).

B. Caviglia Campora

Bodimo zvesti in stanovitni!

Govor g. dr. J. Pepelnaka, osrednja točka sporeda pri spominskem križu v Midlandu v Kanadi ob priliki romanja 10. sept. 1978, ki sta ga vodili obe organizaciji D. S. P. B.:

Slovenci in Slovenke, slovenska mladina in dragi bivši domobranci!

Bog je v svoji dobroti zopet dodal eno leto našemu življenju, da smo se lahko ponovno zbrali na tem prostoru, ki je posvečen kanadskim mučencem. Ta kraj se mi zdi zelo primeren, da smo tukaj postavili spominski križ, ki je namenjen vsem žrtvam komunistične revolucije v Sloveniji, posebno še vrnjenim in pobitim domobrancem. Skromen in preprost je, kot so bili skromni in preprosti v življenju in smrti tisti, ki jim je namenjen.

Današnje romanje sovpada tudi s padcem Grčaric in obleganjem Turjaka. Zanimivo je, kaj piše Djilas v svoji zadnji knjigi „Vojna leta“, ko je vprašal Kardelja, zakaj so vse ujetnike s Turjaka pobili, mu je ta z nasmehom odgovoril: Da bi uničili moralno belih. K temu pa Djilas takoj doda: Pokoli so sad sovraštva in računanja voditeljev. — Pred nekaj dnevi je tudi poteklo 32 let odkar je umrl nasilne smrti general Leon Rupnik.

Domobranci so v eni svojih pesmi, kot da bi slutili prezgodnjo smrt takole peli: Srca mrtva govorijo, ne pozabite nas nikdar!

Protikomunistični borec so bili vrnjeni v Jugoslavijo s prevaro, kjer so bili brez sodnega postopka obsojeni po komisarijih in terencih na smrt.

Iz Teharij in Škofje Loke so se rešili samo maloštevilni mladoletniki in pa peščica borcev, ki je ušla iz skupnih grobišč v Kočevskem Rogu, da so nam povedali o svoji usodi in strašnem trpljenju tistih dni.

Prišli smo danes na ta kraj iz hvaležnosti do njihove žrtve in da položimo venec in prižgemo svečo, ki še po 33 letih ne sme goreti na njihovih grobovih. Prišli smo pa tudi semkaj, da nabereмо moči, da bi ostali stanovitni in zvesti idealom, za katere so se borili in dali svoja življenja: Ostati Bogu otroci, Domovini sinovi in sužnji nikomur. Le duhovno močni bomo mogli vztrajati v teh časih, ko brezbožne sile načrtno izpodkopavajo same temelje krščanskih izročil.

V zadnjem času vedno bolj pogosto slišimo, da bi morali pozabiti na dogodke l. 1945 in da se je od takrat v Sloveniji veliko spremenilo. V materialnem oziru so res napredovali, kje na svetu pa niso? Toda ali so avtomobili edino merilo napredka? Ali nima komunistična partija v Sloveniji in Jugoslaviji še vedno vso oblast v vojski, diplomatski službi, političnem življenju, vzgoji, gospodarstvu itd? Menda nihče ne bo rekel, da ima Cerkev v deželi popolno svobodo, ker niso tudi naslednikov škofa Vovka polili z bencinom in zažgali.

Jugoslavija je članica Združenih narodov in sopolisnica Helsinške pogodbe in kako spoštuje osnovne človečanske pravice: pravice do življenja, svobode in uveljavljanja lastne sreče? Tolstoj je dejal, da je človek rojen, da je srečen in to srečo najde v zadovoljitvi dnevnih potreb svojega obstoja. Najgrša oblika preganjanja človeka je zloraba zakonov kot način zatiranja človečanskih pravic, smo brali pred kratkim.

Sliši se tudi, da je oblastem doma nerodno glede pokola domobrancev. Na žalost kaj takega ni zaslediti v nobeni uradni izjavi; knjige in časopisi so še vedno polni pisanja o izdajalcih in zločincih. Pa tudi med nami v zdomstvu takih napadov ne manjka, medtem ko drugi govorijo o narodni spravi. Za resnično spravo pa je potrebno vsaj dvoje: da se prizna in popravi krivica.

Kaj se je zgodilo s slovensko materjo, katero je tako lepo poveljčal v slovenski književnosti Ivan Cankar, da je dala med drugo svetovno vojno na tisoče „izdajalcev in zločincev“ na eni strani in „narodnih herojev“ na drugi?

Morda bo bolj držalo, da smo se mi v teh letih precej spremenili in otopeli za probleme okoli nas in najraje vidimo, da nas ljudje pustijo pri miru. Komunizem se je v toliko spremenil, da je bolj previden in prikrit v svojem delu: na zunan je proti izkoriščanju delavcev, hoče biti zagovornik narodnih pravic in teženj, socialnega napredka in enakosti, obenem pa mu ni mar za javno mnenje, in stvarno kritiko pri dosegu svojih ciljev. Dogodki v Vietnamu, Kambodži, Afriki, Južni Ameriki in Italiji potrjujejo, da je tudi današnji komunizem krut in osvajalen. Dobro veste kaj se je zgodilo v Sloveniji s tistimi komunisti, ki so baje hoteli dati komunizmu bolj človeški obraz, da so se morali umakniti z visokih položajev nepopustljivi partijski liniji.

Ko je bil pred kratkim Scharansky obsojen na 13 let ječe, je dejal: Morda kdo misli, da mi je žal, pa mi ni. Srečen sem, da mi moja vest ničesar ne očita in da nisem izdal svojega prepričanja tudi takrat, ko so mi grozili s smrtjo. Slovenski narod je v izredno težkih razmerah med drugo svetovno vojno komunizem zavrnil, ker mu je bil tuj, protiverski in ker je bil v nasprotju s krščanskimi izročili slovenskega naroda. Tudi sedanji papež Janez Pavel II. pravi, da sta komunizem in krščanstvo nezdržljiva.

Ko so vprašali velikega znanstvenika Karla Steinmetza, kaj bi po njegovem največ doprineslo k napredku človeštva, je dejal: Ljudje bodo prišli do spoznanja, da samo materialne stvari ne prinašajo sreče. Znan-

stveniki sveta se bodo posvetili študiju Boga in molitve. Ko pa bo nastopil tisti dan, bo svet doživel večji napredek v enem rodu, kot ga je v zadnjih štirih.

Upamo in verujemo, da bo tisti dan prišel tudi za Slovence, ko bodo zopet zaživali polnost verskega, kulturnega, političnega in gospodarskega razmaha in da bodo tudi domobranci in druge žrtve sedanjega režima dobili priznanje v svetu in doma za veliko žrtev, ki so jo doprinesli pri obrambi krščanskih vrednot.

Neutrudno delajmo za to stvar in bodimo glasniki teh upov v svobodnem svetu.

P l a n i k a

Bogotu Preglju — na grob!

Ko smo v tisti žalostni pomladi 1945 pokopavali akademika Tinkota Markeža na pokopališču v Št. Petru v Lesu nad Spittalom, je ob odprtem grobu pater Fortunat vključil v poslovilni nagovor besede, ki jih je Tinko že skoraj brez zavesti ponavljal: jezero-Bohinj-planine. Takrat smo prvič izven očetnjave čutili, kaj nam ta pomeni.

Pater Fortunat je tudi omenil planiko kot najbolj zlahtno rožo naših planin, ki zna kljubovati v suhi skali vsem vetrovom in mrazu. Tako je skorajda preroško poudaril pomen: znati držati, kljubovati, ne omagati.

Ta misel sega daleč nazaj, pisano danes, a takrat je bila še zelo živa. Prva planika, ki je znala držati, kljubovati in ni omagala, je bil neznani dolenski fant, ki je korajžno zagrabil za puško in dejal: zdaj je konec divjanja! Tisti fant nikdar ni študiral težkih knjig, tudi ni bil doktor ne vem kakšnih ved in še manj je mogel — kakor je bilo svoje čase moderno — piti modrost pri teologih, filozofih in sociologih svetovnega slovesa. On se je ravnal po lastni pameti, misleč na družino, rod, očetnjavo in bodočnost slovenstva. Ta fant, čigar imena nikdar ne bomo vedeli, bo šel v zgodovino kot zgled vsem drugim, ki so mu kasneje sledili.

Med te pa v prvi vrsti spada naš prijatelj in soborec Bogo! Planika, da malo takih — garač, vedno pripravljen pomagati, z vsemi dober in vsem prijatelj. Vsi, ki žive izven Buenos Airesa, se ne bodo nikdar dovolj zavedali, kakšna praznina je nastala z njegovim odhodom. Mi, ki smo z njim skupaj sejali, bili v družbi, se srečavali na prireditvah, mi ga bomo vsak dan bolj pogrešali.

Pri vsem tem nas tolaži samo eno: planiko v gorah odtrga brezvestna duša. Tista planika potem konča v kateri koli knjigi ali morda zataknjena za kakršno koli sliko. In s tem je planika ubita, pa vedno.

Planika, kakršna je bil Bogo, je bila odrgana po Božji roki v tistem trenutku, ko se je Vsemogočnemu zdelo, da je Bogo najbolj zrel, da pride k Njemu v dokončno bivanje. V onstranstvo, kakor pravi Tine Debeljak

na spominski plošči. Tam je naš Bogo zdaj, tako upamo, ker še vedno mislimo, da je Božja usmiljenost večja, kakor si mislimo.

Bogo! Iz srca hvala za vse, kar si kot civilist in vojak izpolnil in počiva naj tvoje telo v zemlji, ki nas je sprejela, dokler se ne bomo vsi srečali. Takrat ne bo več vojsk, ne bataljonov, ne sej, ne družabnih prireditvev. Takrat bomo edinole s ponosom lahko rekli: za slovenstvo smo se borili in ni nas sram.

Gospej Jelki in hčerkama naše iskreno sožalje.

et

Umrl nam je Bogo Pregelj – Iko!

Z globoko žalostjo v srcu izlivam te misli v besede, ki oživljajo spomin prijatelja — našega soborca.

Bogo izhaja iz globoko verne družine Pregljev iz Starega Vodmata v Mostah v Ljubljani. Veren oče — železnikar — in pobožna mati sta bila najlepši zgled svojim otrokom. Vsaka nedelja je bila praznik: vsi skupaj so šli dopoldne k maši, popoldne pa h krščanskemu nauku. Najmlajša sta med pridigo sedela na trdnih kolenih očeta, trdnih, kot so bile trdne klopi šentpeterske cerkve.

Pridobljeno versko vzgojo v družini je Bogo izpopolnjeval v novo ustanovljenem Salezijanskem Mladinskem domu na Kodeljevem, najprej v lesenih barakah, nato v mogočni stavbi ob Ljubljani.

Poleg verske vzgoje je Mladinski dom skrbel tudi za razvedrilo v športu, zato najdemo Bogota pri šahu in ping-pongu, pri odbojki in nogometu. Pri tem zadnjem sva nekajkrat skupno branila barve Mladike, ki je bila v Ljubljani, poleg Jadrana in Hermesa, matičen klub vseh ljubljanskih klubov.

Člani Mladinskega doma so bili razdeljeni v tri skupine: mladina, naraščajniki in krožkarji. Kot mladina in naraščajniki so imeli tudi krožkarji svoje redne - obvezne članske sestanke, na katerih so prejeli poleg verskih tudi splošno življenjske napotke. Predavatelji: dr. Knific, dr. Blatnik, dr. Tome, dr. Mihelič, prof. dr. Mihelič, dr. Cigan, dr. Farkež, gg. Jereb, Novak in drugi salezijanci pa tudi izbrani laiki so oblikovali psiho doraščajoče mladine. Krščanska vzgoja naj le tej ne bo samo tradicija ali pododgovana oz. pridobljena navada, ampak temelj zasebnega in javnega življenja.

V takem okolju je rasel tudi Iko, kot smo Bogota klicali prijatelji med seboj. Med vsemi člani Mladinskega doma je bil zelo priljubljen, ker je bil preprost in ljubezniv — tovariški. Tudi oči predstojnikov so bile uprte vanj. Pri novo ustanovljenih Slovenskih fantih je bil zastavonoša.

Mladinski dom — po zaslugi salezijancev — je bila prava trdnjava

Domobranski častnik, zdaj že umrli Bogumil Pregelj, govori ob odkritju spomenika našim padlim junakom, Slovenska hiša — Buenos Aires.

naše tisočletne krščanske omike, zato je komunizem začel mnogo let pred vojno stresati svoje seme vanj — seveda med krožkarje. Med redkimi člani, ki so se nevarnega pronicanja komunizma zavedli, je bil tudi Iko. V tistem času je bil ravnatelj zavoda dr. Franc Blatnik. Vešče pripravljena salezijanska vzgoja je bila za ravnatelja porok, da so fantje-krožkarji na pravi poti v svojih življenjskih podvigih. Dr. Blatnik je imel mnogo poznanstva in s svojim fino uglašenim diplomatskim nastopom je našel pot skozi tista težko prehodna vrata, za katerimi so se reševale prošnje za namestitvev uslužbencev. Za kogar se je on zavzel, je gotovo dobil dobro zaposlitev v tistih nelahkih časih pred vojno. Med temi izbranci pa so bili tudi nekateri komunisti, ki so svojo pripadnost Komunistični partiji skrivali za članstvo Mladinskega doma in za neoporečno avtoriteto dr. Blatnika, ki je osebno jamčil, da je pristna krščanska vzgoja le-teh. Tako tudi ni mogel verjeti Ikotu, ki ga je skupaj z nekaterimi drugimi člani opozoril in prosil, naj prestreže pronicanje komunizma med člane Mladinskega doma. Le za trenutek je zmagala komunistična verolomnost nad dr. Blatnikom, bolje rečeno, dr. Blatnik je bil prevaran in opeharjen za svojo

pozornost do nekaterih članov Mladinskega doma. Tudi med samimi člani-krožkarji je začelo vreti, ker so se nekateri naivneži — koristna budala — potegovali za že poznane komuniste.

Iko je ponovno, zdaj že trdno odločen za svoj korak, stopil pred predstojnika in mu povedal, da mu vrača znak Slovenskih fantov, ker za zastavo, ki jo nosi on, stopajo ljudje, ki te zastave niso vredni. Dr. Blatnik ga je pregovarjal, Iko pa je odločno pribil: „Zaradi nekaterih komunistov ne bom več zastavonoša, znak F. O., če ga ne sprejmete, vržem v Ljubljano...“ Bogo je pri svojem sklepu ostal trden... Da je imel Iko prav, se je kmalu pokazalo.

Dr. Blatnika je prehitel čas, ko je po pravilih salezijanske družbe prevzel ravnateljstvo šole na Rakovniku, njega pa je zamenjal dr. Alojzij Tomc.

Tekla so leta 1937... 38... 39...

(Škoda, da o tej stvari ni pisal pok. Slavko Tršinar, lahko pa bi pisali še dr. Tomc, Kinkelj, prof. M. Langus in dr., ki so to dobo sami doživljali.)

Novo nastavljeni ravnatelj dr. Tomc se je zavedal resnosti položaja in časa, zato se je za razdvojenost v krožku zanimal, skupaj z voditeljem le-tega sal. duh. Novakom, ki so ga pozneje partizani umorili. Dr. Tomc je spoznal perfidnost komunistov, ki so za svoje namene skušali pridobiti najvažnejše dejavnike v Mladinskem domu. Modro, kot je Aleksander presekal gordijski voz, je dr. Tomc z vso svojo avtoriteto udaril po mizi krožka, da se je njena plošča zdrobila v prah, ostale pa so noge, trdni temelji salezijanske vzgoje, in na te je postavil novo trdno ploščo. Naraščajnike je dvignil v krožkarje. Bilo nas je sto in ob ustanovitvi protikomunističnih edinic med vojno smo s prav redkimi izjemami — teh je bilo manj, kot je prstov na eni roki — stopili na branik domovine. Med nas mlajše-krožkarje so radi zahajali častne izjeme starih, ki so velikopoteznost dr. Tomca pravilno razumeli. Med njimi so bili Iko-Bogo in Dare Pregelj (brat Srečko je bil med mlajšimi), potem Tršinar, Kinkelj, Gvardjančič, Povše, Trtnik Marjan in še nekateri drugi.

Ko je med zadnjo vojno zadivjala komunistična revolucija, se je pokazalo, kako pravilno stališče je leta prej že zavzel — Iko.

Koračin Jože, ki je po zaslugi dr. Blatnika imel lepo službo, — mislim, da na Okrožnem uradu — je šel k partizanom. Njegova žena je oblekla sebe in hčerko v črno, češ, da je dobila obvestilo, da je mož pri partizanih padel. Po „osvoboditvi“ je Koračin postal direktor Splošne bolnišnice v Ljubljani.

Bevc Vid je bil sin prometno-policijskega inšpektorja, nadporočnika Bevca. Po „osvoboditvi“ so oblastniki uprizorili sramotno povorko po Ljubljani z gen. Rupnikom, dr. Hacinom in drugimi in med temi je stopal tudi nadpor. Bevc. Sin Vid, ki je bil med vojno v hribih pri partizanih, je ob povorki spremljal svojega očeta in pljuval vanj.

Kdo od preživelih protikomunističnih borcev ni poznal zloglasne Bračičeve brigade?! Bračič, ki je padel pri partizanih, je v Mladinskem domu igral pri tamboraškem zboru — berdo (bas).

Potem Stojkovič Rajko...

...itd....

G., Cvetko in Milan so odšli v OF. Ker sta Milan in Cvetko spoznala, da OF vodijo komunisti, sta hotela pobegniti, pa so ju zajeli ter obsodili na smrt. Zanju je prosil partijski častnik G. Smrtna kazen je bila izvršena. Tam pa, kjer so ju komunisti likvidirali, so jima po „osvoboditvi“ postavili spomenik, češ, da sta na tem mestu padla po hudi borbi heroja Bergoč Milan in Bašelj Cvetko.

Minila so leta... in dr. Blatnik je iskal stika z Bogotom, pa mi je Bogo rekel: „Pisal mu ne bom, pa tudi zamerim mu ne, saj je mnogo storil za našo stvar,“ a bolelo ga je.

Ko je Bogo doštudiral za geometra, zanj ni bilo prostora v Sloveniji. Za zaslužkom je moral iti v daljno Srbijo in od tam je pošiljal prošnje ljudem, ki so zavzemali visoka mesta v našem javnem življenju. — Zaman! — Nekoč mi je pojamral: „Veš, ko so bili pri nas na oblasti liberalci, so svojim delili službe na račun po klerikalcih izpraznjenih mest, ko pa smo prišli na oblast klerikalci, pa so pravili, da moramo biti mi boljši in ostalo je pri starem...“

Bogo je bil vse svoje življenje, včasih z grenkobo, somišljenik naše večinske stranke SLS. Bilo mu je v veliko zadoščenje, ko je bil po preimenovanju SLS v Krščansko demokracijo izvoljen v zbor zaupnikov, pa je stranka ob njegovi smrti ostala nema... zemske uganke mu pač ne delajo več težav...

Ob ustanavljanju Slovenske legije ga je vabil k pristopu sam ustanovitelj le-te. Bogo je hotel biti na jasnem, zato ga je vprašal, kdo to vodi. Ker ni dobil zadovoljivega odgovora, tudi ni pristopil.

Bil pa je med prvimi prostovoljci s svojima bratoma (že pokojnim) Daretom in Srečkom. Prevzel je poveljstvo oklopniškega vlaka Ljubljana-Postojna. Službo je opravljal natančno in vestno z vso osebno poštenostjo do svojih podrejenih in predpostavljenih. Prav zaradi svoje osebne doslednosti je odrekel uslugo poveljniku Krenerju. Kmalu nato je prevzel poveljništvo čete v velikolaškem udarnem bataljonu. Ob smrti Krenerja mu je govoril ob odprtem grobu. — Takšen je bil Bogo.

Svojo domobransko pot je zaključil v Vetrinju. Božja Previdnost ga je rešila strašne usode dvanajsttisočev soborcev.

Prišel je v taborišča v Italiji in se med prvimi prišleci izkrcal v Argentini, kjer si je po trdem delu postavil svoj dom. Pri tem mu je pridno pomagala žena Jelka, doma iz odlične Jurčkove družine iz Borovnice. Bog je blagoslovil njun zakon z dvema hčerama: Gabrijelo in Marjanco, ki sta dolgo vrsto let neumorno delovali na slov. Pristavi v Moronu.

Ob ustanovitvi naše borčevske organizacije je bil med ustanovnimi

člani. Ko je pok. svetnik Karel Škulj odstopal lastništvo Vestnika, je dejal: „Radevolje ga odstopim, kajti če gre v Bogotove roke, gre v poštene roke!“ Bogo je bil duša naše organizacije. Malo govoril, delal pa veliko. Kot starešina je dolgo vrsto let vodil društvo z najlepšimi uspehi. Ob ločitvi borčevske organizacije je zelo trpel, mnogo pa delal za združitev, pa je skoraj vedno naletel na gluha ušesa. Bil je tudi predsednik Odbora za postavitev Spomenika padlih. Tudi pri tem, z vso skrbjo opravljenem delu, nosi največje zasluge. Zadnja leta pa je skrbel, da je bil Vestnik z vso natančnostjo dostavljen na pošto in v roke razdeljevalcev. Vodil je društveno blagajno, vestno, do skrajnih možnosti.

Manj kot 24 ur pred smrtjo me je obiskal na domu in mi navdušeno naročal, kako naj dostojno predstavljamo borce na proslavi 29. oktobra in Dneva slovenske zastave: „Za jutri obleci najlepšo obleko,“ mi je naročal. „Bom,“ sem mu odgovoril, in dodal: „radevolje, a brez Tebe ne grem nikamor“, ker ta čast je ob odsotnosti starešine gotovo njemu najbolj pripadala. Res sem oblekel najlepšo obleko — a za njegovo zadnjo pot. Kar ni mogel od mene, kot da bi slutil, da se vidiva zadnjikrat. Bil je izredno dobre volje. Poslovil se je in že stopil za vogal hiše, pa se spet vrnil in mi naročil: „Za jutri zaveži najlepšo kravato!“ — Zavezal sem dve najlepši: Eno njemu za v krsto — drugo sebi, da ga spremim na božjo njivo.

Ko se je po košnji trave pred hišo počutil slabo, je legel. Zvesta žena je stala ob strani in mu brisala pot s čela ter ga vprašala: „Bogo, Te kaj boli?“, on pa ji je odgovoril: „Ne, nič me ne boli!“ in dodal: „Jelka, kako Te imam rad!“

„Bogo, kaj te boli?“, ga je žena spet vprašala zaskrbljeno.

On pa ji je odgovoril: „Nič me ne boli! Jelka Ti ne veš, kako te imam rad.“ in oči so mu obstale v večnosti časa...

Z ljubeznijo v srcu je stopil Bogo pred Večnega Sodnika, na čigar desnici sedi On, ki Ga je Bogo prejel na zadnjo nedeljo v svojem življenju, Tistega, ki je postavil novo zapoved: „Ljubite se med seboj!“

Bogo je to zapoved izpolnil do konca. Dan pred smrtjo je preskrbel, da je borčevski prapor visel na častnem odru za proslavo našega največjega praznika, ker je svoj narod resnično ljubil: takrat, ko je komunistični rabelj pribil na križ ves naš narod, ga je spremljal do zadnje postaje: Vetrinj! Pa tudi v bolečem pregnanstvu, kjer naš narod svobodno časti svoje velike može, ki so ga vodili v zgodovini in ga pripeljali v njega najsvetlejšje čase. (Prapor smo si izposodili, da smo z njim ovili njegovo krsto, nato pa ga vrnili). Ljubil pa je Bogo tudi svojo življenjsko družico, kot je obljubil, ko jo je jemal — do groba.

Med mašno pridigo na njegovem domu se je poslovil od njega direktor duš. pastirjev v Argentini msgr. Orehar, ob asistenci domačega župnika M. Lamovška, pri odprtem grobu mu je v slovo spregovoril njegov prijatelj — soborec Miha Benedičič.

Ko so prijatelji-soborci dvignili v našo zastavo zavito krsto čez hišni prag, je za trenutek zajokalo še nebo, kot da čuti našo bolečino ob izgubi dobrega prijatelja-soborca. Zadnji žarki popoldanskega sonca so se lesketali v solzah na licih številnih borcev in množice rojakov, ki so Bogota spremili na božjo njivo.

V Argentinski zemlji, pomešani s slovensko prstjo, počiva naš Iko-Bogo in čaka večnega vstajenja.

Soprogi in hčerkama naše globoko sožalje, enako tudi njegovemu bratu našemu soborcu dr. Srečku in ostalim sorodnikom,

Tebi, dragi Bogo, večni mir in pokoj,

želi Tvoj žalujoči prijatelj-soborec,
Rudi Bras

Dr. Tine Debeljak:

Ob stoletnici rojstva ravn. Bogumila Remca

Ko obhajamo razne jubileje naših veljavnih mož, se moramo spomniti tudi **stoletnice rojstva** šolnika, gospodarstvenika in politika ravnatelja prof. **Bogumila Remca**, ki je pred 23 leti umrl tu med nami v Buenos Airesu (9. 2. 1955). Že to, da so mu ob smrti napisali tople nekrologe in spomine dr. M. Krek, dr. Basaj pa tudi ravnatelj I. Dolenc in drugi, potrjuje, da so v njem gledali odlično osebnost v slovenskem katoliškem gibanju, ki naj naši skupnosti služi še dolgo za zgled nesebičnega dela za narod, odločne in značajne izpovedi svojega nazora tako verskega kakor političnega in pripravnosti tudi prenašati žrtve za svoje prepričanje.

Rojen je bil v Trstu 14. avg. 1878 leta, kjer je tedaj služboval njegov oče kot uradnik na poštni direkciji Jos. Remec, znani prevajavec ruskih pisateljev v tistem času (Turgenjevi Lovčevi zapiski in drugo, ki je izhajal iz Rupe pri Kranju (pri Kmetu). Toda ko je imel Bogumil tri leta, mu je oče umrl in mati se je preselila z obema sinovoma v Ljubljano. Na gimnaziji je bil sodobnik generacije Moderne ter je bil sošolec pesnika D. Ketteja (obstaja fotografija razreda, ko stojita skupaj v vrsti) in dr. Kraigherja. Izšel je iz dr. Krekove skupine ter se je ob njem uveljavil kot organizator in gospodarstvenik, pa tudi politik. Ustanovil je in bil prvi predsednik visokošolskega društva „Danica“ na Dunaju, v času, ko sta bila člana tudi poznejša škofa dr. Gnidovec in dr. Srebrnič. Udeležil se je kot tak tudi I. slov. kat. shoda, kar mu je dalo legitimacijo, da je ob 60 letnici l. 1953 bil predsednik jubilejne obnovitve v Ramos Mejiji. Je tudi ustanovitelj Slovenskega akademskega starešinstva in prvi njegov predsednik v domovini, pa tudi prvi predsednik obnovljene organizacije v emigraciji, ki še danes obstaja. Nastopil je kot suplent v Kranju l. 1901, toda kljub opravljenim izpitom ni mogel, preganjan od avstrijskih oblasti, šest let dobiti profesorskega mesta, tako da se je že odločil za medicino. Nastavljen je bil nato v Novo mesto. L. 1908 pa je postal organizator prve slov. trgoveke šole v Ljubljani, ki jo je po dr. Krekovi zamisli ustanovil Kranjski deželni odbor. Toda Remec se je uveljavil predvsem v vojnih letih 1915 naprej, kot središčna osebnost slovenskega akademskega starešinstva. Kot tak je skliceval tajne sestanke izobražencev, ki

so se že tedaj odločali za politiko dr. Kreka in dr. Korošca. Zgodovinar F. Erjavec celo piše, da sta vse deklaracijsko gibanje dunajskih poslancev organizirala „doma prelat Kalan in prof. Remec.“ Slovenec 6. aprila 1932 to potrjuje, ko piše, da „je bil Remec središče, okoli katerega so se zbirali vsi, ki so z dr. Krekom pravilno gledali na potek svetovnih dogodkov... bil je med ustanovitelji tednika „Jugoslovani“ (v katerega je redno pisal tedaj I. Cankar m. o. (...in med tistimi, ki so najbolj neomajno verovali v zmago Antante“). Zato je bil tudi preganjan in odstavljen kot ravnatelj Trgovske šole. Ob ustanovitvi Narodnega sveta 17. avgusta 1918. leta, pred 60-timi leti — katerega so po pisanju dr. Žečeviča „pripravili dr. Korošec, B. Remec in Iz. Cankar“ —, je bil izvoljen v izvršni odbor. Kot odposlanec v zagrebški Narodni svet (Vijeće), je tam zagovarjal slovensko republikansko zamisel bodoče južnoslovenske državne skupnosti (obenem z Radićem). Isti člankar v Slovencu (6. 3. 1932) piše ob dogodkih ob prvi slovenski vladi: „...bil je izmed najvplivnejših, čeprav skritih in malo opaženih organizatorjev svobodne Jugoslavije. Danes tudi lahko povemo, da mu je bilo ob odstopu prvega predsednika slovenske vlade, Josipa Pogačnika ponudeno mesto predsednika naše deželne vlade, kar je pa direktor Remec v svoji skromnosti in nesebičnosti odklonil. „Pač pa je l. 1920 bil poverjenik za notranje zadeve ter je on rešil obstoj vlade z zadržanjem prvega komunističnega frontalnega napada na Zaloški cesti. Toda preganjanja še ni bilo dosti: ko je bil že stalno nameščen direktor gimnazije v Ljubljani, so ga spomladi 1932 politični nasprotniki „službeno“ premestili v Srbijo „edini primer do tedaj v Sloveniji!“. Dr. Korošec, dr. Natlačen, dr. Kulovec in dr. Ogrizek so bili tedaj iz istega političnega vzroka poslani v internacijo. Na to se danes pozablja, medtem ko so 9. aprila 1932 ljudje dobro vedeli, saj je Remca spremilo na postajo do 250 oseb, prepevajoč slovenske pesmi, ki jih cenzura ni dovolila imenovati (orlovsko npr.). V poročilu v Slovencu je dala „izprazniti“ cenzura deset vrstic. Nastopajočemu diktatorskemu kraljevemu režimu je bilo dobro, znano Remčevo politično delo. Od razdora v SLS l. 1917 — med „starimi in mladimi“ — je bil tajnik Koroščeve SLS, od januarja 1919 pa celo poslevodeči podpredsednik SLS. O njem se je tedaj izrazil dr. Korošec, ko je odhajal v Beograd: „Za časa moje nenavzočnosti zaradi ministrskih poslov... je moj večji tovariš Remec... odgovoren za stranko. Prosim vas, somišljeniki, da se v vseh strankarskih zadevah obračate nanj“ (Žečevič 246). Ob kraljevem prvem prihodu v Ljubljani, je bil Remec celo poverjenik za notranje zadeve in je od njega prejel visoko odlikovanje. In ko je po začetnem padanju SLS zopet porastla in postala spet večinska stranka, je dr. Korošec pripisal to zaslugo „delu tega skromnega moža ob meni, ki mu gre zahvala za zmago“, kakor poroča ravnatelj Dolenec v posmrtnem spominu nanj.

Po vrnitvi iz Srbije na staro mesto se je posvetil predvsem gospodarsko združnim ustanovam. Bil je med ustanovitelji Gospodarske zveze, Vzajemne posojilnice, predsednik Zadružne zveze, podpredsednik in ravnatelj Vzajemne posojilnice, predsednik nadzorstva Zadružne gospodarske banke, predsednik upravnih svetov tovarne zaves Stora, pa klobukov Šešir, zadruga Union itd. Zgradil je Akademski dom, pa Stadion in pripravljal je že začetek dela za veliko centralo Prosветne zveze, Dom kulture itd. Bil je tudi med ustanovitelji knjižne založbe Nove založbe in njen prvi predsednik. Vsekakor je bil Remec velik nadaljevalec dr. Krekovega združnega dela in tudi njega — rešitelj. Dr. Basaj, ravnatelj Zadružne zveze, piše, da se je samo njegovi mirnosti in treznosti v času splošne gospodarske krize v tridesetih letih pripisati, da je v času splošne panike rešil združništvo, sicer bi šlo „Krekovo združništvo v polom, kakor je šlo socialistično s Kristanovo zadrugo.“ (Svob. Sloveni-

ja 18. 2. 1965). Tako pa se je saniralo in je imelo v času okupacije — kot pravi Basaj — „nabrano velike vsote rezerve, namenjene za pomoč ljudstvu po vojni.“ In slo je ze med vojno mnogo tega za pomoč žrtvam komunistične revolucije: vaškim strazam in beguncem z „osvojenega“ ozemlja. Dr. Krek poudari v nekrologu, da je bil „Remec spričo odsotnosti dr. Korošca, predsednika zadružne zveze, ne samo dejansko, ampak tudi formalno vodja vsega slovenskega zadružništva v krščansko demokratskem taboru. (AD, 3. 3. 1955)

Med vojno je delal podtalno. Slovenski biografski leksikon, ki je njegovo delo omenjal že po vojni, je z velikim in pomembnim poudarkom zapisal, da je bil v „odboru Vaških straž, ki je vodil denarno oskrbo belogardističnih oddelkov... in je za to moral v emigracijo“. Bil je torej nekakšen blagajnik teh vaških nastopov proti komunizmu, ko so bili še navezani na svoja lastna sredstva. To je eden glavnih razlogov, da se VESTNIK s hvaležnostjo spominja njegove stoletnice rojstva.

Pa tudi politično se je pridružil tistim, ki so pripravljali Narodni odbor za Slovenijo — po zgledu Narodnega sveta leta 1917, pri katerem je, kot smo rekli, bistveno deloval! Dr. Basaj piše, da so ga decembra 1944 vabili k sodelovanju pri Narodnem odboru, pa da je bil mnenja, da je „itak položaj tak, da NO ne more nič storiti“. Pa se je kljub temu udeleževal vseh ilegalnih sej, da se reši, kar se rešiti da. Tisti, ki vedno poudarjajo, da je šlo pri NO le za oblast, ne pa za blagor naroda, naj vedo, da je bilo v NO mnogo ljudi, ki so bili pripravljeni na žrtve, na najvišje osebne žrtve življenja, da se reši, kar se more. Bil je odločen demokrat. NO mu je določil predsedstvo predstavnikov vseh treh demokratičnih strank in bi tako predstavljal najvišjo slovensko vrhovno oblast. (Dr. Krek, AD 3. 3. 1955).

Remec je bil od novih oblastnikov obsojen na 17 let zapora in zaplenitve premoženja. Prišel je brez vsega v emigracijo, kljub temu, da je bil v vrhovih najmočnejših gospodarskih ustanov. Takoj pri prihodu v Rim, je sodeloval pri Socialnem odboru, ki je iskal sredstev za pomoč beguncem, pa tudi onim doma v pomanjkanju in preganjanju. Prišel je v Argentino kot „črn“, ki so ga zasledovali komunisti. Tu je živel skromno, kot je bil vedno, kot uslužbenec Botaničnega vrta, kot „peon“, ne kot naravoslovni strokovnjak, kar je po svojem profesorskem poklicu bil. Bil je v aktivni službi do zadnjega, do svojega 77 leta.

Bil je aktiven tudi v slovenski skupnosti. Nadaljeval je delo z doma. Ob desetletnici smrti je dr. Krek zapisal (11. 2. 1965): „V času med obema vojskama je bil Remec po mojem prepričanju najmočnejši in najvplivnejši človek v družbi, ki smo jo imenovali slovenska katoliška skupnost... On je to družbo, kakršna je bila, bistveno soustvarjal, potem pa jo skrbno gojil in oskrboval...“ „Bil je tipična vodilna osebnost in menim, da Remcu najbolj pritiče naslov **ravnatelj**, tudi glede njegovega javnega dela. Kdor bo raziskoval in pisal o zgodovini slovenskega katoliškega demokratskega gibanja v prvi polovici tega stoletja, bo ugotovil, da mu je bil B. Remec nekaj poslovnih ravnatelj, v čigar krepki in spretni roki so se stekle vse niti, ravnatelj, ki je za vse skrbel, poslovni mož, ki je delal in gradil brez hrupa in šuma, pa vplival in vladal na vse strani, ravnatelj, vir pobud in nasvetov, ravnatelj, klicar k redu, slogi in smotrnosti, ravnatelj, združevalec naših moči, da je slovensko katoliško gibanje zmoglo toliko dobrega in pomenilo toliko, kot je.“

Ob njegovi stoletnici menda ni neumestno, če se spomnimo tega človeka, ki „ni bil ne govornik, ne ideolog, ne pisec“ (M. Krek), pa je bil „ravnatelj, skrbnik, upravnik vsega tega, kar je predstavljalo največje nasprotje — v političnem in organizatorskem pogledu — komunizmu. Bil je eden najzvestejših učencev in uresničevalcev zamisli in načrtov dr.

J. Ev. Kreka, na zadružno gospodarskem področju, pa na političnem dr. A. Korošca. Ob jubileju velikih dogodkov pred 60 leti, ki sta jih onadva pripravljala, naj bo spominjan tudi njun zvesti sodelavec, ki je umrl med nami v emigraciji, ravnatelj Bogumil Remec.

Dr. Jože Felicijan:

LEGENDA O LOVŠETU!

V središču mesta Clevelanda je 28. oktobra lanskega leta mogočno novo poslopje za državne urade dobilo ime po FRANKU J. LOVŠETU, nekdanjem večkratnem in večletnem županu mesta, guvernerju države Ohio in zveznem senatorju. Istega dne pa je bil Frank J. Lovše vključen v Dvorano slave na clevelandski državni univerzi.

Slovenski protikomunistični borci se veselimo teh visokih odlik podeljenih velikemu sinu slovenske matere in mu s tega mesta iskreno čestitamo. Njegov lik in njegovo podobo pa naj izvenameriškim Slovencem predstavi naslednja „Lovšetova legenda“. — Ured.

Prijatelj, Bolgar po rodu in inženir po poklicu, mi je nekoč rekel: „Senator Lovše je največji Slovenec tukaj v Ameriki in onstran oceana, v rodni deželi svojih staršev, lepi Sloveniji.“

Prijatelj je s tem ponovil mojo lastno misel, misel slovenskih rojakov v rodni Sloveniji in širom sveta, pa tudi mnenje milijonov Amerikancev vseh mogočih rodov, katerim je dolga leta služil zvesto in pošteno kot sodnik, clevelandski župan, petkratni guverner države Ohio in dvajset let kot ameriški senator.

Frank Lovše — simbol svoje dobe.

Bivši carinik John Kovačič je županu velikega ameriškega mesta skušal dopovedati, da je Slovenec. A ostal je brez uspeha. Ko pa je omenil, da je tudi senator Lovše — Slovenec, je župan razumel. S svojo nadarjenostjo, pridnostjo in poštenostjo je senator Lovše postal posebnost rodu, iz katerega je izšel. Postal pa je tudi simbol dobe in St.-Clairske naselbine, v kateri je doraščal.

Lovšetova legendarna zgodba se začne v slovenski naselbini ob St. Clairski cesti in na obalah Erijskega jezera.

Frank J. Lovše (Lausche) je bil lep in postaven fant, poln zanaša in energije, nadarjen študent, ki je z lahkoto zmagoval šolske predmete.

Navdušen športnik, zmagovalec v baseballu, je ljubil življenje na prostem. Bil je zmožen pognati se v vode Erijskega jezera, plavati miljo daleč in nazaj.

Frank Lovše, mlad fant, zmagovalec, uspešen v vsem, česar se je lotil, je pogumno zrl bodočnosti v oči. Tako je postal simbol svojega časa in svoje generacije.

Ljubezen do matere.

Frank Lovše se je odlikoval po svoji veliki ljubezni do matere. V tem spominja na velikega slovenskega pisatelja Ivana Cankarja. Zgodaj je izgubil očeta, mati pa je skrbno vzgojila številno družino, vsi so zavzeli odlična mesta v ameriški družbi. Ostali pa so tudi zvesti Slovenci,

ki so svojo ljubezen do ameriške domovine družili z zvestim spominom na slovenska izročila. V Lovšetovi družini je vedno odmevala vesela pesem, očetov ideal je bil, da bi se vsak otrok naučil igrati en instrument — najstarejši sin Lojze se je na očetovo željo naučil igrati na citre, Frank — violino, sestra Josie je postala odlična pevka, Viljem — poznejši dentist — je postal komponist, brat Harold je igral saksofon. Lojzeta, ki se je odlikoval po izredni nadarjenosti, je kmalu težka bolezen prisilila da je odložil svoje citre za vedno. Toda dr. William, sestra Josie in njena prijateljica Mary Udovich so nadaljevali delo in v nekaj letih izdali 34 plošč, ki so dolga leta, še celo v času po drugi svetovni vojni, prinašale lepoto slovenske pesmi v slovenske domove v Ameriki in drugod po svetu. Toda tudi nad tem delom je bedela skrbna mati, ki je bila sama odlična pevka. „Vilček, to pa bo,“ je rekla, ko so ji zapeli pesem — in šele potem so jo posneli na ploščo.

Znano je, da je bila slovenščina edini jezik, v katerem so govorili in peli v njeni družini. Sina Franka je poslala v slovensko farno šolo pri Sv. Vidu. Toda navzlic temu je njen sin Frank postal eden najslavnejših govornikov v Zedinjenih državah.

Dne 4. julija 1934 je imel Frank Lovše slavnostni govor na proslavi ameriškega državnega praznika. Preden se je poslovil, je njegova mati za nekaj trenutkov zadržala njegove roke v svojih, mu pogledala v oči in rekla: „Frank, glej, da boš dobro opravil.“ Frank Lovše je odhajal poln temnih slutenj. Predno se je vrnil — je njegova mati odšla k svojemu Bogu, da prejme plačilo za svoja dobra dela.

Frank Lovše je bil neutolažljiv. Njegova sestra Mrs. Josie Welf mi je tiste trenutke opisala z besedami: „Frank je bil tako rad pri svoji mami.“

„Ward Leader“

Frank Lovše se je učil človeške dobrote v šoli svoje matere. Pomagati novonaseljencem je bila tradicija v Lovšetovi družini še za življenja njegovega očeta, ki je imigrante pričakoval že na stari postaji, ki se je imenovala Union Depot, in je danes ni več. Od tam jih je pripeljal na svoj dom na St. Clair Ave. Tam jih je čakalo kosilo, ki ga je pripravila dobra Lovšetova mati. Kosilo se je ponavadi končalo s štrudljem. Pravijo tudi, da bi bilo nemogoče prešteti vse tiste novonaseljence, ki so prvo noč prespali pod Lovšetovo streho.

Pa tudi, ko je Frances Lovše ostala sama, po smrti svojega moža, je nadaljevala s pomočjo potrebnim. Bili so to težki časi depresije. Ob jezeru so nastale nasebine žalostnega spomina, v katerih so živeli starčki, za katere se je zdelo, da so jih vsi pozabili. Pozabila pa jih ni Lovšetova mama, ki jim je njihove prazne košarice polnila z živežem.

Frank Lovše si je svoj značaj oblikoval ob zgledu svoje matere postal je človekoljub, ki se je ob zgledu svoje matere učil ljubiti bližnjega in pomagati potrebnim.

Stari ameriški časopisi pišejo, da je mladi Lovše preskrbel potrebnim več služb kot kdorkoli drugi.

Sodnik.

Kot sodnik je Frank Lovše kmalu zaslovel po svoji neodvisnosti, nepristranosti, čutu pravičnosti, človeški dobroti in razumevanju. V starih ameriških časopisih sem našel opisani dve njegovi sodbi, ki pričata o tem, da je bil sodnik z dobrim srcem.

Mlad delavec je zašel v dolgove, ko je prejel plačo, se je odločil,

da bo šel v igralnico in s pridobljenim denarjem plačal dolgove. Takrat so namreč gangsterji ustanovili v Clevelandu in okolici vrsto igralnic.

Ena od teh igralnic je celo nosila sloveče ime: Harvard. Te igralnice so nadzorovali gangsterji in bogateli na račun — naivnežev. Takšen je bil tudi mladi delavec, ki je v igralnici zapravil vso plačo. Zato se je iz igralnice vrnil v tovarno in ponaredil ček. S tem ponarejenim čekom se je vrnil v igralnico in zopet vse izgubil. Sedaj je končal v ječi. Ko so ga pripeljali pred sodnika Lovšeta, se mu je fant zasmilil. Rekel mu je: „Ti pravzaprav ne spadaš v ječo, ampak v norišnico. Toda, če se nam posreči uničiti gangsterje, nam morda ne bo treba graditi norišnice — za ljudi, kot si ti“. Nato je izrekel sodbo in jo takoj spremenil v pogojno.

V starem časopisu sem odkril še drugo zgodbo o Lovšetu kot sodniku. Ravnatelj neke šole se je spustil na opolzko pot, ki je vodila v igralnico. Ko mu je zmanjkalo lastnega denarja, je šel v šolo, poneveril uradni denar in seveda zopet izgubil. To pot Lovše ni imel veliko izbire. Ko je prišel trenutek, da izreče sodbo, je pred seboj zagledal ravnateljevo družino, ki je planila v jok. In sodnik Lovše je pomislil: „Sedaj bom moral poslati v ječo človeka, ki je morda samo naivnež, resnični gangsterji pa se svobodni sprehajajo po ulicah Clevelanda. Takrat je Lovše napovedal borbo gangsterjem, ki se je končala z uničenjem gangsterjev in njihovih igralnic šele, ko je bil Lovše izvoljen za guvernerja.

Pred nekaj leti je izšla knjiga, ki opisuje borbo Lovšeta z gangsterji. Iskal sem knjigo v Public Library, nato v Mestni knjižnici in drugih knjižnicah, povsod je knjiga izginila — ukradli so jo gangsterji ali pa njihove družine.

S svojo borbo proti igralnicam je Lovše rešil srečo nešteti družin. Postal pa je tudi znan po vsej državi Ohio.

Clevelandski župan.

Frank J. Lovše je bil prvi etnični župan velikega ameriškega mesta:

Borba, ki jo je sodnik Lovše napovedal gangsterjem in lastnikom igralnic, je razkrila žalostne razmere v Clevelandu, kjer so bili gospodarji podzemlja država v državi in so celo pobirali svoje davke ter streljali tiste, ki jih niso pravočasno poravnali. Policijo in občinski svet so gangsterji popolnoma obvladovali. Sodnik Lovše je komaj dobil poštenega policajca, kateremu je izročil zaporno povelje, s katerim so se začele aretacije gangsterjev. Toda tudi zaporno povelje je moral napisati sam lastno-ročno, da ne bi kdo obvestil gangsterjev.

To je bil odločilen udarec. Ljudje so dobili pogum, izgubili so strah pred gangsterji, izvolili nov občinski odbor in počistili policijo. Leta 1941 je Cleveland Press preko cele strani objavil poziv, naj sodnik F. J. Lovše kandidira za župana. Toda njega je veselil sodniški poklic, zato je ponudbo odklonil. Toda nad Ameriko so se zbrali temni oblaki. Prijatelji so vztrajali in trdili, da je njegova dolžnost sprejeti župansko mesto. Kandidat Lovše je zmagal z veliko večino.

Toda takoj ob nastopu županske službe se je moral Lovše še enkrat spoprijeti s temnimi silami podzemlja. V času, ko je kot sodnik vodil borbo proti igralnicam, je užival polno podporo šefa clevelandske policije Eliota Nessa.

Eliot Ness je pred prihodom v Cleveland v Chicagu vodil borbo proti kralju podzemlja Al Capone-ju in ga tudi spravil pod zapahe. V Clevelandu je na vso moč podpiral sodnika Lovšeta. Komaj teden dni po volitvah se je oglasil pri županu Lovšetu vodja demokratske stranke in zahteval: „Eliot Ness mora biti odpuščen.“ Lovše je odklonil zahtevo vodje demokratske stranke, ki je bil celo bivši župan, in ga na kratko odslovil...

Prerokba.

Po dveh letih županovanja je bil Lovše ponovno izvoljen, to pot z izredno večino 71% glasov. Župana Lovšeta je zaprisegel sodnik George Baer. Po končani zaprisegi je sodnik Baer ponovil svetopisemske besede: „Dobri in zvesti služabnik, v malem si bil zvest, čez veliko te bom postavil.“

Vsi navzoči so v teh besedah videli napoved velike bodočnosti župana Lovšeta.

Guverner države Ohio.

Leta 1944 se je župan Lovše odločil kandidirati za guvernerja države Ohio. Čeprav je sam prezident Roosevelt izgubil na volitvah v državi Ohio, je Lovše zmagal s presenetljivo večino 112.000 glasov. Sredi kampanje je svet pretresla novica o nesreči, ki je zadela slovensko naselbino na St. Clairju. Lovše je takoj prekinil kampanjo in se vrnil v Cleveland.

Januarja je bil guverner Lovše zaprisežen: prvi katoličan, prvi Slovenec, sin imigrantske družine in prvi Amerikanec, ki mu je bilo usojeno, da bo petkrat izvoljen za guvernerja države Ohio.

V desetih letih guvernerske službe je guverner Lovše opravil izredno delo. Zgradil je avtomobilsko cesto, toda transportna podjetja je z zakonom obvezal, da so prispevala k stroškom za gradnjo in popravilo ceste. Prisilil je premogovne družbe, da so zravnila opustošeno zemljo, zasadila s travo in pogozdila. Izboljšal je delavsko zakonodajo. Ko je bil izvoljen za senatorja in je zapustil guvernersko službo, je zapustil v blagajni 36 milijonov dolarjev.

Senator: Frank J. Lausche

Za svojo izvolitev se senatorju ni bilo treba posebno truditi. Medtem ko je njegov nasprotnik Bender v dveh letih samo 25 noči prespal doma, je guverner Lovše obiskoval sejme, se razgovarjal s farmerji o njihovih problemih, se zabaval z mladino, o politiki pa sploh ni govoril. Seveda je zopet zmagal. Šest let pozneje je zmagal z ogromno večino, čeprav so ga bolečine v prsih, ki so spominjale na srčni napad, prisilile, da je moral iskati pomoči v bolnici v Betheshada. Praviijo, da je bila to najkrajša kampanja v zgodovini Združenih držav.

Senator Frank J. Lausche: Mož načel.

V ameriškem Senatu je kmalu zavzel vodilno mesto, ko je bil izvoljen v ugledni odbor za zunanjo politiko, kjer je bil predsednik pododbora za vzhodno Azijo. Poznavalci razmer ga opisujejo kot senatorja, ki je vedno glasoval v skladu s svojim prepričanjem.

Odklonil je povišanje plač. Ko je Kongres vseeno povečal plače, je povišek porabil za podporo študentom na Muskingum College-u in pa na šoli pri Sv. Vidu, kjer je ustanovil štipendijo v spomin svoji materi Frances Lausche.

Svojo življenjsko filozofijo je izpovedal s citatom iz Shakespearja: „Bodi zvest lastnemu prepričanju. To mora slediti, kakor noč sledi dnevu.“ Priznavam samo oblast ljudstva iz države Ohio. Samo dvoje lahko usmerja moja dejanja — spoznanje kaj je prav, dobro za Ameriko in moja vest.“

Senator Lausche in slovenska pesem.

„Kadarkoli postane moja duša težka in moj duh v stiski, ko me obdaja teža in čutim, da ne bo luč nikdar več zasvetila, če imam srečo

iti na slovenski koncert in poslušati slovensko pesem, tema izgine, teža popusti, svetloba je z menoj in duša postane čisto jasna ob solzah, ki mi teko, ko čujem pesmi, ki sem jih nekoč poslušal na kolenih svoje matere.“

Nagelj slovenski in rožmarin, da ga boš nosil za spomin.

Mnogo let je v ameriški javnosti vladalo prepričanje, da bo senator Lausche nekega dne prezident Zedinjenih držav. Prezident Eisenhower in general McArthur sta ga smatrala vrednega predsedniške časti. Prezident Eisenhower se je ob neki priliki izrazil: „Rad bi kandidiral kot podpredsednik na isti listi z Lovšetom kot predsednikom.“

Zato je razumljivo, da je vladalo veliko zanimanje, ko je senator Lausche prvokrat zavzel svoje mesto v ameriškem Senatu. Znan ameriški časopis je prinesel sliko, kako senatorju Lovšetu pred odhodom v senat njegova žena Jane pripenja nagelj. Gospa Jane, čeprav rojena v Ameriki, ima zelo velik slovenski besedni zaklad, tako da so ob prvih guvernerskih volitvah Lovšetovi nasprotniki trdili, da sploh ne zna govoriti angleško. Na prvi Lovšetov dan v Senatu so bile senatne galerije nabito polne, v galeriji za častne goste je sedel sam Adlai Stevenson. Vsi so napeto pričakovali, kako bo glasoval senator Lausche. Ker so bili glasovi enako razdeljeni, bi njegov glas bil odločilnega pomena. Imeli so izvoliti častnega predsednika Senata. Ko je bil senator Lausche na vrsti, da odda svoj glas, je v Senatu nastala nenavadna tišina. Tedaj je senator Lausche vstal in oddal glas demokratskemu kandidatu.

Čeprav je v ameriškem Senatu prepovedano glasno govoriti, je Lovšetov glas vzbudil silno navdušenje in urnobesedno vzklikanje.

Škoda le, da nista njegov spoštovani oče in dobra mati doživela tega trenutka, ko je njun sin Frank stopil na eno najodličnejših mest v Ameriki in na vsem svetu.

Senator Lausche je častil svojega očeta in nežno ljubil svojo mater. Bog mu je dal dolgo in srečno življenje.

Lovšetova legenda ne bo nikoli pozabljena. Pripovedovali jo bodo iz roda v rod v Ameriki — in Sloveniji, deželi njegovih staršev, na obalah Jadrana, ob vznožju s snegom pokritih Julijskih Alp, v lepi Sloveniji.

Senatorju in Mrs. Frank Lausche želimo zdravja, sreče, dolgo, dolgo, dolgo življenje in obilo božjega blagoslova.

P. K. Javorov

Poletno jutro

Jutro zasveti,
nebo zagori,
cvetje zvonja,
polje vzdrihti.

Pastir zapiska,
zablejajo ovce,
ptički zapojejo
čez borovce.

Iz bolgarščine prevedel
dr. Tine Debeljak

Z ROKO V ROKI!

Na Slovenskem dnevu kanadskih Slovencev, ki je bil lani 30. julija v Torontu, je govornik dr. Avguštin Kuk v svojem govoru obravnaval nekaj perečih vprašanj, ki se tičejo naše zdomske skupnosti, pa ugotovil tudi vrsto dogodkov, ki nas navedajo z veseljem upanjem. Iz celotnega govora povzemamo tele tehtne besede:

Predragi rojaki — Slovenci!

V čast si štejem, da mi je dana prilika za XIX Slovenski dan nasloviti tukaj navzoče slovenske rojake. Zahvaljujem se g. Otmarju Mauserju, predsedniku društva Baraga, da me je kot govornika povabil na to prireditve.

Kakšen bo izid današnjega mojega sodelovanja, ne vem. Bom pa poskusil storiti, kar je v moji moči, da vsaj malo doprinesem k mirnemu razčiščenju nekaterih perečih problemov med slovenskimi emigranti v Kanadi. Vsekakor je že delni uspeh za našo slovensko skupnost dejstvo, da Vas imam na tem dnevu priliko nasloviti, kar nam izpričuje, da smo se Slovenci v Kanadi končno le spametovali in smo pripravljeni pri gotovih vseslovenskih akcijah sodelovati in drug drugega podpirati v iskreni želji, da vsak po svoji moči vsaj nekaj doprinesemo v dobrobit cele slovenske skupnosti.

Ne bi želel, da bi me kdo obdolžil, da si skušam navzeti vlogo izraelskih prerokov, ki so v dobi Judovske sužnosti v Babilonu skozi dve generaciji pozivali in rotili narod, naj ohrani svojo vero, šege in navade ter naj se ne da premotiti s privlačno, a vendar narodu tujo materialistično kulturo, za čas, ko se bodo zopet lahko vrnili v svojo domovino — Judejo.

Pa se mi zdi vseeno potrebno, da si tudi mi Slovenci v Kanadi (izven domovine) od časa do časa izprašamo vest in si zastavimo par temeljnih vprašanj. Morda je prav „Slovenski dan“ primerna prilika za tako spravevanje vesti.

Kdo smo? Kaj in kje smo? Zakaj smo tu, kjer smo?

In končno: Ali imamo kot taki morda le kakšno poslanstvo, ki se ga moramo neprestano zavedati in ga v naših okoliščinah tudi opravljati?

Smu pripadniki ene skupnosti, kljub ribniškemu, prekmurskemu, primorskemu, prleškemu ali gorenjskemu narečju. Besede: oče, mati, Bog, domovina, kruh, življenje in smrt, nas povezujejo v skupnost, ki ji politični znanstveniki dajejo ime NAROD. Slovenska materina beseda nas skupno s krvnim sorodstvom veže v eno samo družino; zato se v prisrčnosti dostikrat med seboj nagovarjamo z besedami: brat, sestra! Pripadniki drugih narodnosti so lahko naši prijatelji, nikdar pa med njimi in nami ne more biti tako sproščenega odnosa, kot ga najdemo med nami samimi. Dokaz, da je ta odnos nekaj čisto svojstvenega, najdemo, če se po dolgih letih osamljenosti in življenja med samimi tujci nenadoma znajdemo v družbi Slovencev, osebe, ki govori isti jezik, kot ga nas je učila mati, ko smo se še v pleničkah skrivali za njenim predpasnikom. Kako je naše veselje, ko slišimo domačo slovensko besedo! Če jo slišimo v harmoniji, v lepi slovenski pesmi, se nam srce topi od veselja in žalosti. Solze nam pridejo v oči! Zakaj? Ker nam slovenska beseda, govorjena, še bolj pa peta, odklene zapahe zaprtosti in zakrknjenosti in nam vrne tisto sproščeno otroško veselje, ki obsega vse, kar nam je kadarkoli v življenju bilo dragega. Slovenski jezik nas torej povezuje v eno družino. Ta družina je sicer majhna v primeru z drugimi družinami sveta, pa zato za nas nič manj važna. Naša je,

k njej pripadamo! Ponošni smo nanjo! Brez nje bi bili sirote, otroci brez staršev.

Znano zgodovinsko dejstvo je, da so Slovenci že v svoji najstarejši zgodovini bili eden najbolj demokratskih narodov na svetu. Že pet sto let pred tako opevano Magno Carto angleškega kralja Janeza (iz leta 1215), ki se pa po svojem pomenu ne more primerjati z važnostjo principa demokratske predaje oblasti slovenskega ljudstva svojemu vojvodi, so si Slovenci na Gosposvetskem polju na edinstven način volili svoje vladarje. Vsi verodostojni zgodovinarji ta obred označujejo kot „najstarejšo ustavno pričo, kar jih premore Evropa.“ Naj jih navedem le nekaj:

1. Že rokopisna knjiga „*Conversio Bagoariorum et Carantanorum*“ iz leta 871. ga omenja.

2. Švabsko zrcalo (*Schwabenspiegel*) iz leta 1275., od katerega je en izvod ohranjen v univerzitetni knjižnici v Giessen, blizu Frankfurta v Nemčiji, drugi izvod pa hrani knjižnica v samostanu St. Gallen v Švici, opisuje med različnimi nemškimi pravnimi odločbami tudi obred Ustoličenja.

3. Rimska kronika (*Reimchronik*), ki jo je v letu 1306 napisal gornještajski vitez Otokar Hornek, opisuje ta obred iz leta 1286.

4. Najpodrobnejši opis obreda je zapisal Vetrinjski opat Janez v svoji kroniki „*Liber certarum historiarum*“ leta 1343, ki je bil sam navzoč pri ustoličenju vojvode Albrehta leta 1335.

Najdemo ga nadalje v delu „*Evropa*“, ki ga je napisal zgodovinar Enej Silvij Piccolomini, ki je baje nekaj časa župnoval v fari Stari trg na Notranjskem in postal pozneje papež Pij II. Tudi ta se je ustoličenja sam udeležil na povabilo cesarja Friderika III.

Da je o ustoličenju pisal tudi francoski pravnik in zgodovinar XVI stoletja, Jean Bodin, je znano. Da je predsednik Združenih držav, Thomas Jefferson v svojem lastnem izvodu Bodinove „*Republike*“ ob robu strani, kjer Bodin govori o Ustoličenju Koroških vojvod, lastnoročno s svinčnikom pripisal nekaj pripomb z začetnicami svojega imena, je pred kakimi deseti leti odkril slovenski zgodovinar in emigrant prof. dr. Jože Felician in objavil v svoji knjigi „*Geneza kontraktualne teorije in Ustoličenje Koroških vojvod*.“ V tej knjigi pisec dokazuje, da je opis tega obreda vplival na Jeffersona pri sestavljanju Ameriške izjave o neodvisnosti, znane kot *Declaration of Independence*. To razlago je sprejel tudi ameriški senat, ki je 28. novembra 1967 sprejel tozadevno resolucijo, ki jo je v senatu prebral guverner in senator, Slovenec Frank Lausche.

Vsi ti zgodovinski viri dokazujejo, da smo Slovenci že več kot pred 1.000 leti uvedli v politično organizacijo enega najbolj demokratičnih principov predaje in sprejemanja oblasti od naroda na kneza, po kmetu. Slovenci v Clevelandu so za 200 letnice Ameriške neodvisnosti dali temu zgodovinskemu dejstvu javno priznanje, ko so v sredi svojega naselja postavili spominsko ploščo z napisom: „*Slovenians, Thomas Jefferson and Declaration of Independence*“, katero ste verjetno mnogi osebno videli. ...

Slovenci smo našo demokratsko tradicijo med drugo svetovno vojno branili in jo hoteli ohraniti za čas, ko bo nad slovensko zemljo zopet zasijalo sonce svobode. Ko smo spoznali, da v teh naših naporih ne bomo uspeli, smo se pred 33 leti s težkim srcem poslovili iz svoje ponovno zaslužjene domovine in šli iskat svobodo v tujino, rajši, kot da bi ostali sužnji v domovini.

SLOVENSTVO, KRŠČANSKA VERA in hrepenenje po SVOBODI so torej tiste točke, ki nas še danes tesno vežejo v eno samo enotno skupnost.

Zato smo zadnja leta, vsaj v Torontu, skušali to popraviti. Z notranjim zadoščenjem ugotavljamo, da so ti naši napori že rodili nekaj uspehov, ne samo v Kanadi, temveč je naš vzgled udobno odzvenel tudi v slovenskih skupinah izven Toronta. To se mora nadaljevati!

Prvo področje našega nadaljnjega sodelovanja bo, jasno, najlažje v točkah, v katerih smo si edini. Tako bi morali v bodoče skupno sodelovati pri vseh vsenarnodnih naporih. Primer takega sodelovanja je n. pr. praznovanje slovenskega praznika 29. oktobra.

Ta narodni praznik bi moral združiti vse Slovence, saj smo se leta 1918 vsi Slovenci, liberalci, klerikalci, socialisti in celo komunisti, če je takrat kje kakšen že obstojal, otresli avstrijskega jarma, ki nam je Slovcem kratil osnovne človeške pravice do slovenskega jezika, kulture in svobodnega gospodarskega in političnega življenja.

Politične manipulacije velikih narodov so slovensko zemljo stalno razkosavale in njene pokrajine delile različnim sosedom, tako, da Slovenci v novejši zgodovini nikoli nismo bili vsi svobodno združeni pod eno streho. Posledično so si te pokrajine, v želji da ohranijo slovenstvo, razvile močan pokrajinski antagonizem, ki ga v Kanadi še danes vidimo v obliki pokrajinskih društev n. pr. Štajercev, Kranjcev, Primorcev in Prekmurcev. Ta krajevna opredelitev je koristna, ker ustvarja medsebojno tekmovanje, od katerega ima koristi ves narod. Toda včasih, kadar gre za vsenarnodne interese, bi morali na tako delitev za trenutek pozabiti in v zavesti, da smo vsi Slovenci, pri vseslovenskih akcijah sodelovati. Primer takega vse narodnega sodelovanja naj bi bil praznovanje 29. oktobra.

Nadalje bi morali vsi demokratično čuteči Slovenci v Kanadi podpisati, moralno in finančno, vse napore Slovencev v obrambi njihovih interesov pred tujci in domačimi usurpatorji. Na to sodelovanje smo v zadnjem času v svoji vnemi po materialnih dobrinah skoraj pozabili, ali pa pričakujemo, da bo par posameznikov samih vse rešilo, zato v glavnem te poedince za vsako akcijo nadlegujemo.

Zadnja leta smo vedno pogosto slišali poziv: „Pustimo politiko! Vstran od politike! Ne vtikajte se v politiko! Kot da je beseda politika nekaj strašnega, nekaj umazanega, zločin.

Ta kampanja je bila seveda čisto načrtna, kajti namen je jasen: Če se nihče ne bo vtikal v politiko, razen komunistov, potem bo zelo lahko vladati, kajti tako vladanje ne zahteva dajati nikomur odgovora. Da to ni v dobrobit naroda, je jasno. Če bi se naši predniki tega držali, slovenskega naroda danes nikjer več ne bi bilo.

Politika je delo za dobrobit naroda. To je plemenito delo, ki zahteva ogromno žrtev in navadno ne prinaša nobenih osebnih koristi, zlasti še, če je poštena. Da je politiko težko ločiti od drugih vej javnega udejstvovanja, je tudi jasno. Če Vas n. pr. nekdo vpraša, kake narodnosti ste, pa mu odgovorite, da ste Slovenec, ali Jugoslovan ali celo Jugosloven, ste se že politično opredelili! Kako absurdna, nesmiselna je zahteva, da se mi v svobodnem svetu ne smemo zanimati za politiko, postane bolj jasno, če se vživimo v tukajšnje kanadske razmere. Kaj bi n. pr. dejali, če bi Vam kdo v času volitev dejal: „Nikar ne voli, to je vtikanje v politiko!“ Ko ti je pa vendar znano, da te vse svetne in celo cerkvene oblasti pozivajo, da je to tvoja državljanska dolžnost, da voliš. Ali še hujše, če bi zastopniki ene politične stranke, n. pr. konservativci, zahtevali, da morajo vsi volilci voliti samo njihove kandidate, ali če bi vam kdo dejal, da ne smete kritizirati ministerskega predsednika ali vodjo opozicije v tej deželi. „Pojdi se soliti!“ bi mu zabrusil, „delal bom, kar bom sam hotel, saj živim v svobodni deželi.“ Tak odgovor je sam po sebi razumljiv.

Ni pa tako razumljivo, da si isti človek, ki si privoščil luksuz kritike političnih razmer svoje adoptirane dežele, stisne rep med noge, pozabi, da živi v svobodni deželi, od katere ima vse korist in si ne upa kritizirati diktatorskega režima v domovini, češ, da se v politiko ne vtika. Kot daje to neka čednost! Saj bi se kot dober Slovenec, dober rodoljub, po svoji narodni dolžnosti moral za dobrobit svoje domovine zanimati in njene interese, med njimi svobodo zagovarjati. Zato ne daje izjav, se ogiba ljudi in prirediteljev, ki dišijo po takozvani politiki, ali se pa udeležuje le prirediteljev takozvanih kulturnih izmenjav, katere na vse pretege hvali, četudi si ga ljubljansko Delo v svoji neokusnosti in nadutosti privoščil kot človeka z nizko kulturno stopnjo.

Od kod ta dvojna morala? Glavni vzrok zanjo je menda v tem, ker se ljudje boje izpostavljati iz strahu, da bodo imeli težave, če bi šli v domovino na obisk. Ta argument jasno ne drži! Znano je, da ima celo Jugoslavija težave z balanciranjem svojega državnega proračuna in še posebej z balanciranjem tujih deviz, zlasti tistih, ki slišijo na ime dolar. Pri balanciranju zunanje trgovine jim je vsa leta mnogo pripomogel denar, ki so ga v deželo prinesli takozvani kapitalistični turisti, vključno emigranti. Zato so tamkajšnje oblasti zelo zainteresirane na take obiske in bi jih dovoljevale ne glede na to, če se mi tukaj v politiko vtikamo ali ne. Dejansko bi imeli ti turisti verjetno pri takozvanih „pogovorih“, ki so za človeka z demokratsko tradicijo ne samo nerazumljivi, ampak tudi žaljivi, manj težav, če bi bili vsi Slovenci v Kanadi znani kot odločni kritiki domačega režima, od katerih ambiciozni agenti ne bi mogli dosti izvedeti. Potem bi jih ne imelo smisla zasliševati.

Seveda politika v smislu strankarskega klikarstva in osebne polemike je zadeva, ki si jo v času, v katerem živimo, ne moremo privoščiti. Ko je hiša v ognju, ni časa za debato, s kako barvo naj bo pobarvana kuhinja! To seveda ne pomeni, da moramo vsi enako misliti. „Z roko v roki“ je izražena ideja vzajemnosti, ki je tema današnjega dneva. Toda roka ima pet prstov, od katerih ima vsak svojo funkcijo, celo meziniec.

Nadaljujmo s skupnim sodelovanjem v vsenarodnih naporih. K temu sodelovanju skušajmo pritegniti tudi omahljivece, črno/glede, mlačneže. Istočasno pa skazujmo skrupulozno toleranco in pošteno demokratsko spoštovanje in razpoloženje do naših sonarodnjakov, demokratov, ki imajo morda drugačne politične ideale kot mi sami, v zavesti, da je izmenjava idej nujno potrebna za izkristaliziranje pravih rešitev.

Pomagajmo si med seboj! Pomagajmo in dajajmo oporo slovenskim bratom na Primorskem, Koroškem in Beneški Sloveniji. Podpirajmo slovenske farne šole. Bodimo širokogrudni, saj nam ni sile. Odpovejmo se tu in tam kaki malenkosti, morda sem in tja tudi kakemu potovanju in prispevajmo namesto tega v narodne namene. Ko delamo oporoke, se spomnimo tistih ustanov, ki so nam pri srečju. Bodimo mecenji slovenskih pisateljev in pesnikov v tujini, podpirajmo vse demokratske časopise; brez njih nismo kulturni narod. Podpirajmo pa tudi vse tiste brate in sestre v domovini, ki v svojih srcih hrepene po svobodi, a si je sami ne morejo priboriti, s tem, da neprenehoma, brez sovraštva, sile ali nasilja ponavljamo, naj sedanjí oblastniki vendar enkrat vrnejo narodu, nad katerim so si krivično prilastili oblast, tisto človeško pravico demokracije, ali ljudskega vladanja, ki jo je slovenski narod uporabljal že tisoč let predno je o komunizmu sploh slišal.

Pri vsem tem pa ne omahujmo! Nismo sami, Bog nas ne bo zapustil, če mu bomo ostali zvesti!

Neki oče je na smrtni postelji poklical k sebi svoje tri sinove in dal vsakemu posebej leskovo palico z naročilom, naj jo prelomijo. Vsi so to z lahkoto storili. Nato je vzel še tri palice, jih povezal s trakom in jih tako povezane ponovno dal vsakemu izmed sinov z istim navodilom. Nobeden izmed sinov palic prelomiti ni mogel. „To vam bodi nauk“, je dejal oče: „Če se boste prepirali med seboj, vas bodo vaši nasprotniki drugega za drugim zlomili. Če se boste povezani med seboj vzajemno podpirali, vas nobena sila ne bo mogla premagati.“

Kakšen naj bi bil danes naš odgovor na tak nauk? Samo dve besedi: „DA OČE!“

DOPIS IZ ČILEJA

O stanju v južnoameriški državi Chile po padcu marksističnega predsednika Allendeja se je na široko razpisal svetovni tisk, največkrat v negativnem smislu. Naš list se je glede tega obrnil na slovensko družino, ki že več let živi v Chileju, in je na svojo prošnjo dobil takojšen odgovor, ki ga tukaj posredujemo našim bralcem. Po prejemu tega dopisa so se odnosi med Argentino in Chilejom zaradi ozemeljskih sporov na skrajni južni konici južnoameriške celine zelo zaostriili, da se je bati celo oboroženega spopada. V pričujočem dopisu ta napetost še ni našla odmeva. — Ured.

V prvi vrsti Vam prav odkritosrčno povem, da smo presrečni, da danes v teh nemirnih časih lahko živimo v tej deželi. Vlada red in mir in za človeka, ki se ne bavi s politiko, obstoja popolna svoboda. Politične stranke so, kakor Vam je že tako znano, prepovedane — kar 75% od chilencev odobrava. Ljudje se boje politike, ker imajo zelo slabe izkušnje. To politično trenje je že zelo staro, menda kakih 40 let, t. j. od časa, ko je bil izvoljen prvi socialist Aguirre Cerda za predsednika. Krono vsej nesreči pa je postavil Frei, ko nas je kljub drugim predlogom prodal Allendeju.

Allende je s svojimi Kubanci res porazno vladal. Kmetje teh dejanj pač ne bodo pozabili. Skoro pet let je trajalo, da so vojaki vsaj deloma uredili že po Freiu začeto agrarno reformo.

V splošnem se čuti v vsakem pogledu velik napredek. Seveda manjka še tudi precej in je nemogoče v 5 letih popraviti vse, kar se je skoraj pol stoletja sistematično uničevalo. Frei s svojimi zelo maloštevilnimi pristaši včasih kaj pobra, pa nič ne more. Tudi kardinal je sedanji vladi nenaklonjen, bil je prijatelj Allendeja. Tistikrat se ni oglasil, ko so se res teptale človečanske pravice. 1. maja je bil celo na javni tribuni z njim. Sedaj se pa toliko protivi. Poleg vsega tega pa je sedanji predsednik velika osebnost, dober katoličan, moder in skrajno pravičen. Ne vem, če je še kje na svetu kateri poglavar države toliko storil za reveže, kajti v Chilah je vladala med nižjim slojem res skrajna revščina. Stanovanjske kulture niso poznali. Živeali so po bajtah zbitih iz odpadkov lesa, pločevine pa tudi lepenke. Veliko tisoč družin je že preselil v človeka vredno okolico. Prav sedaj se pripravlja preselitev 750 družin. Njegova žena Lucija mu je velika in zvesta pomočnica na socialnem področju. Sprašujemo se, kje vzame moč, da vse to zmaga. Njena največja skrb so pač otroci. Ko smo gledali odprtje enega od stoterih otroških vrtcev, se je neki malček smukal okrog nje. Vzela ga je v naročje in ko je opazila da mu visita obe svečki

iz noska, je vzela svoj žepni robec in ga očistila in nato poljubila. Mi vsaj še kaj podobnega nismo doživeli.

Dne 4. januarja smo imeli nekakšen plebiscit, rekli so mu „consulta“. Volilo se je tajno. Nobene predhodne reklame. Nobenega vozila s strani vlade na razpolago. Ljudje živijo zelo raztreseno. Pa je vsak našel sredstva, da se je tega glasovanja udeležil. Kakšno presenečenje pa je bilo za nas, ki smo bili navajeni take umazane predvolitvene propagande.

1. Nikjer nobenega vojaka,

2. dva karabinerja brez pušk sta kazala ljudem h kateri mizi pripadajo. Nikjer nobenega nereda. Stali smo pri vratih in opazovali ljudi. Zdelo se nam je, da gredo v cerkev k sv. maši, tako so bili zbrani in resni. Casablanca z okolico šteje 17.000 prebivalcev, 84% je volilo za Pinocheta. So pa tudi vasi, ki so imele 90 in več odstotkov. V samem Santiagu, kjer je leglo politikantov, je dobil 71%. Je torej očitno, da ga imajo radi in da mu zaupajo. Da mu Bog da vzdržnosti vsaj še pol leta, pa bo Chile med prvimi.

Prej se je vse uvažalo. Moka, mleko, meso itd. Danes pa se izvažata samo baker, nego tudi industrijski predmeti, poljski pridelki, živina in ogromne količine sadja.

Frei je pustil v državni blagajni 300 milijonov dolarjev. Allende pa je naredil 6.000 milijonov dolarjev dolga in zraven ni plačal niti ficka Amerikancem za zaplenjene rudnike bakra.

Razen z Rusijo, je sedanja vlada ves ta dolg uredila in obroke točno plačuje. Pa ne samo to, tudi vsem bivšim senatorjem in poslancem plačuje po zakonu pokojnine, ne glede, kje oseba živi. V Chilah ali pa v inozemstvu. In kljub vsem tem obvezam imajo 1.300 milijonov prihrankov. Potem pa naj še kdo reče, da ne znajo. Seveda — delati treba, doma so nam vedno rekli, da „čič ne da nič!“

Amerikance kar ne razumemo. Chile, mala država se je znala otresti komunističnega zmaja, pa namesto da bi jo odlikovali in stavili ostalemu svetu za zgled, pa udirajo po njej in škodujejo, kjer morejo. Človeku se kar gabi, kako lažje. Skorajda vse, kar pišejo proti Chilu je grda nesramna laž. Letošnja zima nam je prinesla več nesreč. Na jugu povodnje, na severu pa potresi. No, z božjo pomočjo bo šlo tudi to mimo.

Poleti smo imeli veliko arg. turistov. Tudi pri nas smo imeli 3 družine iz Mendoze. Zato so bili zadovoljni. Drugi pa niso prišli, morda iz previdnosti. Pa čilence ni tak da bi se nad nekom znašal radi teh otokov tam doli Bogu za hrbtom. Bo že predsednik uredil, tako da bo za vse prav, saj je preudaren in res pameten.

Tudi ko so odstavili gen. Leigha, ni bilo nič. Smo pričakovali nekaj takega, ker se je že plebiscitu protivil. Tudi ni bil priljubljen...

Pripomniti bi še bilo, da obvladujejo tudi inflacijo. Zadnjega četrtleta imamo še 17½%. Bilo bi mogoče kaj manj, pa so velika povodenj in neurja dela povod za povišanje cene mesu in morskim živilom in izdelkom.

Brezposelnost je padla na 12%, kar je tudi razveseljivo. Upajo da se bo prihodnje poletje tudi v tem zopet kaj zmanjšalo. Ta brezposelnost pa vlada le v glavnem mestu, saj tukaj na kmetih je težko dobiti delavce.

Veliko se dela na cestah. Če pridete kdaj v Chile, se boste čudili po kakih lepih širokih cestah se boste vozili. Tudi podzemna, ki je ena najmodernejših na svetu, že večji del obratuje. Santiago sam vsak dan dobi lažje lice. Župan je sicer čilenec, pač pa je jugoslovanskih staršev sin. Silno podjeten človek.

In še to naj omenim, da se sedaj pač z davki in drugimi drž. dajatvami ne more več zavlačevati kot prej; vse mora biti na uro plačano.

Pa človeku ni žal, ko se očitno vidi napredek. Po trgovinah dobite kar hočete, še ruskega kavijarja ne manjka.

Mi živimo na deželi; od Viña del Mar smo oddaljeni 25 km, od Valparaísa 24, od Santiaga pa 100. Cesta je vsa, čisto do naše parcele tlakovana. Nimamo pa nobene druge zveze s svetom, kakor avto. Imamo takorekoč pred nosom kilometre dolgo obalo in krasno podnebje. Veliko je napisano in upam da boste iz vseh teh vrstic lahko posneli kar bi Vam za „Vestnik“ odgovarjalo. Pisano je pač tako po domače, kakor ste želeli! Mnoge lepe pozdrave! — Špurovi.

DRUGAČNA LUČ NA LETELIER-OV UMOR

Splošno znani „Letelierov primer“, ki govori o umoru Orlanda Leteliera, bivšega čilenskega zunanjega ministra v filokomunistični Allendejevi vladi, ima verjetno popolnoma različno ozadje od tega, kar se je dozdaj dalo misliti in v precejšnjem nasprotju s tem, kar je dal vedeti del svetovnega in predvsem severnoameriškega tiska.

Vseameriški Varnostni Svet je namreč pred kratkim dal objaviti skrbno in utemeljeno poročilo o tem uboju, ki ga je sestavila slovita časnikarka Virginia Prewett, pred dvema letoma odlikovana za svoje strokovne zasluge z zlato medaljo ustanove Mary Moors Cabot. V skladu s tem poročilom se iz Letelierovega primera poznajo podrobnosti, ki se skrbno prikrivajo. Tako je na primer ameriška tajna policija (FBI) že prišla do zaključka, ki opere čilenskega predsednika Pinocheta kakršnegakoli sumničnja v zvezi s tem umorom, pa se vendar ti podatki drže v tajnosti zaradi političnega pritiska, kateremu je podvržena ameriška sodna oblast.

Kot trdi v svojem poročilu gospa Prewett, je ameriška policija FBI takoj po bombnem napadu, katerega žrtev je bil zunanji minister, našla v njegovem avtomobilu diplomatski kovček z nedvoumnimi dokazili o Letelierovi tesni zvezi in aktivnem sodelovanju, ne samo z zmerno levico, ampak predvsem s skrajnimi terorističnimi skupinami, kot so na primer čilenski MIR in druge filokubanske prevratniške organizacije Južne Amerike.

V zvezi s tem pa se postavlja pod drobnogled osebnost, delo in protislovna vloga, ki jo v tej aferi igra ameriški državljani Michael Townley. Virginia Prewett ve povedati, da je bil le-ta v svoji mladosti socialist, potem se je vrgel v komunizem, končal pa zadnje mesece svojega bivanja v ZDA kot fanatičen privrženec ameriškega senatorja Eugena McCarthyja, svetovno znanega desničarja in zagrizenega nasprotnika komunistov. Tudi v Čile se je Townley prišteval med neizprosne sovražnike Allendejevega marksističnega režima, vendar ni izključeno, da je kot dvojni agent imel skrivne stike z MIR-om, medtem ko je služil v DINA, tajni policiji Pinochetove vlade.

Do tega trenutka neuradni glasniki ameriškega pravosodnega ministrstva proglašajo Townleya edinole za agenta DINE, ki je dobival povsem konkretne in točne ukaze od svojih nadrejenih. Townleyevo prostovoljno sodelovanje z ameriško policijo se zdi Prewettovi nadvse sumljivo. Do sedaj, kot je videti iz tozadevnega poročila, je ostalo delovanje umorjenega ministra Leteliera popolnoma nepoznano in, kot se zdi, od ameriškega tiska namerno zakrivano.

Letelier je bil marksistični revolucionar, ki je imel nalogo spraviti Čile na komunistične kubanske pozicije. Na svoji odskočni deski v Washingtonu je rovaril in dobival tudi mesečno plačo preko nekega tajnega

kubanskega agenta, naročila za svoje delo pa je dobival naravnost iz Vzhodnega Berlina.

Vse pozornosti vredno je dejstvo, ki sovpade z dnevom njegove smrti; tega dne namreč bi moral gospodarski minister nove čilske protikomunistične vlade, Jorge Cauas, na tiskovni konferenci v Washingtonu razložiti na mednarodnem pozorišču svoj gospodarski načrt in obenem dati poročilo o strahovitem polomu, v katerega je zašla čilenska ekonomija pod prejšnjo vlado. Zaradi atentata, katerega žrtev je bil Letelier, je bil primoran odpovedati tiskovno konferenco, obenem pa mu je bil onemogočen tudi stik s svetovnimi bankami, na katere se je nameraval obrniti za finančno pomoč. Sumnja za ta zločin je padla na Pinochetovo vlado, vendar ostaja težko in pomembno vprašanje: kdo prav za prav se je okoristil s tem ubojem? Ameriška sodna oblast se pa do danes o krivcih in storilcih še ni izrekla.

Stane Buda

Slovenska narodna zavest v domobranstvu

Mislim, da se ne motim, če zatrdim, da se je v Slov. Domobranstvu, sredi samcobrambnega boja proti komunistični diktaturi, začela prebujati ozir. zoreti tudi slov. narodna zavest. Opisal bom lastna doživlja iz tistih časov in nimam nobenega namena posploševati razna dejstva kot da so veljala za vse Domobranstvo, razen, če bom to izrečno poudaril. Vsaka domobranska četa je na svoj račun doživljala ta prepoved in vsak poveljnik je po svoje vplival na moštvo. Razumljivo pa je — in tu lahko posplošim —, da je bilo v edinicah, ki so bile sestavljene iz borcev bivših Vaških Straž, več narodne zavednosti, kot pa v takih, v katerih so imeli večino narodno indiferentni ali pa celo „jugoslovansko“ navdahnjeni borci.

Ker se prav slovenstvo in „jugoslovanstvo“ na izreden način „mešata“ v našem narodu, sem smatral za potrebno, da za uvod in boljše razumevanje vključim v ta članek tudi nekatere moje spomine — z osebnimi zaključki — na čase pred Domobranstvom.

Na ljubljanskem učiteljišču so nas za časa kraljeve diktature vzgajali v „jugoslovanskem“ duhu. Slov. katoliška telovadna in prosvetna organizacija „Orel“ je bila prepovedana in, kdor ni bil član liberalnega jugoslovanskega „Sokola“, ni mogel postati odličnjak, niti ni mogel pozneje računati na „dobro“ službeno mesto. Glavni starešina Sokola, g. Jeras, ki je bil na našem učiteljišču tudi učitelj za telovadbo, je bil — gledano danes — kot nekak „politkomisar“ nad profesorskim zborom, kar se tiče „jugoslovanske“ linije. Vzgojili so nas pač tako, da bi potem kot učitelji nadaljevali vzgojno delo med našim narodom v tem jugoslovanskem smislu. Imeli so lahko delo, ker nam je bila slov. narodna zavest nekako zastrta.

Medel „sunek“ odpora se je pojavil pri meni, ko sem po maturi služil obvezni vojaški rok. Prav dobro se še spominjam, kako me je „bolelo“, ko so mene in druge Slovence v šoli za rezervne oficirje v Sarajevu — šele leta 1934./35., ker so me zaradi srčne napake vojaški zdravniki „zvrgli“ za eno leto — srbski častniki zasramovali z besedo „švaba“ (Avstrijski Nemec) in to vedno v zaničljivem in ponižajočem tonu. To besedo so uporabljali kar namesto priimkov, „švaba, pridi sem!“ (seveda po srbsko) jim je bilo stalno na jeziku. Edino, kadar so hoteli slišati kakšno našo pesem, se je povelje glasilo: „Slovenci, zapojte!“. Naše očete so v prejšnji Avstro-Ogrski monarhiji avstrijski oficirji zmerjali s „slovenskim psom“, nas pa

so srbski častniki psovali s „švaba“. Ta druga žalitev je prav tako huda kot prva in kakor naši očetje, smo tudi sinovi — vsi s končano srednjo šolo in nekateri celo z univerzo — ponižno klonili glave in se pustili psovati. Ostalo mi je grenko spoznanje, da ta „brat“ le ni tak, kot so nam ga slikali v šoli in pa da so se srbski oficirji imeli za nekako več vredne državljanke.

V bataljonskem oficirskem zboru je bilo tudi nekaj Slovencev, vendar ne vem več točnega števila. Slučajno pa je prav moj vódnik bil Slovenec — mlad podporočnik s priimkom Levar —, ki paje bil tako boječ, da je s sonarodnjaki izpregovoril kakšno slovensko besedo le takrat, če se je prepričal, da daleč na okoli ni nobenega Srba — v bataljonu namreč ni bilo Hrvatov, Slovencev pa nekaj čez sto —, ki bi ga slišal slovensko govoriti.

S končanim vojaškim rokom so seveda bile pozabljene žalitve in ko sem naslednje leto dobil službo na Velikih Poljanah nad Ortnekom (nekako v sredini med Vel. Laščami in Ribnico), sem kot učitelj nadaljeval vzgojno in narodno delo v šoli bolj v „jugoslovanskem“ kot pa v slov. duhu. Zlasti učenje „srbo-hrvaščine“ — v višjem oddelku — sem vzel za resno zadevo. Dve tedenski učni uri za ta predmet sta v resnici minili v učenju cirilice in branju srbskih in hrvaških spisov v njihovem jeziku, tako, da so učenci — obojega spola — dobili kar dobro podlago in so po par letih že precej razumeli in najboljši celo za silo govorili ta „srbsko-hrvaški“ jezik, kot se je uradno imenoval.

Neki hrvaški profesor mi je povedal — že sedaj v begunstvu seveda —, da so za časa prejšnje Jugoslavije tudi na hrvaškem imeli na teden dve uri slovenščine kot je zahteval zakon, tako v mestih kot na kmetih. Izkoristili so jih na ta način, da so takrat brali spise in pesmi slov. pisateljev in pesnikov prevedene v hrvaščino. Na ta način so zavestno izigrali zakon in to brez vsake ovire in brez kazni. Danes bi to lahko smatrali za „lep“ primer narodne zavednosti, toda za zelo „slab“ primer „bratstva“. Tako postopanje njihovih šolnikov pa je imelo za posledico, da Hrvatje na splošno nimajo pojma o slov. jeziku in nas ne razumejo. To sem v teku teh let v Argentini doživljal skoraj dnevno, ker sem imel z njimi stike v službi. Verjetno so imeli tudi v srbskih šolah sličen postopek in seveda z istim rezultatom, kajti tudi Srbi — čeprav imam manjše izkušnje — ne razumejo naše govorice. Vedno — tudi že preje doma — pa sem imel občutek, da oboji nekako predvidevajo, da Slovenci MORAMO znati hrvaško ali srbsko, njih same pa naš jezik ne zanima in se ga tudi nočejo naučiti. So izjeme, toda redke. Kakšne so razmere v današnji Jugoslaviji, mi je seveda neznano.

Vse naše šole so morale pred vojno oddajati polletna in letna statistična poročila na posebnih formularjih, ki pa so vedno prihajali v srbskem jeziku in tiskani v cirilici. Ker upraviteljica šole — starejša gospa — ni bila večša te „tuje“ pisave, sem moral sam prevzeti to delo. Ta postopek glavne šolske uprave je bil v resnici prav nesramen in protislovenski — formularji se verjetno v slov. jeziku sploh niso tiskali —, vendar pa učitelji nismo protestirali. Tudi na učiteljskih sestankih v Ribnici se o tem ni nikdar razpravljalo. „Jugoslovanstvo“ je bilo že pregloboko zasidrano in obramba „slovenstva“ nam ni prišla niti na misel...

Seveda pa so tudi naše slovenske strankarsko politične razmere v tistem času bile take, da niso prav nič ali pa zelo malo pripomogle k buditvi slovenstva. Naše politične stranke, ki so že preje povdrajale svoje „jugoslovanstvo“, so po kraljevi diktaturi hotele biti „jeziček“ na tehtnici v napetem razmerju med Srbi in Hrvati, vendar pa vedno v prid vladajočim Srbom in nikdar v prid opozicije, ki so jo vodili Hrvatje.

Doživel sem samo ene državne volitve, ki pa so bile „najbolj“ demokratične in za „vzor“ vsemu svetu. Javno in glasno sem moral namreč pred volivno komisijo izjaviti, da volim dr. Korošca in Stojadinovića (JRZ). Čeprav sem bil tih „klerikalec“, vendar mi ta postopek naših politikov ni ugajal. Noben državni uradnik se seveda ni upal voliti opozicijsko listo, ker bi verjetno takoj imel težave v službi.

V svojih dijaških letih sem komaj vedel, kakšna je slov. zastava in kaj naj predstavlja za naš narod. Bila je namreč najstrožje prepovedana. S tem v zvezi se s spoštovanjem spominjam že davno pokojnega tasta, ki je bil doma tam od sončne Goriške. Bil je policijski nadstražnik v Ljubljani, pa tako narodno zaveden, da je vedno nosil v svoji listnici slov. zastavico, kar je bilo za časa diktature izredno nevarno, ker bi bil lahko takoj ob službo. Solznih oči jo je včasih pokazal svojim najbližnjim, tako ga je bolelo, ker jo je moral vedno skrivati. Ustanovitev Slov. Domo- branstva ga je zelo navdušila in razveselila, kajti slov. zastave so znova svobodno zaplapolale. Kar nam je vzel namišljeni „brat“, nam je dal stoletni zatiralec. Verjetno s slabimi nameni, toda dejstva ni mogoče zanikati.

Dobro se tudi spominjam, da je tast že preje velikokrat poudarjal, da bo za nas Slovence prav slabo v Jugoslaviji, ker nam pač vladajo „cigani“. Mislil je na Srbe. Podobno misel je imel tudi moj ujec. Kot 13 ali 14 letni študent sem bil nekega dne z njim na Brdu pri Ljubljani. V najini bližini se je vadal majhen vojaški oddelek. Še danes imam „pred očmi“ podčastnika, ki je poveljeval oddelku in vpil nad vojaki. Ne vpil, naravnost rjul je kot žival nad njimi in jih zmerjal in psoval z „najlepšimi“ srbskimi kletvami in psovki. Meni, „mulcu“, je to imponiralo, stric pa je rekel: „Glej cigana srbskega, kako se usaja nad fanti. Le kam smo prišli!“. Takrat ga nisem razumel, besede so mi pa ostale v spominu.

Nekateri naši sonarodnjaki se večkrat javno pritožujejo, da je tako in podobno poročanje neresnično in zlonamerno. So v veliki zmoti, vendar se ne dajo prepričati. Obtožujejo vsakega, da s takim pisanjem rovare proti srbskemu narodu. Ne poznam srbskega naroda — mislim, da je tak kot vsak drugi: skupek dobrih in slabih ljudi — pač pa sem nadutost srbskih oficirjev sam občutil, starejši od mene pa verjetno tudi nadutost srbskih politikov.

Naslednje leto po odslužitvi devetmesečnega „dijaškega“ vojaškega roka so me poklicali na orožne vaje — v juliju in avgustu 1936. leta — v Mojstrano na Gorenjskem, kjer sem v tamkajšnjem planinskem bataljonu kot narednik, toda v „položaju“ poveljnika voda, položil praktični izpit za rezervnega podporočnika. Poveljnik bataljona je bil Slovenec, major po činu. V učilnici in pri vajah je z nami govoril po srbsko, torej v uradnem vojaškem jeziku, kar se nam je zdelo čisto razumljivo, zlasti še, ker nismo bili skupaj samo Slovenci pri teh praktičnih vajah. Toda ta gospod nas je tudi v prostem času, ko smo bili skupaj samo Slovenci, nagovarjal in se pogovarjal z nami v srbskem jeziku, kar pa pravtako ni vzbujalo pozornost, ker smo bili pač „jugoslovansko“ vzgojeni. Danes seveda vem, da smo bili „premalo Slovenci“, da bi občutili, da nas je ta poveljnik — sonarodnjak — prav pošteno žalil.

Mogoče bi na to pozabil, če ne bi bral v „zbornikih“, ki obravnavajo turjaško tragedijo in Domobranstvo, da je ta oficir tudi na Zapotoku (pred padcem Turjaka) in pozneje, ko je bil pri Domobranstvu v Novem mestu, še vedno govoril s sonarodnjaki v srbsčini, ko to že zdavnaj ni bilo več potrebno, ker pač ni bil več v „jugoslovanski“ službi, da bi se moral bati za svoj položaj in zaslužek. Ker so temu oficirju tudi drugi slov. častniki odgovarjali v srbsčini — v člankih so namreč dobesedno

navedeni pogovori —, bi smatral to, če posplošim, za tipičen primer, da nam je bila tudi v Domobranstvu slov. narodna zavest nekako omahujoča.

Ta kratek uvod — pomanjkljiv seveda — se mi je zdel potreben za razumevanje narodnega preporoda, ki ga je verjetno marsikdo doživel v našem Domobranstvu, vključno temu, da smo se v samoobrambi (en del borbe za SVOBODO) znašli skupaj ljudje najrazličnejših nazornih prepričanj: Sokoli, Orli, liberalci, klerikaleci itd. Večinoma pa smo bili spočetka v večji ali manjši meri „jugoslovansko“ usmerjeni, ker je bila prava slov. linija šele v „povojih“. Še celo pravi četniki so pristopili v Slov. Domobranstvo in si niso šteli „za greh“, ker so jugoslovansko kraljevo zastavo zamenjali za slovensko. Bili smo torej — gledano iz sedanjega spoznanja — kot oboroženi protikomunisti pravi „mozaik“, ki ga je povezovala in „držala skupaj“ samoobramba pred rdečim nasiljem.

Seveda pa moji spomini o tem vprašanju ne bodo neke vrste „lastna hvala“, temveč v glavnem „samoobtožba“, ker se mi danes zdi, da bi se lahko za časa Domobranstva naše slovenstvo močnejše poudarjalo. Mislim pa, da je bilo prav to „jugoslovansko“, ki se je še „držalo“ tudi tistih, ki nismo bili zagrizeni jugoslovanski „nacionalisti“, bilo krivo, da slov. domobranski častniki — zlasti poveljniki — nismo mogli takoj postati „Veleslovenci“, torej neke vrste voditelji naroda v tistih časih, ko so naši politiki živeli v podzemlju in niso prihajali med narod. Zamorjeno slovenstvo se je le počasi oživljalo, zlasti še, ker zaradi razmer domobranstvo ni moglo imeti kakšen določen slovenski narodno politični program. „Slovenstvo“ se je v tej naši vojski kazalo v zunanosti: slov. vojaške enote s slov. zastavo na čelu, slov. poveljujoči jezik itd., kar je v resnici bilo že izredno veliko in je bilo podlaga za preporod in utrditev slov. narodne zavesti, vendar pa je Domobranstvo, ki je bilo takrat nekaka „predpodoba“ slov. narodne vojske — kar je moja sedanja misel — trajalo premalo časa, da slovensko prodorlo v globino in dokončno preželo vse njegove pripadnike.

Človek je nastal „za prazen nič“

Lansko leto je izšla v Ljubljani knjiga „Razvoj povojne jugoslovanske marksistične teorije religije“, ki jo je napisal prof. dr. Tone Stres. Knjiga temeljito obračuna z marksističnimi filozofi in sociologi in odkriva njihovo veliko duševno revščino na področju filozofije in sociologije. Naj navedemo samo en primer. Stres navaja marksističnega filozofa Bošnjaka, ki ga smatrajo doma za najvidnejšega teoretika in filozofa religije. In kaj piše ta filozof v svojih delih? Vesolje in človek v njem sta brez slehernega smisla in namena. Človek je nastal „za prazen nič“ in sleherno teleologijo (to je filozofski nauk, da opredeljujejo in vodijo vse dogajanje nameni) je treba zavreči kot neznanstveno. Bošnjak sicer priznava, da je bivanje skrivnost, toda zanj je skrivnost v tem, da moramo na vprašanje o razlogih za bivanje odgovoriti, da smo „ustvarjeni“ za prazen nič. — Res odlična filozofija! — Zoran.

Ena sama beseda resnice tehta več ko vesolje.

Ruski pregovor

M. B.

Dr. Cigan in Črna roka

(nadaljevanje)

„Kateri izmed po vojni ‚zgrajenih‘ partijcev si upa prebrati razpravo o ‚črni roki‘, ne da bi se mu zamajali temeljčki njegove ideološke zgradbe in osebne samozavesti?“ (iz pisma bralca)

C — TAKA „ČRNA ROKA“, KAKRŠNO NAM OPISUJE VIDIC, JE BILA KRVAVORDEČA ROKA PARTIJE — VOS

Je torej strahotna teroristična organizacija, odgovorna za grozotno pobijanje lastnih rojakov za časa okupacije, gola Vidičeva izmišljotina? Je „črna roka“ gola izmišljotina?

Ni nobena izmišljotina obstoj pošastne tajne teroristične organizacije, ki je že od prvega do zadnjega leta okupacije in še potem grozotno pobijala svoje slovenske rojake grozotnejše kot katerikoli okupator, grozotnejše kot SS ali gestapo. Tudi ni nobena izmišljotina obstoj tajne teroristične organizacije z imenom „črna roka“.

Gola izmišljotina je istovetnost „črne roke“ s pošastno teroristično organizacijo — velemorilko slovenskega ljudstva.

Neopravičena manipulacija z zgodovinskimi dejstvi, ki jo je zagrešil Vidic, je v tem, da članom „črne roke“ podtika grozodejstva, ki jih je izvršila nad slovenskim ljudstvom neka druga slovenska teroristična organizacija. Izdajajoč se za nepristranskega opazovalca in reporterja preteklih dogodkov, je namerno zamenjal vlogi dveh nasprotnih terorističnih organizacij izza časa okupacije: vloge, ki jo je v strahotnem redčenju slovenskega naroda igrala komunistična VOS (Varnostna obveščevalna služba) je pripisal protikomunistični „črni roki“. Nekako tako, kot če bi se eden od razbojnikov, ki so napadli miroljubno naselje, pred sodiščem izdajal za nepristransko pričoo napada na naselje, razbojnike predstavljaj kot branilce naselja, branilce naselja pa opisoval kot razbojnike, ki so naselje krivično napadli, mu povzročili mnogo človeških žrtev in nepopravljivo gospodarsko škodo in bi ga docela uničili, če ga ne bi rešili „branilci“.

Res je obstajala v zasedeni Sloveniji že od konca poletja 1941 tajna teroristična organizacija, ki je imela nalogo pobijati predvsem „izdajalce“, to je Slovence, ne pa okupatorja. Še preden se je pojavila kakršnakoli „bela garda“, je ta organizacija samo v Ljubljani pobila 49 najuglednejših in najspodobnejših rojakov-Slovencev. Ves ta čas ni ubila v Ljubljani niti enega okupatorskega oficirja ali vojaka ali navadnega civila. Ves ta čas tudi okupator ni ujel niti enega člana te organizacije.

Še neprimerno grozotnejše je bilo divjanje te teroristične organizacije na deželi — izven mesta Ljubljane. Grozotnejše po številu žrtev in zlasti po načinu pobijanja. Pokončevala je cele družine, starše z otroki, tudi noseče žene in novorojenčke. Pokončala je celo vas Kanižarico v Beli krajini, julija 1942. Požgala je celo vas Hinje v Suhi krajini. Poklala je pri Kanižarici 66 ciganov. Pred umorom je žrtve mučila na nečloveške načine, posebno duhovnike: pekla jih je na razbeljenem železu, rezala na kose, jim žagala noge in trup, počenjala grozodejstva kot noben okupator.

Z njenim nastopom in po njeni zaslugi se je v slovenskem jeziku

udomačil nov izraz za umor — likvidacija (ali pa: Matilda ga je povohala). Ker so bili ti umori na dnevnem redu, je mučen vtis, ki ga naredi na vsakega poštenega človeka izraz umor, nadomestila s tujimi izrazi „likvidacija, likvidirati, likvidator“.

Bila je zares pošastna organizacija, raztezala je svojo mrežo skoro čez vso Slovenijo, segala s svojimi lovskami skoraj v sleherno slovensko vas, zasledovala malone vsakega prebivalca, kot strašna morilka v podobi črnega stotnika iz Cankarjevih Podob iz Sanj, določala Slovence za pokol ter svoje obsodbe z brezmejno brezobzirnostjo tudi izvrševala.

Toda ta pošastna teroristična organizacija — velemorilka slovenskih ljudi — ta slovenska čeka ali slovenski SS ni nosila imena „črna roka“. Niso je ustanovili ne „belogardisti“, ne četniki in ne domobranci. Ustanovila jo je Komunistična partija Slovenije. V času, ko še ni bilo sledu o kaki „beli gardi“. „Edo Brajnik — tovariš Štefan je član Centralne komisije Varnostne obveščevalne službe (VOS), ustanovljene konec poletja 1941 z nalogo zbiranja obveščevalnih podatkov in uničevanja narodnih izdajalcev“, piše Edvard Kardelj (podčrtal jaz). Za narodne izdajalce je Partija štelà vse tiste, ki niso bili pripravljeni sodelovati in prispevati k zmagi komunistične revolucije pod krinko „osvobodilne“ vojne. Od Edvarda Kocbeka vemo, da je VOS bila izključno orodje Partije, ne pa orožje OF, ker so imeli dostop na njene seje, tajne sodbe in obsodbe le člani Partije. To velja vsaj za Centralno komisijo VOSA.

Kako pošastna organizacija je to bila, razpredena po vsej Ljubljani in po vsej Ljubljanski pokrajini in še drugod, razvidimo iz pisanja Jožeta Javorška v Vodiču po Ljubljani (str. 185-187).

Da je ubila v Ljubljani tudi najbolj ugledne in priljubljene Slovence, nam je priča E. Kardelj v knjigi „Jesen 42“ (str. 31; 41; 566).

Da je ubijala tudi izven Ljubljane, po raznih krajih Slovenije, nam priča sam Jože Vidic. Seveda opisuje umore, ki jih je vršila, tako prijetno romantično („zapela je brzostrelka... nabijala sta s pištolo, odjeknil je strel, izvršil je svojo nalogo...“), da je človeku skoro žal, da je avtor ni navedel še več umorov vosovcev. Še na misel ne pride bravec, da so ti „izdajalci“ nazadnje le Slovenci in bi nam moralo biti vsaj žal, da so izdajalci in da jih je treba pobiti. Pri Vidicu VOS, ta „rdeča roka“ Partije, nikoli nikogar ne muči. Za njenimi žrtvami nihče ne joka, ne ostajajo sirote, ne zevajo vrata izpraznjenih hiš, ker je bila poklana cela družina. Samo ta ganljivi prizor je Vidic še pozabil opisati: Kako se pride šestleten otroček zahvalit „rdeči roki“, da ga je rešila ateka in mamice in starejših bratov in sester, ker so bili vsi izdajalci slovenskega naroda.

Da pa je svoje rojake tudi množično pobijala in jih znala grozotno mučiti, nam seveda uradni zgodovinarji ne morejo povedati. Je pa dokumentov o tem več kot dovolj. To so predvsem spisi, v katerih so zbrane pravilno overovljene izpovedi prič, ki so ušle morilecem ali pa so sodelovale, prisiljene ali neprisiljene, pri mučenju in pobijanju rojakov, pa so prav radi grozodejstev, ki so jih videle, zapustile OF in se spremenile v njene nasprotnike.

Najvažnejše zbirke teh pričevanj so: Odprti grobovi, 4 zvezki, Buenos Aires, Argentina; Bela knjiga slovenskega protikomunističnega upora, USA; Matica mrtvih, 4 zvezki, Cleveland, USA; Krivda rdeče fronte (M. Škerbec), 3 zvezki, Cleveland, USA; Svoboda v razvalinah, Mohorjeva, Austria; Komunizem, kakor ga jaz poznam, Vladimir Kozina, Buenos Aires 1972; Črne bukve o delu komunistične osvobodilne fronte proti slovenskemu narodu (Mirko Javornik), Ljubljana, 1944; Ivan Dolenc, Moja rast, Buenos Aires, 1973; Taboriščni arhiv priča, 6 zvezkov, Buenos Aires; Matija Škerbec, Rdeča zver, pijana krvi, Cleveland, 4 zvezki.

Da je bila Partija s svojo rdečo roko ves čas „osvobodilne“ vojne

predvsem nečloveška pokončevalka lastnega naroda, je neovrgljivo dokumentiral panični beg tisočih slovenskih družin pred „osvobodilno“ partizansko vojsko med vojno, posebno pa ob koncu vojne. Najbolj prepričljivo in neovrgljivo pa je svoj protinarodni teroristični značaj dokumentirala sama, ko je po vojni po nečloveškem mučenju poklala nad 13000 slovenskih protikomunističnih borcev, tiste, ki so jih vrnili Angleži in tiste, ki jih je polovila doma, in še tisoče drugih slovenskih ljudi. Saj so v mnogih dolenskih vaseh ostale skoraj same ženske. S tem svojim strahotnim krvavim podpisom, z jezerom slovenske krvi, je Partija potrdila in opečatila resničnost izpovedi prič njenega grozotnega uničevanja slovenskih življenj med vojno.

Ce je ta rdeča roka Partije po vojni, ko je bila njena nadoblast v Jugoslaviji že zagotovljena in je imela celotno protikomunistično vojsko razoroženo, zvijačno predano in zvezano v svojih rokah, s tako nečloveško krutostjo pobila vso to vojsko in še tisoče drugih slovenskih ljudi, kako brezobzirno krut teror je izvajala šele med vojno, ko se je še borila za svoj obstoj! Vsak pošten in nepristranski zgodovinar „osvobodilne“ vojne bo moral priznati: Noben okupator, ne Italijani, ne Nemci ali Madžari, ni ob zasedbi Slovenije izvedel tako grozotne morije nad slovenskim narodom, kot je to storila s svojimi likvidatorskimi odredi — s svojo rdečo roko vosovcev Partija. Sama si je napisala spričevalo: najstrahotnejša pokončevalka slovenskih življenj.

Leta 1943 je dobila v roke velik del okupacijske italijanske vojske, ki je dve leti požigala slovenske vasi, streljala talce in vlačila v koncentracijske taborišča tisoče Slovencev. Pa nobenemu italijanskemu oficirju ali vojaku niti lasu ni skrivila, vse je pustila mirno oditi domov, čeprav je prej slovesno razglašala, da bo vsak član italijanske okupacijske vojske osebno odgovarjal za vsak zločin, ki ga stori nad slovenskim ljudstvom. Kardelj je celo poročal, da je dal pripraviti kosilo Cerruttiju (Kocbek — Listina). Niti množičnim uničevalcem slovenskih življenj v koncentracijskem taborišču na otoku Rabu, fašističnim paznikom in upravnikom taborišča, ni skrivila lasu, mirno je tudi te pustila oditi domov.

Leta 1945 je dobila v roke tudi del nemške okupacijske vojske, ki je v Sloveniji štiri leta neusmiljeno divjala proti vsemu, kar je slovensko, na debelo streljala talce, pobila do zadnjega moža ves pohorski bataljon in koroški bataljon, upepelila Dražgoše in odpeljala v smrtna koncentracijska taborišča nešteto slovenskih ljudi. Pa teh nemških vojakov in oficirjev ni mučila na vse nečloveške načine, kar si jih kdo more izmisliti in jih ni vsevprek poklala, kot je to storila s domobranci in četniki. Nad 65 ton prelite slovenske krvi po vojni je neovrgljiva dokumentacija cilja in metod komunističnega „osvobajanja“ naroda!

Obstajala je v okupirani Sloveniji tudi teroristična organizacija z imenom „črna roka“.

Toda ta je nastala šele 1944 leta kot odpor proti divjanju likvidatorskih odredov Partije. Bila je tajna. Še zdaj nihče točno ne ve ne za njene člane, ne za njeno vodstvo. Govorilo se je, da jo sestavlja mala skupina četniških in domobrantskih častnikov in civilistov. Tajna je mogla ostati prav radi svoje majhnosti. Njen pomen in njeno delovanje se še daleč ne more primerjati s delovanjem komunističnega VOS-a.

Njen namen, ki ga poznamo zgolj iz politične opredeljenosti ljudi, ki jih je umorila, je bilo ilegalno, tajno uničevanje najnevarnejših terenov in terenov. Naj bi delala proti pristašem OF to, kar je komunistična VOS delala proti nasprotnikom komunistične revolucije. Domobrantska oblast je njene umore obsojala, ker so taki umori komunističnim moralnim grupam nudili priliko, da tudi same izvajajo umore pod krinko „črne roke“ in zvrčajo krivdo na domobrance. Delovala je komaj eno

leto. V tem kratkem času se pač ni mogla razviti v tako pošastno tvorbo, kot jo opisuje Vidic.

Če hočemo razumeti nastop te tajne protikomunistične teroristične organizacije, moramo imeti pred očmi tale zgodovinska dejstva.

a) Potuho, ki so glavni organizatorji OF, člani VOS-a in najnevarnejši terenci uživali pri okupatorskih oblasteh. Kdor je pazljivo prebral knjigo Sv. Urh, se je lahko prepričal, v kako dobrih odnošajih z okupatorji je bila avtorica te knjige, Stefanija Ravnikar Podbevšek. Isto velja za Josipa Vidmarja in druge vodilne osebnosti OF. Italijanska oblast je tisoče Slovencev odvajala v internacijo, čeprav so bili protikomunisti, teh voditeljev OF pa se ni hotela dotakniti. V Ljubljani je VOS likvidirala 49 uglednih slovenskih mož, pa okupacijska oblast ni hotela ujeti ali ustreliti niti enega atentatorja. Isto se je dogajalo zunaj Ljubljane, v italijanski in v nemški okupacijski zoni. Okupator je streljal protikomuniste, prizanašal terencem. Sam Vidic ve povedati, kako so poveljniki Vaških straž ponovno izročili italijanski policiji v Ljubljani najnevarnejše terenke z Barja, pa jih je ta ponovno izpustila na svobodo, češ da niso sodelavke z OF. Podbevškova ve povedati, kako je gestapovski oficir ustrelil domobranskega oficirja, ker je ta dal ustreliti nevarnega terenca.

b) Grozodejstva, ki jih je izvršila komunistična OF, ko je po italijanski kapitulaciji zasedla vso Ljubljansko pokrajino razen Ljubljane. Prepričana, da bo vojne vsak čas konec in da je napočila zadnja faza revolucije, to je dokončna likvidacija nosilcev starega reda, je ustanovila sovjetske republike, izsilila volitve, postavila na vodilna mesta svoje zaupnike ter začela z neusmiljenim pokončevanjem vseh tistih ljudi, ki bi bodisi radi svojega verskega prepričanja bodisi iz ljubezni do starega reda ali radi zvestobe stari vladi utegnili biti v oviro novemu redu. Kljub obljubljeni amnestiji je poklala borce v Grčaricah, poklala pol ujetih borcev na Turjaku, poklala povsod tudi vse ranjence, poklala v vaseh mnogo poštenih ljudi, ki se ji niso zdeli pripraven material za izgradnjo komunističnega reda. Obenem pa je naredila veliko napako: izdala se je. Ob volitvah so ljudje spoznali, kako je bil ta in oni, ki o njem nihče niti slutil ni, važen terenec, vodilen komunist v kraju, ker mu je Partija zdaj zaupala važno službo. Ko so v jeseni 1943 posebno pa v letu 1944 domobranci v svoji protiofenzivi zavzeli skoro vse bivše partizansko ozemlje in potisnili partizane v zadnje njihovo zatočišče, v Belo krajino in v okolico Cerkna, je naravno, da je ta ali oni četnik in domobranec izkoristil priliko in uredil račune s tistimi, ki so bili krivi smrti kakega člana ali več članov njegove družine ali so mu izropali hišo. Ni to najbolj krščanski način reagiranja na krivice, toda najmanj se sme takim nekrščanskim ravnanjem pohujševati komunist — terorist, ki na vsakem koraku zasmehuje krščanska moralna načela ter mesto ljubezni pridiga sovraštvo ter ščuva k neusmiljenemu uničenju „razrednega sovražnika“.

c) Protikomunisti so imeli vsaj toliko pravice, organizirati se in tudi tajno, če se javno ni dalo radi navzočnosti okupatorja, ki je ščitil njihove smrtni sovražnike — terence, pobijati komunistične borce ter njihove terence, kakor je rdeča roka Partije, VOS, imela do pobijanja protikomunistov. Delovanje „črne roke“ je bilo po moralnem načelu, ki sta z njim Kidrič in Kocbek opravičevala tudi najpodlejše umore uglednih Slovencev protikomunistov, popolnoma neoporečno. Po zavratnem umoru dr. Lamberta Ehrlicha je Kocbek takole modroval: „V tako razgibanem obdobju zgodovine se stališče pravnega pojmovanja popolnoma spremeni, postane namreč politično... Pozornost politične justice je obrnjena na ogroženost ljudske skupnosti, ne pa na psihologijo obsojenca. To se pravi, da sme določena človeška skupnost s polno pravico seči po revolucionar-

rih sankcijah, kadar je njen obstoj ogrožen, posebno, kadar bije boj za življenje in smrt. Kdor je v takem stanju odgovoren za kolektivno usodo, ima pravico, biti neusmiljen, sme vzeti življenje posamezniku in odkloniti ozire na osebne kvalitete in namene.“ (Tovarišija, str. 27). Po domače povedano je smisel Kocbekovega modrovanja tale: „Če se kaki človeški skupnosti zazdi, da je njen obstoj resno ogrožen, sme njeno vodstvo brez-obzirno pobijati tudi moralno najboljše posameznike, če presodi, da še upirajo njenemu načrtu izboljšanja svojega položaja (oziroma: če so na poti njenemu načrtu rešitve iz nevarnosti).“

Ko so okupatorji zasedali Slovenijo, je vrhovni upravnik Slovenije, ban dr. Natlačen, in vrhovni šef slovenske policije dr. Hacin izdal odlok za izpustitev vseh komunističnih zapornikov iz slovenskih ječ. Komunisti so bili torej na svobodi in nihče od Slovencev ni ogrožal njihovega življenja ne njihovega imetja. Na svobodi so bili tudi vsi poznejši voditelji OF: Kardelj, Kidrič, Kocbek, Vidmar, Fajfar, Brecej itd. Nobenemu izmed njih od strani Slovencev ni grozila nobena nevarnost, ne njegovemu življenju ne njegovemu imetju.

Kljub temu so se Kardelj, Kidrič, Kocbek, Vidmar idr. odločili, da preuredijo slovensko družbo po sovjetskem vzorcu, z metodami in cilji komunistične revolucije, ker se jim je zdelo, da so oni odgovorni za izboljšanje socialnega stanja tistih Slovencev, ki so jim zdeli socialno zapostavljeni. Vedeli so, da se bo ogromna večina naroda uprla temu poskusu in da bo treba pobiti vso dotedanjo vodilno plast slovenskega naroda. Zato so začeli likvidirati drugega za drugim najbolj zavedne in sposobne Slovence. Do novembra 1943. leta je OF pod njihovim vodstvom neposredno ali posredno povzročila smrt okoli desettisoč Slovencev.

V Londonu je obstajala stara vlada Jugoslavije, priznana od vseh vlad vsega sveta (tudi od Sovjetske Rusije!), razen od vlad fašističnih držav Italije in Nemčije. Ta vlada je bila izvoljena na več ali manj svobodnih volitvah. Tudi če niso bile tako svobodne, kot bi bilo želeli, so vsekakor bile volitve in so bile gotovo bolj svobodne kot če bi se člani vlade oklicali brez predhodnih volitev.

Ta vlada je obsojala delo OF in pozivala voditelje glavnih strank, naj se uprejo revolucionarjem. Pa se revolucionarji niso hoteli ukloniti, čeprav nobeden izmed njih ni mogel trditi, da predstavlja voljo večine ali vsaj velikega dela slovenskega naroda, ker se niso nikoli predstavili na volitvah s tem svojim političnim programom upora proti stari vladi in stari družbeni ureditvi. Vsak izmed njih je bil izvoljen za voditelja zgolj njegove majhne politične skupinice, ki si ni mogla lastiti pravice, da zastopa večino naroda. Lahko se združi v koalicijo tudi deset voditeljev strank, pa še ne predstavljajo večine naroda, če vsaka od njih ne predstavlja niti 1% naroda. Tako je bilo s koalicijo „strank“ v OF: njihovi voditelji niso zastopali niti 10% vsega slovenskega naroda. Sami so se oklicali za predstavnike naroda, nihče drug jih ni oklical, če izvezamemo voditelje slovenske komunistične stranke, Kardelja, Kidriča in druge, ki jih je postavil Stalin (Kominterni) za zastopnike slovenskega naroda. Če so po vojni dobili vrhovno oblast nad narodom, s tem še ni rečeno, da jih je postavila za svoje predstavnike večina naroda. Ni prvič v zgodovini, da se majhna skupina priklonje do vrhovne oblasti, ker se s terorjem in lažjo in goljufijo narodu vsili in ga zasužnji, tudi če si potem, ko je uničila vse možne tekmece za oblast in se polastila vseh življenjskih sredstev naroda, privoščki luksuz „demokratskih volitev“, ki v resnici niso nič drugega nego tekma z enim konjem.

Tem samozvanim rešiteljem „ogrožene človeške skupnosti“ nihče od rojakov ni mislil ogrožati ne življenja ne imetja ne njim ne njihovim

pristašem. Nobena večja skupina naroda jih ni prosila, da jo rešujejo na njihov revolucionarni način. Voditelji glavnih strank zastopani v londonski jugoslovanski vladi so zahtevali, naj se narod tem samozvancim „rešiteljem“ upre z vsemi silami. Kljub vsemu temu so si ti samozvanci lastili pravico, da brezobzirno mučijo in pobijajo tudi najbolj zaslužene Slovence. Zakaj si ne bi smeli lastiti te pravice, po istem Kocbekovem načelu, tudi nasprotniki komunizma, ko jih je vendar OF imela zaznamovane za pokol ter jim je dejansko poklala že tisoče pristašev, in ko so imeli od svoje zakonite vlade v Londonu ne le pooblastilo, marveč ukaz, da zatrejo „rešilni“ poskus samozvane nove oblasti Kidriča, Kardelja, Kocbeka in drugih članov IOOF? Če so vse vlade sveta, razen fašističnih, priznavale jugoslovansko vlado v Londonu za zakonito vlado okupirane države, zakaj je ne bi smeli smatrati za zakonito člani najbolj številnih strank Jugoslavije? Samo zato ne, ker je niso priznavali okupatorji in ker je ni priznavala ta samozvana peščica v tujini šolanih revolucionarjev? Če sta Kidrič in Kocbek po grozovitem mučenju kaplana Hinka Novaka, po prav tako grozovitem umoru župnika Nahtigala in kaplana Cvara prišla do ugotovitve, „da je potrebno, da duhovnike, ki začenjajo ogrožati naše delo, justificiramo po treznem premisleku vseh okoliščin“, zakaj si ne bi smeli tisti, ki sta jim onadva ogrožala življenje in imetje, priti do ugotovitve, „da je potrebno, da vse oefarje, ki so pobili že tisoče naših najboljših ljudi in jih hočejo pobiti še tisoče, justificiramo po treznem premisleku vseh okoliščin“? Kateri bog, razen lastne domišljavosti, je razodel zakaj si ne bi smeli tisti, ki sta jim onadva ogrožala življenje in imetje, lastiti pravico, da smatrajo svoje delo za odredilno in svoje življenje za najbolj dragoceno izmed vseh? Partizanske vojaške enote niti na mednarodnem nürnberškem sodišču, ki je poslovalo l. 1946, ko je jugoslovanska komunistična Partija prišla že na vlado, še niso bile priznane — za zakonito vojsko kake zakonite vlade, smatrali so jih po mednarodnem pravu za tolpe brez zakonite oblasti. Če so si te tolpe, ki jih nobena država na svetu ni priznavala za zakonito oblast v Jugoslaviji in Sloveniji, lastile pravico do pobijanja tistih, ki so se upirali njihovu terorju prav zato, ker so hoteli ostati zvesti svoji zakoniti, od vseh vlad na svetu priznani vladi, zakaj ne bi ti imeli pravico, da pobijajo tiste, ki so se upirali zakoniti vladi?

Vendar teror „črne roke“ ni bil niti senca strašnega terorja, ki ga je izvajala Partija. Tudi če bi bili vsi grozotni umori, ki jih Vidic in Podbevškova pripisujeta „črni roki“, resnični in tudi če bi bili res delo „črne roke“ (ne pa delo rdeče roke pod krinko „črne roke“), bi predstavljali le neznamenit odstotek v primeri s številom likvidacij, ki jih ima na vesti krvava rdeča roka slepih posnemovalcev vseh zverinstev ruskega boljševizma na slovenskih tleh.

Je več neovrgljivih dokazov, da domobranci in četniki niso bili taki krvoločni in zverinski „črnorokci“, kot nam jih prikazujejo uradni zgodovinarji revolucije v Sloveniji.

Prvi dokaz je ta, da vsi uradni zgodovinarji skupaj, ne Saje, ne Podbevškova in dr. Mikuž, ne Vidic v vseh svojih debelih bukvah ne morejo navesti niti petsto slovenskih ljudi, ki bi o njih mogli dokazati, da jih je zavratno umorila kaka „črna roka“. Padlo je res v bitkah z domobranci precejšnje število partizanov, toda noben pameten človek ne bo rekel, da so ti bili zavratno umorjeni.

Drugi dokaz pa je množični prebeg partizanske vojske v domobransko vojsko. Ko so domobranci l. 1943 prvič zaprisegli, jih je bilo le 2500. Čez leto in pol jih je bilo že 15000. Odkod so se vzeli, saj so vendar po

italijanski kapitulaciji partizani imeli zasedeno vso Ljubljansko pokrajino razen mesta Ljubljane in so mobilizirali vse moške od 15. leta naprej? Večina domobrancev je prišla iz bivših partizanskih vrst. Domobranci so partizane čim bolj nenadno napadali, udarjali predvsem na štabe, partizanske enote razbijali, niso jih pa po bitki vseprek kosili. Dajali so prisilnim mobilizirancem partizanov in tudi samim starejšim razočaranim partizanskim borcev priliko, da prestopijo v domobranske vrste. Lahko rečemo, da je bila domobranska vojska sestavljena iz dela bivše partizanske vojske. Kot piše v knjigi Moja rast dolgoletni bivši ravnatelj novomeške gimnazije, dr. Ivan Dolenc, mu je 23. julija 1944 ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman med razgovorom izjavil: „Meni se zdi škoda vsakega partizana, ki pade.“ Tako so se tudi domobranci zavedali, da je vsak partizanski borec predvsem član slovenskega naroda in je zato vsakega škoda, razen maloštevilnih komunističnih zagrizencev, ki so tirali slovenski narod v samomor.

Tretji dokaz je ostajanje prebivalstva v domobranskem ozemlju in splošen beg prebivalstva pred partizansko vojsko. Ko so domobranci zavzemali nazaj slovensko ozemlje, ki ga je prej držala zasedenega partizanska vojska, se nikoli ni zgodilo, da bi ljudstvo zapuščalo svoje domove in bežalo v gozd za partizansko vojsko. Celo somišljeniki partizanov, terenci in terenke, večinoma niso čutili potrebe, da se umaknejo pred domobranci. Umikali so se le tisti, ki so imeli na vesti umore in plenitve, ki so jih bili izvršili za časa partizanske vlade v njihovem kraju. Ko pa se je prve dni maja 1945 zvedelo, da se domobranska vojska umakne k Angležem v Avstrijo, je pred prodirajočo partizansko vojsko bežalo tisoče slovenskih družin v tujino. In še mnogo več bi se jih bilo umaknilo, če jim ne bi partizanska vojska zaprla poti.

Najprepričljivejši dokaz, da je Vidičev opis „črne roke“ kot strahotne teroristične organizacije, ki naj bi po krvoločnosti presežala celo hitlerjansko SS, zgolj plod Vidičeve domišljije pa je dejstvo, da je Partija zatajila narodu vrnitev domobranske vojske in da jo je poklala skrivač, ne da bi si upala postaviti domobrance pred sodišče. Če so izvršili taka zločinstva nad slovenskim ljudstvom, zakaj jih ni izročila ljudstvu, da jih sodi? Zakaj čuti zdaj, ko je trideset let tajila vrnitev domobranske vojske in njen celotni pokol, potrebo po dokazovanju, da jih je sodila, zdaj ko ne more več tajiti, da jih je pobila?

Zakaj je tudi Vidic Jože trideset let skrbno molčal o pokolu domobrancev ter šele zdaj, ko je Kocbek vsemu slovenskemu narodu potrdil izročitev in pokol domobrancev, začel zatrjevati, da so bili domobranci vsi pravilno sojeni? V Nedeljskem dnevniku je kot uradni zgodovinar zapisal znamenite besede: „Kot pričevalec te dobe lahko rečem, da noben domobranec ni bil usmrčen brez sodbe, brez dokaza krivde. Ne postavlja se zato danes po tridesetih letih vprašanje, koliko domobrancev so vojaška sodišča obsodila na smrt!“

Toda postavlja se vprašanje: Če so vojaška sodišča domobrance sodila drugače kot z nečloveškim pretepanjem in vsevrstnim drugim mučenjem, zakaj nam Vidic ne navede vsaj nekaj sodnijskih aktov iz tistega časa, iz katerih bi se dalo dokazati, da so bili domobranci pravilno zaslišani, da so podpisali svoje izjave, da so imeli advokata, da je obsodba na podlagi teh in teh dokazov in prič izrekel ta in ta sodnik?

In postavlja se še drugo vprašanje: Priča tistega časa, ki je trdovratno lagala celih trideset let, da domobranci niso bili izročeni in niso bili pobiti, sme pričakovati, da ji verjamemo, ko zdaj trdi, da so domobranci bili pravilno sojeni? Kdor je trideset let lagal v eni stvari, je morda s tem dokazal, da zdaj ne laže v drugi trditvi?

D — PO SLEDOVIH ČRNE ROKE NI ZGODOVINA, JE LE DEZINFORMACIJSKO-PROPAGANDNI PAMFLET

Zgodovinar, ki se mu dokaže, da je med svoje zgodovinske trditve večkrat hote ali nehotе pomešal kak napačen podatek, da je namreč kako neresnico prikazal kot zgodovinsko resnico, izgubi vse zaupanje in zbije dno vsem svojim trditvam. Kakor izgubi vso vrednost ves šop bankovcev, če se je odkril med njimi le en ponarejen. Nobena banka in noben trgovec ne bo sprejel nobenega od tistih bankovcev, dokler strokovnjaki niso vsak bankovec posebej pregledali in preverili, če slučajno ni ponarejen.

Prav zato avtor knjige „Po sledovih črne roke“ bralce še posebej opozarja, da „ta knjiga ni roman“; da „imajo vsi nastopajoči“ (v njegovi knjigi) svojo osebno izkaznico in svoj življenjepis“ da „nikomur ne more ničesar dodati ali odvzeti“. Predstavlja se kot vesten zbiralec zgodovinskih resnic, ki ni zapisal ničesar, o čemer se ne bi prej skrbno prepričal, da odgovarja resnici.

Toda med pičlimi zgodovinskimi resnicami te knjige je pomešanih toliko tako grobih zgodovinskih neresnic, da knjiga ne zasluži niti imena zgodovinskega romana. Oglejmo si поблиže nekatere od teh ponarejenih bankovcev.

I. Netočnost v navajanju krajev in datumov

Dr. Cigan je bil doma v Žižkih pri Črensovcih v Prekmurju — Vidic piše, da je Cigan doma v Žižkih pri Veržetu za Štajerskem. Dr. Cigan nikoli ni bil predstojnik salezijanske skupnosti na Lisičjem — Vidic trdi, da je Cigan bil predstojnik salezijancev na Lisičjem.

Dr. Cigan je zbolel za rakom že pred l. 1967, saj je bil tega leta že prvič operiran za raka v Celovcu; ves čas se je zdravil v celovski bolnišnici, le 1970 je šel dvakrat v ljubljansko bolnišnico na obsevanje, pa vsakikrat le za par tednov; tretjič se je šel zdraviti v ljubljansko bolnišnico 14. februarja 1971, dne 23. februarja pa je že umrl. — V Vidičevi knjigi pa beremo, da se je Cigan od začetka svoje bolezni, od 1969. leta do svoje smrti 1971. leta zdravil v ljubljanski bolnišnici; „1969. leta je zbolel za rakom in se je prišel zdraviti v onkološko bolnišnico v Ljubljano, kjer je februarja 1971 umrl.“

O salezijanceh piše, da jih je ustanovil 1855 Giovanni Bosca (!) iz Turina (!), ko se je vendar ustanovitelj salezijancev imenoval Bosco (Bosko), ne pa Bosca, in je bil iz vasi Becchi, ne pa iz Turina. V Turinu je le kot duhovnik deloval.

V nekem drugem poglavju svoje knjige piše, da leži vas Krumpendorf na Gorenjskem, ko vendar „Krumpendorf“ ni nič drugega nego Kri-va vrba ob Vrbskem jezeru na Koroškem.

Angela pripoveduje, da se je rešila smrti tako, da je udarila z roko, ki si jo je med potjo sprostila, po cevi mitraljeza domobranca, ki je stopal za njo; nato je hitro stekla, domobranec je spustil za njo cel rafal iz mitraljeza, a je ni zadell, ker se je prav tedaj spotaknila ob kup dračja in padla, tako da so krogle preko nje udarile v neko bukev, pobrala se je in spet stekla; streljali so nanjo kot na fronti in jo zasledovali, pa se je z brzino svojih nog rešila.

Toda ljudje iz okolice Lisičjega vedo povedati, da se je rešila smrti, ker jo je rešil domobranec, ki je bil zaupnik partizanov. Pravijo, da so domobranci pred ustrelitvijo ženske privezali k drevesom, da ne bi moge uiti, saj v temnem gozdu bi res bilo neumno streljati kar tako nanje. Ko je torej Kumše bila privezana, jo je tisti domobranec skrivaj razvezal oziroma prerezal žico, s katero je bila zvezana.

Le v tem načinu rešitve je razumljivo, zakaj nam Angela ve povedati, da je tisto drevo, ki ga je mesto nje zadel rafal iz mitraljeza, bila bukev. Če bi bila odskočila še pred potjo proti morišču ali tik pred prihodom na morišče, je težko verjeti, da bi mogla vedeti, katero drevo je zadel njej namenjeni rafal. Bila je vendar temna noč, ni bilo lahko razločevati drevo od drevesa; z druge strani pa je tudi gotovo, da človeka, ki mu ostaja le še par sekund življenja, niti najmanj ne zanima, kako lubje ali listje imajo drevesa, ki ga obdajajo; gleda le, kako in kam bo skočil, da se reši. Ko je udarila po cevi mitraljeza in se spustila v beg, pa je imela še manj časa pogledovati, v kako drevo je šel strel. Rešitev je bila odvisna od drobca sekunde. Kako naj najde čas za ugotavljanje vrste drevesa, v katero so udarile krogle? In kakšen pomen naj ima zanjo ali za druge ljudi vedeti, kam so udarile tiste krogle? To nesmiselno podrobnost o vrsti drevesa, ki naj bi ga zade rafal, je Kumše dodala samo zato, da bi njena pripoved izgledala bolj konkretna, bolj resnična. Pa dokazuje prav nasprotno: da gre za izmišljotino.

Zato je veliko bolj verjetna tista razlaga njene rešitve iz pokola, ki trdi, da se je Kumše rešila s pomočjo kakega njej naklonjenega domobranca, ki jo je ali le navidez privezal k bukvi ali pa jo skrivaj odvezal, preden so začeli streljati. Vemo, s kako požrtvovalnostjo je Partija varovala in reševala svoje najzaneslivejše aktivistke, in Kumše je bila vsekakor ena najzaneslivejših. Vemo tudi, da je Partija vtihotapljala med domobrance svoje zaupnike. Kumše sama pripoveduje, kako se je nek mlad domobranec iz Matene skušal izmuzniti iz vrste domobrancev, ki so gnali barjanske žene na morišče (Po sledovih, 348-349). Priča tudi o drugem domobrancu, ki se je preveč sumljivo zanimal za usodo žensk in ga je poveljnik skupine trdo odpodil (str. 350). Enako simpatijo do tistih žensk je pokazal domobranec z Lisičjega, ki jih je stražil v kapeli (str. 354). Zato ni prav nič neverjetno, da je Angelo rešil kateri od teh tajnih simpatizerjev; morda je bil prav njen fant, saj je bila premožna in verjetno tudi prikupno dekle.

Izključeno pa je, da bi se Kumše mogla rešiti z nenadnim udarcem po cevi mitraljeza. Mitraljezec je stal tik za njenim hrbtom, saj se je s cevjo skoraj dotikal hrbta. Ženske so bile postrojene v eni vrsti, deset žensk druga ob drugi, za vsako mitraljezec z naperjenim orožjem, opremljen z baterijami. Bili so izbrani borci, vajeni nočnih akcij. Ko je malo prej Martin Furlan skočil iz naveze in skušal pobegniti, ga je domobranec iz daljave dvajsetih metrov z enim strelom iz puške podrl. Angela pa naj bi srečno pobegnila izpred cevi desetih mitraljezov? Tu bi bil potreben čudež! Tega pa Kumše ne priznava in ga tudi ni bilo.

Svojo rešitev pripisuje svojim močnim rokam, s katerimi je zrahljala vezi, svojim urnim nogam in svoji odločni volji, da se reši in ostane kot priča domobranskega zverinstva. Pravi, da se je čutila tako močno, odločno in besno, da bi v silnem zaletu, ko je šlo za biti ali ne biti, podrla vsakega domobranca, ki bi ji skušal preprečiti beg. Toda vprašanje ni v tem, ali je bila zmožna podreti na tla kateregakoli domobranca ali ne, marveč v tem, ali je bilo mogoče, da uide toči krogel, ki so se iz desetih mitraljezov vsipale za njo iz bližine nekaj metrov. S padcem preko dračja bi se dala razločiti rešitev pred smrtonosno točo prvega rafala, nikakor pa ne rešitev iz rafalov, ki so sledili prvemu, ko se je takoj dvignila ter stekla naprej in so za njo „toliko streljali, da je kar oglušela“.

Še manj verjetni se nam zdijo razni drugi doživljaji, ki si jih Kumše pripisuje v nadaljnjem pripovedovanju svojega bega z morišča. Kdorkoli po gozdnatem in goratem ozemlju in biti telesno in duševno do skrajnosti je sam izkusil, kaj pomeni bežati pred smrtno nevarnostjo v nočni temi

izčrpan ali celo ranjen, takoj ugotovi, da so ti Kumšetini doživljaji neresnični, ker so nemogoči in nesmiselni. So zgolj izmišljotine poznejšega datuma.

Ko se Kumše po prvem divjem begu pred zasledovalci, ki so streljali za njo, ustavi, prisluhne „zapeljivi tišini“ mirne noči. Čuti bolečine v kolenu, ker je večkrat padla, ne čuti pa bolečin na bradi in v rami, ki jo je imela prestreljeno, in ne opazi, da ji teče kri. Če je čutila bolečine v kolenu, bi jih prav gotovo morala tudi v rami. To pa je gotovo: kdor čuti hude bolečine kjerkoli in se nahaja sam sredi gozda v temni noči, temu nočna tišina ni nič zapeljiva, ali vsaj veliko manj „zapeljiva“ kot bolečine kolena in prestreljenega ramena.

Ko se je po ponovnem hitrem begu spet ustavila, je imela privid: vidi dvorišče gradu Lisičje in na tem dvorišču dva domobranca, kako s kmečko žago enakomerno žagata drva. Nato za kratek čas izgubi zavest. Če bi bila Kumše kaka slabokrvna mestna „frajlica“ ali če bi prej bila npr. teden dni zaprta, vsak dan pretepena in povrh slabo hranjena, bi človek še utegnil verjeti, da ima med begom privide. Toda Kumše je bila zdravo in krepko kmečko dekle. Za tako se sama izdaja. Pa da bi v prividu zazrla vsaj kaj izredno napetega, tragičnega, odgovarjajočega strašnemu doživetju, ki ga je prej opisala. A vidi le dva domobranci, ki žagata z navadno kmečko žago drva na razsvetljenem dvorišču Lisičjega gradu! Abotnost! Pa o tem več pozneje.

Ko se spet dvigne in gre naprej, jo znova obidejo romantično pesniška čustva nad čarobno lepoto gozda. „Domišljija in podobe iz otroških sanj so se prepletale v moji glavi.“ Res so bile to podobe iz domišljije, toda podobe iz domišljije osebe, ki sedi pri skodelici črne kave ter se predaja fantaziranju, ne pa osebe, ki je še vedno na begu pred smrtjo!

Ne bomo tu navajali vseh nesmiselnosti in nemogočnosti na katere naletiš v Kumšetini pripovedi takorekoč na vsakem koraku. Teh nekaj primerov smo navedli le zato, da se bralec prepriča, da take anomalije v njeni pripovedi zares obstajajo. Več jih bomo navedli v naslednjih odstavkih, ko bo govor o izvoru teh anomalij.

II. Kumšetina pripoved — plagiat

Čim dalje in čim bolj pazljivo sem bral Kumšetine spomine odgona na morišče in bega z morišča, kakor jih navaja Vidic, tem bolj se mi je vrivala in utrjevala misel, da sem podobne stvari že bral v spominih tistih redkih domobrancev, ki so se ob velikem pokolu l. 1945 rešili iz morišč in opisali svoje doživljaje v raznih emigrantskih revijah ali knjigah. Saj sem nekatere osebno poznal in govoril z njimi, ko so se z morišč rešili v tujino. Še enkrat sem prebral pripovedi tistih, katerih doživljaji so se mi zdeli najbolj sorodni Kumšetinim ter njihove pripovedi primerjal s Kumšetino pripovedjo. In kaj se mi je odkrilo? Če si količkaj pazljivo prebereš strani 53-59; 66-70 in 110-113 brošure „Odpri grobovi“, izdane 1965 v Buenos Airesu (I. zvezek, izšli so pozneje še 3 zvezki, IV. zvezek l. 1971) ali pa strani 88-93 ter 93-99 brošure „Teharje so tlakovane z našo krvjo“ (Buenos Aires 1973) in strani 80-94 brošure „V Rogu ležimo pobiti“ (Buenos Aires 1968), kjer so v krajši obliki navedeni isti dogodki, ter na tistih straneh opisane doživljaje domobrancev primerjaš z doživljaji odgona na morišče in bega z morišča, ki jih opisuje Angela Kumše, prideš nujno do zaključka, da si je Kumše prisvojitila malone vse doživljaje domobrancev, opisane na omenjenih straneh tistih emigrantskih brošur. Nekaj podatkov za svojo pripoved pa si je Kumše izposodila še iz brošure „Taboriščni arhiv priča“ (V. zvezek, izdan 1974 v Buenos Airesu), s

strani 270-276. Kot slabo pripravljen šolarček, ki pri šolski nalogi iz svojega znanja nima kaj črpati, pa se rešuje iz zadrege s prepisovanjem tujega znanja, je tudi Angela Kumše poškilila v spomine in zapiske domobrancem. Grozote mučenja in rešitve iz pokola, ki so jih pretrpeli drugi (pri mučenju katerih je morda celo sodelovala v tistih dneh „zlate svobode“ pobijanja in mučenja „razrednih sovražnikov“), pripoveduje kot da jih je prestala ona.

Njena pripoved nas prepričuje, da take zgodbe, kot jo opisuje, Kumše sploh nikoli ni doživela (če je doživela kaj podobnega, pa tega sama ni znala opisati in se je rajši zatekla k prepisovanju). Tista Angela, ki se je v gozdu pri Lisičjem rešila smrti, je morda pozneje padla v boju ali je bila kako drugače likvidirana, pa jo zdaj nadomestuje v pripovedovanju kaka druga Angela. Možno je, da je beg z morišča doživela Angela Kosmač. Ker te ni več, njeno zgodbo pa je treba obnoviti, je morda njeno vlogo prevzela Angela Kumše, ki je ustvarila čisto novo pripoved poti na morišče in bega iz morišča, prirejeno po pripovedi domobrancem in prilagojeno trenutnim potrebam in zahtevam komunistične propagande. Vse je mogoče tam, kjer ni mogoče nobena kontrola nad vsemogočno propagando vsemogočne stranke. Vsi domobranci, ki so bili kakorkoli priče žaloigre na Lisičjem, so deloma že pred koncem vojne padli v boju, večina pa je bila vrnjena in poklana po vojni. Kakršnakoli Angela, tudi če je čas vojne prebila na Kitajskem, se zdaj lahko proglasi za tisto Angelo, ki je ušla smrti na Lisičjem ter si pripiše vse vrste grozodejstev, ki jih je pretrpela od „zverinskih“ domobrancem in od „črnorokih klerofašističnih“ salezijancev. Kdo ji bo ugovarjal, ko pa ji krije hrbet ves državni aparat totalitarnega režima?

Vsekakor so njihovi ubijalci dali domobrancem odlično zgodovinsko spričevalo, ko vsa njihova protidomobrantska propaganda ni bila zmožna dokazati domobrancem niti enega takega grozodejstva, kakršna so nad vrnjenimi domobranci uganjali partizani. Prisiljeni so jemati na posodo za propagando proti domobrancem opise zverinstev, ki so jih sami izvajali nad domobranci.

Se razume, Kumše se je pomujala, da svojo literarno tatvino čimbolj zamaskira in prikrije. Izraze, ki jih uporablja pripoved tega ali onega domobranta, je nadomestila z drugimi, ki imajo enak ali soroden pomen (namesto „strojnica“ rabi izraz „mitraljez“, namesto „suhljad“ rabi „dračje“ itd.). Zamenjala je seveda vloge: domobranci igrajo v njeni pripovedi vlogo, ki so jo v pripovedi pokola domobrancem igrali partizani, ponavljajo besede in dejanja partizanov. Spremenila je imena krajev, ki jih opisujejo domobranci ter jih prilagodila krajem v okolici Lisičjega. Tu in tam je v njeni pripovedi spremenjen tudi vrstni red dogodkov domobrantske pripovedi. Včasih je strnila v eno zgodbo doživljanje odgona na morišče in rešitve iz morišča, ki v domobrantski pripovedi ne spadajo skupaj. Vpletla je tudi nekaj svoje izvirne literarne snovi, predvsem psovke proti domobrancem, par debelih laži o domobranci, ki naj bi bili bogoslovci, in par dogodivščin, ki jih je ponaredila po podobnih doživljajih iz pripovedi domobrancem, tako npr. njene „prvide“ in dve ali tri omelevščine.

Toda pri vseh teh trikih, ki se jih običajno poslužujejo prepisovalci šolskih nalog in vsi drugi plagiatorji, je sem pa tja zagrešila usodne napake. Pozabila je večkrat na zelo važno dejstvo, da je v izvirni pripovedi kak dogodek naraven in razumljiv, ker je v skladu z vso ostalo zgodbo. V ponarejeni pripovedi pa utegne biti nesmiseln in nemogoč, ker je situacija docela drugačna. V šolski nalogi z naslovom „Moja pot v šolo“ napiše npr. šolar, da se včasih na poti spotakne ob korenino in pade, da

mora tu in tam preskočiti jarek in podobno. Dom ima namreč na hribu in v šolo ga vodi pot preko gozda in njiv. Drug šolar, ki ima hišo ob asfaltirani cesti, pa sicer napiše, da stopi iz hiše na asfaltirano cesto. Ker pa si sam ne more nič drugega namisliti, da bi nalogo nadaljeval, začne prepisovati doživljaje šolske poti svojega tovariša s hriba: zato se, čeprav hodi po cesti, spotika ob korenine, preskakuje jarke, nabira gobe, itd., kot da ga pot vodi po gozdovih in njivah. Tako so tudi nekateri doživljaji, ki si jih Kumše izpisuje iz domobranskega izvirnika, v situaciji domobranec razumljivi in naravni; v njeni situaciji pa so tako naravni, kot gobe na asfaltni cesti ali suh kamen v vodi. Razumljivo je npr. da ima privid in da nenadoma omedli od utrujenosti in od prestane groze domobranec, ki so ga v taborišču-mučilnici pustili teden dni brez hrane, ga ves čas pretepali in se je napol živ izvlekel izpod mrličev iz brezna, v katero je padel. Nerazumljivo pa je, da bi kar na lepem imela privide in padala v omedlevico zdrava in krepka kmetica v najlepših letih, ki so jo šele pred nekaj urami prignali iz toplega doma, ki se je vso pot proti morišču kazala izredno borbeno in neustrašeno in je imela urnejše noge kot katerikoli od vojakov, ki jo hočejo ujeti.

Razumljivo je, da ima človek, ki je ušel z zadnjimi močmi iz grozotnega mučenja in pokola, privid; toda ne tak banalen in nepomemben prizor, kot je žaganje drv z navadno kmečko žago v Kumšetini pripovedi.

Prav v tej prepisovalski shizofreniji je vzrok vseh tistih preveč številnih nesmiselnosti in nemogočnosti, ki jemljejo Kumšetini pripovedi vso verjetnost in verodostojnost. Prisiljena je slediti takorekoč korak za korakom zgodbi, ki jo je doživel domobranec, ker sama kaj takega pač ni doživela. Prisiljena pa je obenem to in ono v domobrančevi pripovedi predrugačiti, da prikrije goljufijo. Ko pa s tem, da jih prenaša v svojo situacijo, spreminja prvotno situacijo domobranskih doživljavaev, ustvarja nemogoče in včasih naravnost smešne kombinacije: da išče na suhem ribe, v vodi mačke; v nočni temi n. pr. občuduje lepoto gozda; dirja bosa čez drn in strn ter rine v najbolj zaraščeno pobočje, da je ne bi kdo zaslišal; čuti bolečine v kolenu, ki si ga je ranila pri padcu, ne čuti pa nobenih bolečin v rami, ki ji je bila prestreljena. Nima namreč za tako zahtevno nalogo dovolj finega psihološkega čuta.

Eno je gotovo: Kljub vsemu trudu se Angeli Kumše ni posrečilo zabrisati sledov za domobranskimi pripovedmi, ki jih prepisuje. Pod njeno pripovedjo je še vedno viden celoten obris te ali one teh izvirnih pripovedi o odgonu na morišče in o rešitvi iz morišča. Nekako tako, kot so po vojni nekaj mesecev bili ponekod še vedno vidni obrisi trupel domobrancev, katera so morilci le rahlo posuli s plastjo zemlje, da bi prikrila svoj zločin.

(Bo še)

Vasilij pripoveduje svojemu prijatelju Kostju zadnji „vic“, ki ga je slišal o Breznjevu. Čez nekaj dni se stara prijatelja zopet dobita pri ščilih nepogrešljive vodke. Kostja, že malo v rožcah, zaupa prijatelju:

„Veš, kako kolosalen je bil tvoj „vic“ od prejšnjega dne. Povedal sem ga celo mojemu znanu, ki je pri policiji.“

„Kaj si ponorel? Prav gotovo je od jeze podivjal.“

„Nasprotno; tako mu je bil všeč, da me je prosil za tvoj naslov.“

DRUŠTVENE VESTI

— Lepo božično srečanje. —

Zadnjo nedeljo pred božičem, 17. decembra 1978. je društvo protikomunističnih borcev — Cleveland, priredilo svojo vsakoletno božičnico.

Na odru je lepo okrašeno božično drevesce utripalo v raznobarnih lučkah, pod drevesom pa so nas jaslice in svečka pred njimi spominjale preteklih božičev, ki smo jih obhajali še doma in kasneje tistih revnih v begunstvu, ko smo tako živo doumeli stisko Jožefa in Marije v sveti noči pa tudi toliko lepih božičev, ki smo jih praznovali v naših sedanjih domovih.

Vsi pripravljeni sedeži so bili zavzeti, ko je slovesno zvonjenje po zvočniku naznanilo pričetek skromnega programa. Po skupnem petju angelovega česčenja in adventne „Vi oblaki ga rosite“ je č. g. Jože Božnar blagoslovil jaslice, prostor in nas, nakar je č. g. Jože Simčič prebral božični evangelij. Mladinski pevski zbor, pod vodstvom g. Mihaela Vrenka je nato zapel „Sveta noč“ in še par božičnih pesmi; posebno lepa je bila „Angelsko petje“ (solo gđc. Marija Vrenko). Rotija Radoš je z deklamacijo p. Krizostoma, Betlehemska romarja, občuteno spremljala Marijo in Jožefa do štalice zunaj mesta. V božičnem nagovoru, ki je sledil, nas je č. g. Božnar pripravil na lepše srečanje z Jezuškom v sveti noči. Ubrano in mehko so se nato oglasile tri božične pesmi iz grl moškega zbora, ki ga je pripravil g. Martin Košnik in za zaključek programa smo slišali na zvočni trak ujeto božično misel in voščilo našega velikega škofa, dr. Gregorija Rožmana.

Med prijetnim kramljanjem, ki je zajelo dvorano, so žene postregle s prigrizkom, kavo in čajem in tudi letos so Sršenovi pripravili kuhane jabolčne krljičke v spomin na post, ki je bil nekoč določen za dan pred božičem.

Božičnice se je udeležil tudi g. župnik, dr. Edward Pevec in č. g. Julij Slapšak. Celo clevelandski župan, Denis Kucinič z gospo, se je za kratek čas ustavil pri nas. Tem in vsem ostalim obiskovalcem se za udeležbo in prijazno srečanje odbor najlepše zahvaljuje.

Prisrčna hvala vsem, ki so sodelovali pri programu, ženam za darovano pecivo in postrežbo, kakor tudi članom, ki so pripravili dvorano, postavili jaslice in oskrbeli in okrasili božično drevesce.

Naj se uresničijo voščila in izpolnijo želje, ki smo si jih ob tej priliki izmenjali!

Odbor DSPB, Cleveland.

Marija Vasilijevna je potolkla dvojni rekord: prvič, da je doživela že kar visoko starost 80 let, poleg tega pa še to, da se ji je posrečilo obdržati skromno sobico v predmestju Moskve. Neke noči jo zbudé močni udarci na vrata. Marija prestrašena skoči pokonci, zadrži sapo in ne da besede od sebe. Čaka, kaj bo. Trkanje se ponovi še z večjo silo. Marija trepeče, vendar se ojunači in skorajda neslišno povpraša:

„Kdo je?“

„Smrt sem; odprí, prišla sem pote“, odgovori glas onkraj vrat.

„Moj Bog, kako si me prestrašila,“ odgovori starka,“ sem mislila, da je K. G. B.“

BRALI SMO in pripominjamo:

SIJ SLOVENSKE SVOBODE je dal v svoji lanski oktobrski številki odmeriti prostor dr. Jožetu Kvedru, da pod naslovom „Danes, včeraj in jutri“ naniza poleg drugih vtisov tudi svoje misli o pogledu, ki ga je v eni prejšnjih številok zavzel naš list do pesnika in domobranca Franceta Balantiča.

Iz Kvedrovega zapisa se da razbrati, da njegove druge kritične pripombe niso našle odmeva pri listu, ki je bil objavil njegov prvi zapis o Balantiču. Da bi se bil pisec obrnil na naš list, bi pri njem prav gotovo našel odprte strani ne glede na to, ali nam je vsebina všečna ali neprijetna! Posebno še, ker nas same Kvedrovi članki vedno privlačujejo. Pa tudi zato, da bi Kveder dobil odgovor na vprašanje, ki ga zastavi, ko zapiše: „Se morda pri vas prenese le eno mnenje, to je argentinsko?“ Tako naše razpoloženje velja tudi za bodočnost.

Na to, kar je objavil v Siju, pa se nam zde primerna naslednja pojasnila:

Kveder zapiše: „Da pa me skuša popravljati in celo obsojati VESTNIK anonimno (št. 3-4-5, 1978), me čudi. Je pisec Balantiča bolje poznal, kakor jaz?“

Odgovarjamo: ni mesta v našem zapisu, iz katerega bi se dalo sklepati, da skušamo popravljati ali obsojati Kvedrovo pisanje (čeprav se tega tudi ne bojimo!), pač pa smo skušali doprinesiti gotovo dopolnilo in povedati svojo misel o Balantiču. Ob tisti priliki smo komentirali celotno besedilo, to je, tudi spremne besede, objavljene v Glasu št. 10/77 pod naslovom „Ob Balantičevem zbranem delu“, in ne samo dr. Kvedrovo razmišljanje. Pisec Balantiča osebno sploh ni poznal, kar pa ni ovira, da ne bi mogel imeti o njem svoje mnenje, posebno še, ko ga skuša utemeljiti. Titov življenjepisec Dedijer svojega bogá prav gotovo dobro pozna, pa nas kljub temu ne prepriča. To zapišemo zaradi tega, ker je Kveder predlagal tole: „Tisti pa, ki (Balantiča) niso poznali, naj raje molčé.“

Ponovno pozorno branje omenjenega našega komentatorja o Francetu Balantiču bo Kvedra privledlo tudi do zaključka, da izraz „šviga-švaga mišja perspektiva“ (za katerega smo sicer imeli razloge) ne velja njemu, niti nimamo in nismo imeli povoda za tosmerno oznako, kot tudi misel o „ozkih“ (= po obsegu majhnih) krogih ni veljala izvenargentinskim Slovincem. Da pa se „maščuje“ dr. Kveder s tem, da nas „Argentince“ mirno potisne v isti koš z jugoslovanskimi (se razume, partijskimi) „ozkomislci“, pa mu ni v prid. Saj zagreši isto napako, ki naj bi jo bil videl pri nas, ko meni, da smo mu mi očitali miselno ozkost.

Ne vemo tudi, kdaj smo argentinski Slovenci zapadli v tako „malo okolje“, v katerem nas gleda Kveder in, „ki ne prenese ne kritike ne ugovora ne mnenja drugih.“

To je bilo okolje, iz katerega bi se morali rešiti, da ne bi bila „vsaka debata odveč“, razglablja Kveder. Mi pa se upamo zapisati, da smo že zunaj takega malega okolja in istočasno dokazujemo s tem, da dajemo strani našega lista na razpolago Kvedru brez kakršnegakoli pogoja! Prav tako pa si vedno upamo povedati, kar se nam zdi, da je primerno in prav. Kvedra naše navidez ne tako skladne misli z njegovim mnenjem ne bi smele tako motiti!

Ne vemo tudi, odkod je pisec pobral mnenje, da smo „Argentinci“

tisti, ki določajo „pravo linijo“ — za konkretnější podatek o tem mu bomo hvaležni — dasi imamo tudi svoje mnenje o tem, kaj naj bi bila prava linija, in se tudi med seboj vedno in o vsem ne strinjamo. Če se pa kdo pri nas zgleduje, ali nas naj bo za to sram?

Da je pa Kveder popolnoma „naš“, o tem smo popolnoma prepričani in nikdar in nikoli nismo o tem izrazili nobenega dvoma!

Moti pa nas — in zgodila se nam je krivica — da nam pisec omenjenega članka „implicite“ očita nevljudnost, kot da bi bil Vestnik tisti, ki ni odgovoril na pismo in kot da bi bil urednik Vestnika tisti, ki je zapisal, da je milostno nekaj priobčil brez predhodnih „stilnih in ortografskih popravkov“. Morda res ni bila naša rahlo nakazana ironija zadošči grobo izražena, da je bila zaradi tega prizadeta v naših očeh nedolžna žrtev.

Urednik našega lista — ki je obenem tudi pisec tehle vrstic in zaradi tega nepodpisan — je tako kot Kveder bil tudi učenec prof. Rupla in drugih na ljubljanski klasični gimnaziji, pozneje pa današnjega urednika Sija, in ne želi biti „argentinski pomagač za slovenščino“ tam, kjer ni treba in ni mesta; sam tudi se na vse kripnje brani „izmalicečnosti in novih, neslovenskih izrazov“ in jih tudi preganja, zatorej zadevajo zadevne Kvedrove besede pri Vestniku v prazno. Smo pa obenem izredno učljivi in tudi iskreno hvaležni za vsako pomoč in tudi kritiko v tem smislu.

Če se povrnemo k Balantiču: ne bodimo „preroki, potvarjarjenci, še manj sanjači. Iščimo resnico... in dejstva“ nas vzpodbuja Kveder, nekdanji Balantičev sošolec. Vestnik zaradi tegale sprašuje samo tole: kdaj je Vestnik oporekel Kvedrova razmišljanja o Balantiču in katera so dejstva iz tistih mesecev Balantičevega življenja, ko je bil pri Vaških stražah? V čem se je Vestnik zmotil, ko je pisal o Balantiču?

Za konec našega komentarja pa še tole: čudno sliko o argentinskih Slovencih bo dobil tisti, ki bere tele Kvedrove besede o njegovih vtisih iz Argentine: „Ko sem bil lani pri vas, sem res veliko videl in slišal, nekaj glasno, nekaj bolj tiho... Sramotno in žalostno je, če se begunci, za večno pregnani od doma, po 33 letih niti ne pogledate, še manj pozdravite. Sosedji istih misli, istih nazorov!“

Isti pisec pa začenja svoj članek takole: „Več kot leto dni je že minilo, odkar sem bil med vami. Še danes sem vsak dan kak trenutek v Argentini. Zgrabilo me je vaše okolje, prijatelji, znanci, vaši domovi, vaše delo, spomini. Rad bi ponovno malo dalj časa kot prvič ostal med vami...“

Mi lahko mirne vesti zapišemo tole: na prste ene roke ali, če hočete, obeh rok, bi lahko našteali v naši argentinski skupnosti „sosedje, ki se ne pogledajo.“ Da se pa morda iz enega primera tako posplošuje, pa ni najmanjša pomota! Povrh tega pa ni čudno, če se sprašujemo, kaj je torej tisto, kar je Kvedra v Argentini tako zgrabilo?

Zadnje naše vprašanje pa Siju samemu: čeprav je z objavo Kvedrovega članka „ipso facto“ (vsaj delno) oporekel člankarjevo ugotovitev o „malem argentinskem okolju“, ali ne bi bilo primerno, da bi Kvedrovo sodbo o razmerju med sosedi omilil s pravim in primernim komentarjem?

*Kaj pravi sonce, kadar zahaja?
„Končno vendarle na Zahodu!“*

Že dalj časa nas mika izreči trditev, ki bi se lahko nekako takole glasila: Osamljeni Solženicin je z objavo svoje prodorne knjige OTOČJE GULAG docela in dokončno razgalil vso zlaganost, revščino, zlobnost in podlost komunističnega sistema, da so se začele celo slepim odpirati oči. Z nastopom Karla Wojtyła — Janeza Pavla II. pa je vstal na pozorišču svetovne zgodovine mož, ki bo pomenil prelom v porastu in dokončni zlom komunistične tiranije. Janez Pavel II. bo komunizem pokopal.

Iz knjige prvega se nam zdi primerno izpisati tale opomin ali trpek očitek:

„V Zahodni Nemčiji je bilo leta 1966 obsojenih 86 tisoč nacističnih zločincev... Mi se zgražamo, ne varčujemo s papirjem, ko na široko pišemo o njih in se nam zdi še premalo teh obsodb. To, kar se dogaja onkraj Odra in Rena, nam vzbuja pozornost, nas vznemirja in nas boli. Kar pa se godi v predmestju Moskve ali v okoli Sočija tam nekje za zelenimi plotovi, to nas ne zanima, ALI PA NAM NI MAR, DA SE MORILCI NA ŠIH BRATOV, MOŽ ALI OČETOV MIRNO SPREHAJAJO PO NAŠIH ULICAH IN SE JIM ŠE PONIŽNO UMIKAMO S POTI; ne, taka stvar nas ne skrbi in nas ne boli. Temu pravimo bolešno stikanje po preteklosti!“

Prevedeno na slovensko: Pustimo in pozabimo na to, kar je bilo, saj smo vendarle kristjani in moramo odpustiti.

Solženicin pa pravi:

„Toda mi smo dolžni pred našim narodom in pred svojimi sinovi poiskati in soditi vse tiste zločince. SODITI NE TOLIKO NJE SAME KOT PA OBSODITI NJIH HUDODELSTVA. Doseči vsaj to, da bo vsakdo izmed njih na vse grlo priznal: da, bil sem krvnik in bil sem morilec! Kajti, kadarkoli skrivamo ali prikrivamo zlo in zločin, ju prav za prav sejemo, da bosta potisočerja vzklikla v bodoče!“

* * *

Novica o izvolitvi Janeza Pavla II., ki je bil izvoljen nekaj dni potem, ko je naša zadnja lanskoletna številka že izšla — naj nam ognjeni jeziki iz višin naklonijo zvestega pastirja, smo takrat vzkliknili — v tem času že ne bi bila več nova. Zato smo za to priliko izbrali le tole zgovorno oznako, ki jo je bil prinesel o novem svetem očetu goriški KATOLIŠKI GLAS:

„Novi papež prihaja iz dežele, ki je bila ponovno oropana narodne svobode, razdeljena med sosedne države, ki je izgubila v zadnji vojni petino prebivalstva in dobila povrh po vojni še vsiljeno ateistično vodstvo.

Toda poljska Cerkev ni nikdar klonila, ne v preteklosti ne zadnjih trideset let. Njena duhovščina je ostala vedno tesno povezana s hierarhijo. Poljska Cerkev ne pozna oporečništva. Duhovni poklici so še vedno v porastu, poljski misijonarji delujejo vsepovsod. Enotnost poljske Cerkve in njena organizatorna moč sta ponovno prisili brezbožno vladno k umiku.

Simbol odpora in duhovne moči poljske Cerkve je Marijino svetišče, zgrajeno v velikem jeklarskem centru Nowa Huta pri Krakovu. Ko so ga ateistični birokrati načrtovali, je bilo sklenjeno, da v tem centru ne sme nikdar stati kaka cerkev. Nowa Huta naj bi bila spomenik Leninu. Nadškof Wojtyła je izziv sprejel in zmagal: vsa Poljska doma in v tujini je priskočila na pomoč, da stoji tam danes mogočna cerkev, ki vsem priča: „Zmagala si, Devica slavna...“

Iz te preizkušene Poljske prihaja novi papež, ki so mu že dali navzdevek „papež upanja“.

Po poročilih, ki smo jih dobili iz zasebnega pisma, so poljski vojaki takoj potem, ko so zvedeli, da je bil Wojtyla izvoljen, začeli lepiti njegove slike na tanke Vojaške Organizacije komunističnega bloka. Vlada je ta pojav z hitrim odlokom nasilno zatrla. Lahko bi rekli: Janez Pavel II. ima v Varšavi celo nekaj tankov za seboj.

* * *

O novi knjigi uspešnici, ki piše o ZACETKU SVETOVNE VOJNE, ki naj bi izbruhnila v Sloveniji leta 1985, poroča AMERIŠKA DOMOVINA:

„Kot glavni avtor in urednik je naveden Sir John Hackett s pripombo: in drugi. Tako glavni kot ostali soavtorji so visoko kvalificirani strokovnjaki v vojnih, političnih, diplomatskih, gospodarskih in drugih vedah ter malone vsi še v aktivnih službah. Hackett je bil v drugi svetovni vojni šef britanskega vojnega štaba ter se upokojil kot komandant Severne vojne skupine pri NATO v svojstvu poveljnika britanske armade na Renu. Poleg teh je sodelovalo anonimno, a z vednostjo svojih predstojnikov, več angleških in ameriških vojnih strokovnjakov iz britanskega obrambnega ministrstva, iz ameriškega vojaškega poveljstva za Evropo in iz vojaškega glavnega štaba pri NATO.

...Po mnenju strokovnih kritikov, angleških, ameriških, zahodno-nemških in drugih vodilnih časopisov gre za podrobno, odlično, v potankosti izdelano in utemeljeno ter skrajno realistično prikazano analizo možnega nastanka, razpleta in zaključka tretje svetovne vojne tako s strateškega, kot z logističnega in taktičnega vidika. Vsi kritiki opozarjajo na resnost in izredno kakovost tega dela, ki se opira na današnje stanje mednarodnih odnosov in na razmere v posameznih državah. Kot letnico izdaje nosi knjiga 1987, to je dve leti no končani vojni.

Za nas Slovence in Jugoslovane nasploh je knjiga še posebej zanimiva zato, ker sprožijo v njej tretjo svetovno vojno dogodki na slovenskem ozemlju, blizu Kostanjevice na slovensko-hrvaški meji.“

Potem ko pisci „razložijo in „podpró“ z najraznovrstnejšimi dokazili, kako „je prišlo“ (leta 1985) do sovjetskega vdora iz ogrskih ravnin in kako so se dogodki do tega trenutka odvijali po sovjetskih načrtih, pride do spopada, ki si ga Hackett umisli takole:

„No, zdaj je prišel vrag po svoje in NATO je bil prisiljen odločiti se — ali bolje rečeno, odločile so se ZDA ob nejevolnem italijanskem popuščanju, dokler je bil Zahod nad njimi. Upoštevajoč dolgo zgodovino italijansko-jugoslovanskih napetosti in v nadi, da bo izzvalo ugodne reakcije v Jugoslaviji, bi bilo bistvene važnosti, ne uporabiti italijanske čete. In tako so se po po nekaj dneh živahnih diplomatskih aktivnosti v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani nemoteno izkrcale v Reki, na dalmatinskem otočju in v Ljubljani ameriške elitne čete mariní, zavarovane s svojim letalstvom iz italijanskih baz.

V enem dnevu so te ameriške čete prišle do hrvaško-slovenske meje in pripravile Sovjetomasedo blizu Kostanjevice. Ni jim bilo treba dolgo čakati. Kmalu je prišla mimo sovjetska izvidnica s tremi tanki. Amerikanci so jo napadli in jo nagnali k umiku. ZDA so prvotno nameravale omejiti svojo intervencijo samo na Jugoslavijo. Zato so skušale prikriti ta prvi spopad, kar bi verjetno uspelo, da se ni posrečilo nekemu italijansko-ameriškemu televizijskemu reporterju ujeti ta dogodek na filmski trak

— in ga tako posredovati v svet. Na ta način se je Zahod ovedel, da Sovjeti niso nepremagljivi — in v začetku avgusta 1985 je svet spet zagorel, topot v tretjo svetovno vojno.“

Požar, ki se je bil razvnel, omenjeni vojaški strokovnjaki končajo takole:

„22. avgusta 1985 se odloči ukrajinski oficir Vasil Duglenko, katerega mu je še pod Hruščovim uspelo vrniti se v vrhovno vodstvo KGB v Moskvi, in ubije sovjetskega diktatorja Vorotnikova, prevzame oblast in ponudi premirje ameriškemu predsedniku Thomsonu.

Tako se konča po petnajstih krutih dneh tretja svetovna vojna, iz katere izide Zahod kot zmagovalec.“

Res ne vemo, kam naj ta igra meri, če ima sploh kakšen smisel. Je pa skorajda neverjetno, da se v dobi, ko so se tečaji svetovne zgodovine navidez že zdavnaj premaknili iz evropskega prostora, pripisuje slovenskemu ozemlju še vedno tolikšna važnost.

* * *

„Senator LAJOVIC (New South Wales) (11. 39) — Some time ago a prestigious Melbourne newspaper published... Pred kratkim je ugledni Melbournski časopis priobčil kratek članek z naslovom 'Slovenije ni!' Kdo je pisec tega članka, jaz prav za prav ne vem. Dejstvo pa je trditev tega dnevnika, po kateri neka taka stvar kot Slovenija sploh ne obstoji. Da postavimo stvar na svoje mesto in z namenom, da dokažem, koliko se lahko zanesemo na pravilnost obveščanja takoiimenovanih občil, je moj namen govoriti vam nocoj o 'Sloveniji, ki naj je ne bi bilo.'“

Tako je začel svoj govor v avstralskem senatu — kot beleži „Parliamentary Debates“ od 25. oktobra t. l. — naš rojak senator Miša Lajovic, ko je na tako visokem mestu stopil v obrambo svoje rojstne domovine, da jo je tako dostojno in prepričevalno predstavil avstralskemu svetu.

Iz tega govora posnemamo dve zadnji misli, v spodbudo našim mladim in v opomin tistim, ki klecajo:

„Moj praded je živel pod oblastjo Francozov kot francoski državljan. Moj ded in moj oče, oba sta bila državljana avstro-ogrskega cesarstva. Jaz sam sem bil rojen v kraljestvu Srbov, Hrvatov in Slovencev, moj sin pa pod Italijo. Naj bo že kakor hoče, mi vsi imamo vendarle nekaj skupnega, to je naš slovenski jezik, ki ga visoko cenimo.

Za sklep potrdim tole: mi avstralski državljani slovenskega rodu želimo, da je obstoj Slovenije priznano dejstvo in da mi sami narodnostno nismo nič drugega kot Slovenci; nočemo tudi, da bi nas kdo zaradi nekega časnika ki slovenski narod z dvobesednim naslovom tako odpravi, preziral, pozabljal in v poplavi narodnosti utopil.“

* * *

Novica, da so ZDA stopile v popolnoma normalne odnose z rdečo Kitajsko, je vsem znana, saj je bila objavljena vsepovsod. Ve se tudi, da bo Severna Amerika v zameno za to rdečo prijaznost odpovedala priznanje in pomoč nacionalni Kitajski na otoku Formozi.

Ko to beremo, se spominjamo ene takih fraz, ki jih ljudje s tako lahkoto in brez premisleka sprejemajo in prisvajajo: „V politiki je treba

biti realist; obstoj rdeče Kitajske je gotovo dejstvo, pred katerim ni, da bi si zatiskali oči; zato je treba, da se prizna, da se vpelje v Združene narode in tako dalje in tako dalje.“ V odgovor na to bi rekli samo tole: Ali obstoj nacionalne Kitajske ni več golo dejstvo, da so jo najprej izgnali iz ZN, „realistični“ politiki pa zdaj proti svojim „principom“ vtiakajo glavo v pesek, kot da bi lahko s to nojevo potezo izbrisali stvarnost petdesetmilijonske svobodne Formoze?

* * *

Mendá ne bo odveč, če si sem in tja priključimo v spomin številke, ki se nanašajo na rast in porast Slovencev v današnjem času. Tržaški NOVI LIST meni in piše takole:

„Koliko Slovencev živi zdaj na svetu? Na to vprašanje seveda ni mogoče točno odgovoriti, ker nihče ne vodi točnih statističnih podatkov o tem. Vsekakor pa je gotovo, da je Slovencev že precej več kot dva milijona, tudi če ne štejemo več za prave Slovence tistih iz druge, tretje in četrte generacije, rojenih v tujini. V Sloveniji živi okrog 1.750.000 Slovencev, v ostali Jugoslaviji jih je okrog 20.000, okrog 90.000 jih živi v zahodnoevropskih državah in nekateri jih računajo celo na 100.000, vsaj enako število pa tudi v obeh Amerikah in v Avstraliji. Na Koroškem je Slovencev, če računamo samo tiste, ki še redno govorijo slovensko vsaj doma, okrog 50.000, v tukajšnjem zamejstvu pa okrog 100.000 in ob Rabi na Madžarskem 10.000. To nanese skupno 2 milijona 120.000 Slovencev. Če pa prištejemo k temu še tiste, ki so potomci slovenskih izseljencev v obeh Amerikah, v Nemčiji, na Hrvaškem in drugod te tiste na Koroškem, ki sicer sami ne znajo več slovensko, ali pa le malo, a se zavedajo, da so bili njihovi starši Slovenci, znaša število Slovencev v svetu blizu dva milijona in pol.“

* * *

IZDALI SO SLOVENSKE STARŠE. — Občinski svet v slovenski občini Doberdob je izvolil župana Jožeta Jarca in svetovalca Marija Lavrenčiča za predstavnika te občine v šolskem okraju.

To je podla klufuta slovenskim staršem in vsem slovenskim organizacijam, ki so enotno bojkotirali volitve v šolske okraje.

Slovenska skupnost je že ostro protestirala na občinski seji in bo v naslednjem podrobno obvestila slovensko javnost o tem za nas sramotnem početju slovenskih predstavnikov Italijanske komunistične partije.

To je pa vzeto iz KATOLIŠKEGA GLASA iz Gorice. Čestitamo za tako točno zadeto definicijo: „...sramotno početje slovenskih predstavnikov Italijanske komunistične partije.“ To se pravi: glasove slovenskih volivcev za interese KPI!

* * *

Mesečnik Mladika iz Trsta je v lanskih številkah prinašal odlomke iz dnevnika, ki ga je svoje čase pisal mladi primorski duhovnik Lado Piščanc. Tega je leta 1944 partizanska „osvobodilna“ fronta umorila, bogve, s kakšnim izgovorom. Poglejmo, kako gleda na ta umor KATOLIŠKI GLAS (9/78), potem bomo pa še mi pridali svojo kratko misel:

„Lado Piščanc je kaplanoval v Cerknem, ko so Nemci vdrli v kraj in postrelili na begu 47 mladih tečajnikov partijske šole za Primorsko in Kranjsko. Po odhodu Nemcev so partizani aretirali, obsodili na smrt in usmrtili petnajst domačinov, skupaj s kaplanom Piščancem in Slugom, češ da so izdali Cerkno Nemcem.

Da je bila obsodba brez prave podlage, je kasneje prišlo na dan celo v tisku v matični Sloveniji. V partizanskem štabu v Cerknem je namreč sedel gestapovski agent, nekdanji major jugoslovanske vojske Jernej Hrastnik. Vse to pa ni zadržalo gorenjskega pisatelja Toneta Svetina, da bi v svojem delu „Ukana“ moralno in estetsko ne očrnil kaplana Piščanca, v delu, ki je iz medvojnih dogodkov v teh krajih postalo obširen roman, pisan s sicer dokajšnjo pripovedno tehniko, a vendarle v slogu Divjega zahoda, v kolikor odmislimo njegovo partizansko vsebino. Takšno je bilo namreč kritično mnenje v Ljubljani po njegovi objavi, s pripombo, da tako prikazovanje ne ustvarja pravih vtisov o partizanstvu in osvobodilnem boju pri današnjem mlajšem rodu. Toda kritika je bila kmalu uradno zatrta.“

Naše prepričanje je, da je bil Lado Piščanc umorjen zgolj zaradi tega, ker je bil katoliški duhovnik in bi bil kot tak in kot dober Slovenec lahko ovira načrtom Komunistične Partije na Primorskem. Naivnež, ki verjame, da se je zgodila neprijetna pomota s partizanske strani, ko so iskali krivca tam, kjer ga ni bilo, je vendarle le — naivnež.

* * *

Neki dopisnik NOVEGA LISTA, ki se podpiše z -ig, v daljši glosi o članku „Premagati našo nemoč“, ki je bil objavljen v eni prejšnjih števil istega lista, razglablja o resničnih in namišljenih vzrokih za slovensko politično nemoč v prostoru slovenskega Primorja. Pisec, se zdi, slovenskim protikomunistom ni naklonjen, saj pravi, da slonijo „na preživelih ideoloških stališčih in neprebolelosti ob dogodkih v polpretekli dobi“, vendar vedé ali nehoté prinese vrsto hudih obtožb na račun Komunistične partije. Prav zaradi tega izpisujemo značilne odstavke iz omenjene glose: „Strah pred iskanjem in ugotavljanjem vzrokov naše politične nemoči je že sam po sebi najhujši znak šibkosti.

Takšen sklep bi seveda potreboval le nekaj več utemeljitev v sami vsebini članka. Spregovoriti o nemoči, obenem pa ne pokazati na njene korenine, je resna pomanjkljivost, ki zahteva primerne dopolnitve. Če članek že omenja 'strah pred iskanjem in ugotavljanjem vzrokov...', zakaj ne pokaže vsaj na enega, na kominformovski spor leta 1949 med matično državo Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo. Spor, ki je zlomil levi slovenski tabor v Trstu. Komunistična stranka je tedaj ukazala svojim slovenskim članom izpisati otroke iz slovenskih šol in razpustila slovenske organizacije v svojem okviru. Posledica, število slovenskih šolarjev je padlo za več kot polovico, nekatere šole pa so zamrle. Asimilacija slovenskih ljudi je bila množična in deloma traja vse do danes...

Kdor se posebej poglobi v slovensko preteklost, v slovensko kulturo, odkrije toliko stvari, da se končno vpraša, kako je mogoče, da se slovenski ljudje še vedno sramujejo svojega porekla. Prebavljamo pač tisto, kar nam je vsepljala nemška propaganda še pod staro Avstrijo (na Koroškem se še vse obnese), nadalje med obema vojnama pod kraljem Aleksandrom, ki je želel enoten jugoslovanski narod. In danes smo prišli že tako daleč, da nas strašijo z 'nacionalizmom' in 'politiko', če hočemo samo poudariti tisto, kar si že vsi drugi narodi priznajo.

Naš človek se mora pač še nadalje čutiti nemočnega, da lahko išče zavetja v tujih strankah in ideologijah. V svoji preproščini pač ne pride do spoznanja, da je vsa ta ideologija nemočnosti umetno inscenirana, prav z namenom, da jim odda svoj glas.“

* * *

O tržaškem slovenskem radiu poroča AMERIŠKA DOMOVINA naslednje:

„Kot se je zvedelo, so se po daljših prepirih, ki so zavlekli sporazum za kak dan, domenili, da dobita slovensko radijsko postajo v Trstu v roke komunist Stojan Spetič, član Italijanske komunistične partije, in socialist Filibert Benedetič, član Italijanske socialistične stranke. Spetič je postal šef časnikarskega oddelka (poročila), Benedetič pa ravnatelj programskega oddelka (igre, predavanja, glasba, intervjuvi itd.).

Stojan Spetič je poklicni časnika in je bil dozda v službi pri titovskem „Primorskem dnevniku“ kot eden izmed vodilnih pri listu, za katerega je pisal tudi politične uvodnike. Pri zadnjih upravnih volitvah v Trstu (25. in 26. junija) je bil izvoljen na komunistični listi za občinskega svetovalca.“

* * *

Večkrat res (ne vselej!) so številke zgovornejše kot kakršnokoli razpravljanje ali razglabljanje. Zato naj govoré le-te:

Po uradnih poročilih znaša neposredni prispevek Slovenije za zvezni proračun v Beogradu 16.8% prispevkov vseh republik, delež Slovenije na celotnem prebivalstvu jugoslovanske federacije pa znaša 8.4%.

Prispevki (in delež prebivalstva) drugih republik sledijo takole: Hrvaška 26.3 (21.1%), ožja Srbija 24.1 (25.3), Bosna in Hercegovina 13.4 (18.5), Makedonija 5.5 (8.2), Črna gora 1.8 (2.5), Vojvodina 11.2 (9.2) in Kosovo 2.02 (6.3)

Iz te primerjave vidimo, da je SR Slovenija v Jugoslaviji obremenjena za zvezno blagajno z dvojno mero! — (AD, št. 67, leto 1978)

* * *

Pred časom že je naš list — in verjetno je bil eden prvih — opozoril na nevaren preobrat, ki smo ga opazili v pisanju koroškega „Našega tednika“ in je kazal na počasno, pa gotovo izgubo možnosti svobodnega pisanja; to vse v prid ljubljanskega komunističnega režima. Korošci bodo tak upogib razlagali z navedbo gospodarskih in drugih razlogov, ki pa nas ne prepričajo. Slej ali prej bo v Našem tedniku zavladal popolnoma marksistični duh. Žal to naše prepričanje potrjujejo tudi drugi opazovalci. Tako je tudi AMERIŠKA DOMOVINA (št. 146) izpod peresa J. P., ki je v vrsti člankov naslovljenih „Hodil po Koroški sem deželi“ prinesel svoje vtise iz današnje Koroške, zapisal tudi tole:

„Slovenska Koroška bi potrebovala list, kot je naša Ameriška domovina ali vsaj kaj podobnega. Imajo pa v prid komunizmu, — ali če se gremo po novem — socializmu, dosti odkritega in prikritega rdeče barvanega čtiva.

Naš tednik-Kronika je bil svoj čas katoliško in demokratsko usmer-

jen list. Težko je že dihal, imel je finančno influenco in bi za vedno zapal, če ga ne bi Ljubljana po rami potrepkala in mu dala izpititi neko zdravilno 'čorbo'! Okreval je in sedaj vesel svojega ozdravljenja, hodi vavovat v Ljubljano in iz globoke hvaležnosti je pozabil na svojo preteklost. Kadar je prav dobre volje, še on narahlo zapoje kak psalm slovenskemu 'socializmu' in včasih 'ploska', kadar spregovori maršal Tito. Če bi bil drugačen, bi mu Ljubljana vrata zaprla, kakor ima zaprta za vse ne-ljube inozemske liste — tesno zaprta za našo Ameriško domovino.

Naš tednik-Kronika se res tiska na Mohorjevih strojih (jim plačajo odškodnino), za vsebino tiska pa Mohorjeva ne odgovarja. Mohorjeva pravi: 'Vsaj nekaj še lahko tudi desnica zapiše v list, sicer ne bomo imeli nobene prilike več kaj našega poročati. Je vseeno še boljše kakor nič.'

Koroška ima tednik 'Vestnik' (podoben 'Prosveti'), ki odprto udriha po vsem, kar ni v skladu s 'socializmom'. Slavo poje partizanskim borbam in vneto blati vse, kar se je zoperstavilo komunizmu.

Visokošolci izdajajo listič 'Kladivo' z rdečo zvezdo. Pod naslov 'Kladivo' je pripisano: List napredne slovenske mladine. Naslovu lista 'Kladivo' vsebina lepo odgovarja. Imam en izvod Kladiva in bom drugič dal zapisati odlomek. S tem listom si prizadevajo povezati vso preprosto in študirajočo mladino. Za mlade, ki še nedolžno gledajo v svet in ki še niso dosti slišali o senčni strani komunizma, se v 'Kladivu' bere, kakor bi zobal vipavske češnje...“

* * *

Iz obiska v Minnecoti (ZDA) ve Tone Gorjanski povedati precej lepega, najlepše pa je tole:

„V soboto smo bili pri sv. maši v Gilbertu. Čeprav je tam dosti Slovencev, je bilo vse angleško. Cerkev je posvečena sv. Jožefu in je zelo lepa. Začudil sem se, ker otroci slovenskih staršev, celo tretji rod, govorijo tako lepo slovensko, četudi nimajo nobene slovenske šole.“

Ko je španski kralj Juan Carlos proti koncu lanskega leta obiskoval dežele Južne Amerike, kjer milijoni in milijoni govoré v jeziku Cervantesa, je ganjen sprevidel in na to tudi opozoril, da prav za prav mejé današnje Španije daleč presegajo ozkost evropske celine, saj je španski človek povsod doma, kjerkoli že se še danes glasi španska beseda. Kjer pa ta pojenja in izginja, tam šele se začrtujejo meje vesoljne Španije.

Po naše bi rekli: kjerkoli mi Slovenci govorimo, pišemo in pojemo po naše in tudi naši otroci slovensko vedó in znajo, tam je Slovenija prisotna in tam je naše srce. Vsak dan globlje spoznavamo, kako z našo slovensko govorico prav za prav vse stoji in pade. Zato pa Slovencem iz Gilberta, o katerih piše Tone Gorjanki, hvala za tako veselo oznanilo in — Bog vas živi!

* * *

Druga stran tele zgodbe pa se ne zdi tako rožnata. Janez Ovsenik jo je takole orisal v AMERIŠKI DOMOVINI:

„Fantje na vasi vabijo na koncert — Cleveland, Ohio — Kaj napiši! Pa mi je kar nekoliko nerodno. Na vabilnih lepakih je vse angleško razen treh besed: Fantje na vasi. Ne razumem! Kako še sedaj ne morem doumeti vodstva Slovenske pristave, ki je vabilo na izredni občni zbor za 22.

julija napisalo vse pojasnilo, zaradi česar je bil sklican, samo v angleškem jeziku.“

Pristavljamo samo tole: motil bi se kdorkoli, ki bi mislil, da nas pri objavi takih komentarjev vodi kakršenkoli drugi namen, ki ne bi bil le iskrena želja, da se take pomanjkljivosti v bodoče z večjo pazljivostjo odpravijo. To je vloga osveščanja, kateri se Vestnik ne more izogniti.

* * *

Nekdanji adjutant generala Rupnika, diplomirani pravnik Stanko Kociper, je v TABORU št. 11-12/78 objavil obsežno in dokaj ostro kritiko o III. delu Kolaričevega življenjepisa o škofu Rožmanu. Da je presoja tega dela s strani kritika res huda, kažejo npr. naslednji stavki:

„Nimam praktično možnosti, da bi s podrobno analizo, z naštevavanjem vseh protislovij, s prikazovanjem nelogičnih sklepov, z razkrivanjem nevzdržnih pravnih razlag, pa z razgaljanjem vseh fantastičnih izmišljotin in celo potvorb v tako obsežnem tekstu to svojo sodbo vsestransko upravičil.“

Na isto hudo sodbo kaže citat argentinske pisateljice M. I. Biedma de Ungaro, ki ga navaja, rekoč:

„Na nesrečo... je kleveta ujma, za katere uničenje je potrebno mnogo časa in jo je strahotno težko pobijati.“

V zvezi s tem citatom in v sklopu svoje kritike tudi Kociper veruje, da „resnica končno vendarle laž vselej premaga!“ (Za naš okus in po naši vednosti dopuščamo še to možnost, da se nekdo lahko tudi zmoti. Tako mislimo, ne da bi se bali, da bi nas kdo imel za naivne.)

V podobnem tonu so zapisane tudi tele vrstice:

„Zdomskim političnim omizjem zapriseženi zgodovinopisci pa so za nedorastlim vodstvom kot ovni zdrveli na komunistične limanice o kolaboraciji (zato obupni naporu kazanja „čistih rok“), s katerih se tudi ne morejo odlepiti, če nočejo porušiti vseh mitov preteklosti.“

Ali pa: „...Dr. J. Kolarič CM temu delu ni dorastel, ali pa mu ni bil več kos... (njemu) je pri tem občudovanja vrednem naporu primanjkovalo troje osnovnih danosti: pravilnega razumevanja problematike ob tisti usodni 'prelomnici časa', potrebnega obzorja in kritične metode obdelovanja.“

In pozneje: „...škofu dr. Gregoriju Rožmanu se je približal z miselnostjo in obzorjem vaškega kaplana...“ „...Nekako nujno (je) moral najbolj spodrsniti pri zbiranju in obdelovanju gradiva, kjer je dokazal vsaj popolno pomanjkanje vsakršne kritičnosti.“

Spet drugod pa:

„Ker pa mu poleg drugih danosti preveč očitno primanjkuje strokovne pravniške podkovanosti ali vsaj miselnosti, in zato po drugi strani v gradivu, ki ga uporablja brez vsakršne kritičnosti, razsipa z obdolžitvami drugih... dosega ravno nasproten učinek.“

In še:

„...ker je povrhu dr. Jakob Kolarič CM dokazal že za take vrste delo nedopustno pomanjkanje čuta za kritično selekcijo, mu je knjiga narastla v utrudljivo gmoto, kakršno je nakopičil s čenčami, klevetami in drugimi stvarmi...“

Ostrina tega kritičnega zapisa se pokaže tudi tule, ko pravi: „... (dr. J. Kolarič) ne pozna ali noče poznati niti notornih zgodovinskih dejstev. Saj je namesto njih — s cerkvenim dovoljenjem! — o njem v svoji knjigi nagrmadil toliko obdolžitev, klevet, blata in gnoja...“ (naša misel na rob: prepričani smo, da ni dopustno z logičnega vidika in menimo, da tudi ne s pravniškega, prisojati cerkvenemu „imprimatur“ namena, kot ga jurist Stanko Kociper tukaj pojmuje in tudi zatrdi.)

Toliko o tonu te kritike, za naše razmere nenavadne in presenetljive, kar jo napravi, če ne že popolnoma, vendarle zelo, zelo negativno, in potemtaka v pravem nasprotju s pohvalnimi ocenami iz drugih publikacij. Tak kontrast pa marsikaterega bralca, če že ne spravi s tira, pa prav gotovo začudi.

Mi smo prišli do sledečega, splošnega zaključka: kritik dr. Stanko Kociper, čeprav sam skromno govori o „svojih pač skromnih pravniških sposobnostih“ je nedvomno eden od najbolj poklicanih — če se ozremo samo na celo vrsto trditev in dokazil in splošno miselnost, ki preveča to kritiko — ljudi (in ne samo iz emigracije!), da pristopi brez vsake bojazni k delu, iz katerega bo zrastle kar najbolj prava podoba generala Rupnika, ene izmed osrednjih osebnosti naše protikomunistične borbe. Pri takem delu pa bi se mu istočasno nudila prilika za natančnejšo ali popolnejšo oznako osebnosti in dela škofa dr. Gregorija Rožmana. Poleg vseh svojih osebnih vrlin in izkušenj, razpolaga najbrž tudi s celotnim arhivom, ki ga je sam upravljal med revolucijo.

Če se Kociper za tako delo odloči in je upati na uspeh v doglednem času, ne dvomimo, da bo naletel na vsakovrstno sodelovanje v najširših krogih slovenskega zdomstva in mu ne bo manjkalo denarnih prispevkov niti za pripravo samo niti ne za izdajo v tisku tega prepotrebnega dela. Ko bi imeli tak opus v roki, bi bila konfrontacija z dr. Kolaričevim življenjepisom o dr. Rožmanu nekaj edinstvenega. Iz tako primerjave bi šele lahko zatrdno razvideli, v koliko se ostrina Kociprove kritike upraviči.

Ta misel — dati pobudo za življenjepis generala Rupnika — se nam je ponudila, medtem ko smo iz Kociprove kritike Kolaričeve knjige skušali izvesti glas iz druge platí zvoná, in to je tudi namen tegale naše-ga komentarja. Marsikaj zanimivega pove in marsikaj samo nakaže dr. Stanko Kociper; in marsikaj — da nam bi bilo treba, — bi mi drugače zapisali, a smo se omejili skorajdale na zgoraj zapisano pobudo.

Od tém, ki si jih Kociper, čeprav pogosto, vendar samo tangencialno dotika (to je, brez večjih bolj konkretnih ali določnejših podatkov), vzbuja posebno pozornost, kadar govori o „novih silah“, katerim naj bi „moral odstopiti mesto v slovenski družbi določen strankarsko-politični sistem, ki je hromel med domobransko vsenarodno revolucijo“; ali spet drugič, ko sproži misel o konceptu „novega Slovenca“, pa tudi takrat, ko omenja maloverjeten vpliv, ki bi ga mogla imeti na močno osebnost generala Rupnika „okolica samih mladih in zato ambicioznih ljudi“ (Po oznaki, ki naj bi jo širili nasprotniki te skupinice.) itd. Pisec teh-le vrstic je bil med revolucijo celo mlajši od dr. Kocipa in, čeprav je takratna dogajanja z vso pazljivostjo opazoval, ga vendar ne zadovolje tako posplošene in nedoločene omembe. Da ne govorimo o mlajšem rodu, kateremu je treba povedati stvari, ki se starejšim zde same po sebi umevne.

* * *

„Zgodovinarja“ Frančka Sajeta verjetno že vsi naši bralci poznajo.

Leta 1951 je ta slovenski „patriot“ izdal svojo zgodovino medvojne revolucije pod naslovom „Belogardizem“, kjer je ugotovil, da nas je bilo „izdajalcev“ kar precej skupaj. Naslednje leto je svoje „dokumente“ z novo izdajo v 8.000 izvodih izpopolnil, tako da je bila slika o nas še bolj črna. Čisto upravičeno si je tudi pridržal vse pravice, saj je bila ta povest res nekaj izvirnega in večidel delo pisca samega.

Zdaj pa — kot poroča AMERIŠKA DOMOVINA pod naslovom „Prebeljeni belogardizem“ — zvemo, da bo Saje poslal na svetlo po 25 letih druge izdaje še tretjo izdajo „Belogardizma“. Ta svoj namen sporoča v članku, ki ga je objavil v „Delu“ pod naslovom „Nova, resnična podoba belogardizma“. Tak naslov bi dal misliti, da podoba prvih dveh izdaj z resnično podobo ni imela dosti skupnega, vendar si ne delamo utvar in ne upamo na kaj boljšega. Blagrujemo pa Sajeta, ker ima tako moč, da preteklost tako lahko izpreminja ali popravlja.

* * *

Če so odposlanci naše „matične“ domovine, kot na primer časnikarji in različni drugi uradni funkcionarji, ki se „razdajajoč“ s svojimi obiski v zdomstvu res najboljše, kar danes domači režim premore, potem bi lahko rekli, da je tik pred razsulom. En tak primerek je prinesel Janezov Janez v julijski številki avstralskih in naših MISLI:

„ADELAIDE, S.A. — (Zaradi pomanjkanja prostora zopet samo izveleček iz daljšega pisma. Op. ur.)...

„Slovenci, ki so prišli v Avstralijo, so bili socialna skupina brez kulture.“ Dobesedno tako se je izrazil doma Ciril Zlobec v razgovoru z Manjo Anderle, ki je objavila njegove vtise o Avstraliji v „Ljubljanskem dnevniku“, sydneyški „Triglav“ pa je članek ponatisnil v svoji aprilski številki. Pesnik Zlobec se je kot politični predstavnik iz Slovenije mudil med nami v februarju skupno s predstavnikom Izseljenske Matice Dragom Seligerjem. Njegova gornja izjava je največja nesramnost, ki si jo je „kulturnik“ mogel privoščiti potem, ko je ob svojem obisku užival gostoljubnost teh nekulturnih (prosto po Zlobcu) slovenskih ljudi v Avstraliji. Napravil bi mnogo bolje, da bi se vzdržal takih žaljivih pripomb, do katerih se je dokopal zelo enostransko. Da je sydneyški „Triglav“ tak članek brez pridržka prepisal in pljunil s tem v lastno skledo — res smo premalo kulturni, da bi to razumeli. Vsa slovenska društva v Avstraliji, ki jim je kaj do svoje časti, bi morala dvigniti glas proti Zlobčevim izjavam. Hudo krivična so. Ne bom trdil, da med nami ni vsi skupaj kdaj koli veljali za „skupino brez kulture“, včasih tudi slišimo in celo beremo: da je namreč nam šele prinesla. Pa smo imeli svojo krstno kulturno prireditve v Avstraliji že skoraj dvajset let pred tem prvim vsiljenim obiskom Matice...

K „Triglavovem“ ponatisu Zlobčevih izjav o naši nekulturnosti lahko dodam, da režim doma pošilja po svetu uradne propagandne zvezke, ki jih tu za nas tudi pridno uporabljajo. Kar je izvirnega, pa je zlasti na „slovenskih straneh“ nekih balkanskih listov opletanje zmešanih pojmov in skisanih idej. „Kar po domače“ me spominja na navadno kokodakanje. V smeh me je spravil z marsičem g. Tomažin; med ostalo vezavo otrobov je npr. slovesno pribil, da „ne propagira, da bi se v Avstraliji morala uvajati jugoslovanska družbena ureditev“. Res velika domišljavost komarja, ki sedé na rogu vola hoče orati... Zanimivo je psihološko analizirati

njegove napadalne članke: iz vsebine besed, ki jih jemlje iz žargona današnje slovenske babilonščine, se čuti v vsaki vrstici popkovinska povezanost s tovariškim ozadjem... V 'Triglavu' pa je nekdo nekega vice-konzula povišal v 'prvega slovenskega diplomata'. V kolikor vem, je splošno znano in priznано, da konzuli, še manj pa vice-konzuli, niso nikoli bili diplomatje in tudi ne bodo. Pa tudi če bi se omenjeni gost kluba mogel prištevati med diplomate, v nobenem primeru ne bi bil prvi slovenski diplomat, ker je pred njim že marsikateri Slovenec bil res v diplomatski službi.

MISLIM čestitam, da s slovenskega in katoliškega stališča dosledno in pogumno branijo vrednote demokracije, svobode in narodnosti.

Janezov Janez."

* * *

Janez Čuček je še vedno nepopoljšljivi Kljukec, kot ga je duhovito označil naš prejšnji urednik. Pod naslovom „Clevelandski Slovenci“ je v ljubljanskem Dnevniku od 11. avgusta 1978 po svoje „predstavil“ tamkajšnje Slovence:

„V Clevelandu živi okrog 50.000 ljudi, ki se imajo za Slovence, od teh jih je 7.000 do 8.000 prišlo po vojni ali pa so bili tukaj po vojni rojeni. Največ jih prebiva vzdolž avenije St. Clair, precej puste in po videzu neskončno dolge ulice. Večina Slovencev si je s pridnostjo in skromnostjo prislužila nov dom, pri tem pa ni pozabila na svojo staro domovino. Nekateri imajo svoja podjetja, trgovine in delavnice.

Zbirajo se v Slovenskem narodnem domu, veliki zgradbi, ki ima razen gostilniških prostorov tudi veliko dvorano za 1200 sedežev. Dom so zgradili že leta 1924.

Le peščici je stara domovina trn v peti, kar zgovorno izpovedujejo v svojem glasilu „Ameriška Domovina“.

Če nam Čuček dovoli (ali pa ne), da ga popravimo, bi se moral tale zadnji stavek pravilno glasiti takole: „Nemajhni peščici pa je novi diktatorski režim v stari domovini trn v peti!“

Naj si Janez izreže tale stavčič, če si upa, potem pa naj ga počasi zloguje in zloguje, kajti težka je pot do učenosti in resnice, in uspeh ne bo izostal. Našim bralcem pa priporočamo cel tozadevni komentar objavljen v številkah 139 in 140 AMERIŠKE DOMOVINE. Na „peščico“ tistih pa, ki izdajajo ali vzdržujejo tak pomemben in ugleden dnevnik kot je Ameriška Domovina, zremo z občudovanjem in ji čestitamo, da tako majhni toliko premorejo.

* * *

KATOLIŠKEMU GLASU je neki R. T. poslal pismo, ki je samo po sebi dovolj zgovorno in pomaga našim bralcem po svetu k boljšemu poznanju stanja na Primorskem:

„Kulturni domovi pripadajo vsem Slovincem — Iz Rima je kot bomba prišel zakonski osnutek za Slovence, ki ga je rimska vlada izdelala na podlagi 8. člena Osimskih sporazumov. Ta osnutek, kot je bilo predvideti, ponuja Slovincem v Italiji toliko kot nič. V bistvu pomeni klofuto v obraz državljanom slovenskega jezika, katerim so fašisti odvzeli vse

narodne in druge pravice. Namesto da bi nam demokratična italijanska vlada te krivice popravila, nam ponuja osnutek, ki nas v bistvu še nadalje zapostavlja, saj npr. sploh ne upošteva Slovencev na Goriškem in v Beneški Sloveniji.

Zakonski predlog pa je brutalno pokazal še nekaj. Namreč voljo italijanske in jugoslovanske vlade, da nas ne upoštevata kot subjekt, ampak da nas imata za predmet barantanja. Posledica tega je ideološka diskriminacija, ker pač sedanja jugoslovanska oblast ne upošteva vseh Slovencev v Italiji, ampak samo komuniste in tiste, ki so tako ali drugače njej podložni in ji pripravljeni služiti. Pred dvajsetimi leti je italijanska vlada dala odškodnino za požgani Narodni dom. Le-ta je bil last vseh Slovencev, kljub temu pa je bila odškodnina vrnjena privatni družbi Dom, ki gotovo ne predstavlja vseh Slovencev v Italiji. Pred dvajsetimi leti smo demokratični Slovenci zaman proti temu protestirali.

Po novem zakonskem osnutku, o katerem gre beseda v teh vrsticah, je rimska vlada pripravljena dati v uporabo tudi kulturni dom pri Sv. Ivanu v Trstu isti „S.p.A. Dom Immobiliare Triestina“. Slovenci v Italiji zahtevamo, da italijanska vlada vrne odvzeto imovino vsem Slovincem brez razlike na ideologijo ali politično pripadnost, ker vse dosedanje ukrepanje jasno kaže, da gre za kravje kupčije, ki se sklepajo pri kaki zeleni mizi mimo nas.

Slovenski demokrati in katoličani kot polnopravni italijanski državljani zahtevamo, da italijanska vlada vrne imovino vsem Slovincem brez razlik in diskriminacij; da se za te ukrepe pogaja direktno z nami ter da upošteva našo skupno voljo. Družba Dom je privatna ustanova, kateri odrekamo, da bi nas predstavljala. Kulturni domovi naj bodo javne ustanove, kot so naše šole, radio in podobno. Tudi primer Stalnega slovenskega gledališča, ki je na poti publicizacije, vpije po taki ureditvi.“

R. T.

* * *

Prav je, da se tudi tole zapiše:

„Zračna ladja „Space Shuttle“ je sedaj na ogled javnosti in prinaša lep dohodek. Njen pogodbeni strokovni izvedenec je Martin Vraničar ml., sin slovenske bivše begunske družine. (AD št. 75)

* * *

Ne vemo, kdo je Matevžu Hacetu, nekdanjemu političnemu komisarju v štabu IV. operativne cone JA in tako dalje, priredil za tisk njegove KOMISARJEVE ZAPISKE, katerih 2. knjiga je izšla leta 1959. Priznati je treba, da se zapiski iz dnevnika lepo berejo, čeprav niso vedno v skladu z uradno, doma veljavno zgodovino in z drugimi partizanskimi pripovedkami. Izmed teh smo za današnjo številko izbrali nekatere, našim starim borcev v uteho in zdovski mladini v poduk, da si lahko izpopolni sliko o tistih revolucionarnih časih: Kar začnimo:

2-49-43 — „Skrbelo me je, kako bodo borci sprejeli vest o imenovanju verskega referenta štirinajste divizije. Ko sem na politični uri povedal v Tomšičevi brigadi, da bo brigado obiskal tudi verski referent, je šlo

nekaterim na smeh, drugi so pa spraševali, ali bomo na Slovenskem začeli novo katoliško vero in kdo bo slovenski papež. Mikuž ali Lampret?"

Se zdi, da borci niso bili preveč dovzetni za duhovno oskrbo, a je vodstvo OF „očetovsko“ za to poskrbelo!

27-9-43 — „Zatem je (Bračič) prebral poročilo Trinajste brigade in se ujezil, ker so novinci tako pogosto dezertirali.“

30-9-43 — „V nekaterih bataljonih je bilo med novinci in nekdanjimi belimi premalo borbenega duha in zavesti; uhajali so in raznašali vesti o razsulu brigade.“

2-10-43 (na Primorskem): „Nekateri so se zelo bali Nemcev. Besed partija in fronta niso razumeli.“ — Iz str. 11, ko govori o primorskih novincih.

4-10-43 — Iz dolge kolone je stopil starejši italijanski zdravnik in prosil mleka za tri oslabele vojake. Dve ženski sta ga prinesli velik lonec. „Hacé je to gledal. Bračič pa je, zroč „nepregledno vrsto italijanske vojske“ dejal: „Oni (Italijani) nas s požigom, z ubijanjem, zapori in internacijo, mi pa njih z mlekom, zeljem in mesom.“ „Že, že, ali poraženi vojski je treba pokazati nekoliko človečnosti, vsaj nekoliko,“ mu je odvrnil Tine, zdravnik Šercerjeve brigade.“ „Še dolgo smo zrlí za molčečo kolono.“

Kdo se ne bi zgražal spominjajoč se križevega pota vrnjenih domobrancev!

„Lepo je, da je toliko partizanov v naši vasi. Kar naprej plešemo,“ je nadaljevala...

Sveda: za svobodo slovenskega naroda...

9-10-43 — „V štab divizije je prišla ženska in s svojim nagubanim obrazom med ihtenjem pripovedovala v pretrganih stavkih, da je sin zapustil četo in skozi gozdove pribežal domov. Sedaj se pa boji, da ga ne bi poslali v Trinajsto brigado in ga ustrelili.“

Komisar, nekoliko človečnosti tudi za naše dezertarje?

„Iz kurirjevega pisma: ‚Predvčerajšnjim je osem novincev dezertiralo. Spotoma so razširjali vesti, da brigada razpada. Tri je patrôla ujela. Brigadno sodišče jih je obsodilo na smrt z ustrelitvijo.‘“

Aha, to se pa drugače sliši. Se razume, saj so bili Slovenci!

„S šoferjem sva presenetila 12 novincev, ki so pravkar prislanjali puške k drenovemu grmu in jo hoteli popihati v Ribniško dolino in domov.“

„Prišel je komandir: ‚Pa se vojskuj s plašnimi novinci. Kar naprej dezertirajo!‘“

„Habé je rekel (star delavec in komunist, ga označi Hace): ‚Ljudje v Begunjah nas nimajo radi‘ (ljudska oblast?). ‚Tu je bilo dosti belih. Veselé se, če imamo izgube, in vedno mislijo, da se bodo povrnili njihovi časi.‘“

Tako je: večno bele Begunje!

16. okt. 43 — „Za komisarja štirinajste divizije so imenovali Staneta Dobavičnika-Krta. Rabška brigada se je razformirala.“

Prej so ustrelili dezertarje, ker so širili neresnične vesti o razsulu brigad. Bedaki: razsulo ni isto kot razformirati se!

„Iz vseh poročil smo videli, da je v Trinajsti brigadi največ dezertarjev. Nekdanji belogardisti so drug za drugim zapuščali brigado.“

24-10-43 — „Iz trinajste brigade je prišlo sporočilo, da je v eni noči dezertiralo 162 novincev, nekdanjih belih, z vsem orožjem, z municijo in minometom.“

Zgodovinar, res zgodovinar, bi se vprašal: zakaj le in čemu le?

„Nad menoj je komanda nekega mesta s pivske strani. Plešejo, pojejo in kričijo.“

„Z Dakijem sva stala ob oknu in čakala. Ko je zapokalo, sva šla ven. Iz gornjih prostorov je vse teklo, se prekopicovalo po stopnicah in bežalo, kar so jih nesle noge, nekateri brez pušk, drugi brez nahrbtnikov, tretji gologlavi, četrti s skodelicami in z žlicami v rokah. Ženske so vreščale in klicale na pomoč vse svetnike. Moški so sopli in zavijali oči.“

Tako je bežala komanda mesta, ko jih je Daki sklenil s streljanjem razpršiti, da bi prišel do jedade in pijače.

„Kljub temu pa je nemški avto, v katerem je sedelo pet nemških podoficirjev, prodril neovirano 23 km po cesti od Rakeka globoko v osvobojeno ozemlje do igavaške šole... Iz njega so stopili oficirji, streljali na naše kurirje in po tem drznem napadu spet sedli v avto in se odpe-
ljali nazaj na Rakek.“

Pet podoficirjev proti NOV in na osvobojenem ozemlju?

14. februarja 44 — „Stari gospodar, ki je sedel pri peči in žulil dolgo pipo, se je obrnil in dejal: ‚Pa niste nič molili? Pri naši hiši že dvesto let molimo. Takšni ste, kranjski gošarji.‘ Vasja mu je odvrnil: ‚Vi, oče, imate svojega boga, mi pa svojega.“

Naš bog so rop, umor, požig...

25. januarja 44 — „Školski se je prijel za osivelo glavo in se sesedel na bližnjo klop: ‚Če ne bi šla brigada na Dolenjsko, bi bilo vse drugače. Tako nas je pa Dolenjska zdelala in navsezadnje, ko smo se vračali čez Savo na Štajersko, smo padli še v ofenzivo. Zdaj sem komisar brez bri-
gade.“

24. aprila 45 — „...je umrla moja, osemnajst let stara sestra Kristina... Delala je v partizanski bolnišnici. V duhu sem si predstavljal, kako je zaklenkal štiristoletni zvon pri šentmartinu... Sporočili so mi tudi, da je na Notranjskem padlo precej mojih znancev.“

24. decembra 44 — napad Nemcev: „Ko smo stekli po strmini, sem se ozrl in videl, kako so v divjem diru tekli in se mešali med seboj odseki Tomšičevega štaba, odseki štirinajste divizije in naše cone. Vsi so se pomešali med borce jurišnega bataljona, ki so jo v divjem begu urezali pred nami v zasneženo dolino... Samo del bežeče množice se nam je posrečilo ustaviti in zadržati... Tudi jurišni bataljon je s komandantom vred panično bežal in pustil, da so se sami štabi z osebnimi kurirji tolkli z Nemci.“

Hej, brigade, hitite...

„Efenku sem predlagal: ‚Narediva alarm, pa bo veseljačenja konec... Vse je bežalo. Tekle so angleške misije, sopel in tekkel je Bogolomov, tekle so šifrerke, teklo je vse, kar leze in kar gre... Tisti alarm je naredil med plesalci takšno paniko, da jih je patrola iskala še drugi dan popoldne. Po gornjegrajskih vrtovih so našli tudi posamezne čevlje, škornje, robce, puške, bombe, odeje, nahrbtnike, kape, brisače, poreije. Preplašeni begunci so v divjem begu metali vse od sebe, samo da so laže tekli... Štiri dni so posamezniki iskali svoje izgubljene stvari v

štabni zaščiti. Celo neki funkcionar je izgubil desni škorenj. Zapokalo je, ko je bil prav pri ljubici. Iz postelje je skočil skozi okno na vrt, ženska pa je vrgla za njim škornje.“

Tudi to je iz Hacetove knjige!

22. septembra 44 — „Obveščevalci Kozjanskega odreda so poslali osem deklet s skupino novicev na Dolenjsko. Bile so preveč vročerkvne. Na Dolenjskem da ni hrane in da se bodo tam že unesle, so mi razlagali.“

22. julija 44 — „Zelo sem se pa začudil, ko mi je poznani komandant brigade razlagal, kako so Nemci in belčki po raznih krajih večkrat nakresali naše. Z nekakšnim pritajenim strahom mi je pripovedoval o Meničanovem (prav: Meničaninovem) jurišnem bataljonu... Vse, kar sem tista dva dni slišal in videl od Save do Bele Krajine, me je navdajalo z občutkom, da so enote Sedmega korpusa v defenzivi.“

Kaj se boš čudil, saj so že vrabci na strehi čivkali!

„24. julija zjutraj smo slišali, da so Nemci ponoči napadli pri sv. Križu lepo sicer speči odred in ga razbili. Precej borcev so pobili in ranili.“

Pa so bili res Nemci?

„V noči na 9. december smo napadli Kočevje, kjer sta bili nemška in domobranska posadka. Pet naših topov je bruhalo granate na grad. Napad so začeli oddelki Šercerjeve, Tomšičeve in Trinajste brigade. Bračiču sem pokazal pismo, v katerem nam je CK (sic! — naše) naročal da se brigadni in divizijski funkcionarji ne smejo po nepotrebnem izpostavljati.“ (Rabili so jih za povojne heroje.) „Bračič je bil zelo nervozen, ker se je postojanka tako trdovratno držala. Kljub opominom se je izpostavljala; nato je jurišal s trinajsto brigado in padel... V borbi je bil ranjen tudi Mile Kilibarda... umaknili smo se iz Kočevja na področje Hinje-Suha Krajina. Izgubili smo 21 borcev, 28 jih je bilo težko, 32 pa laže ranjenih.“

22. novembra 1943 — „Domobranci (v Grahovem) smo trikrat pozvali, naj se predajo, pa so še huje streljali... Bračič je bil nestrpen, ker postojanka ni takoj padla... Tudi tokrat so se naši borci in domobranci zmerjali... Bračiču so prestrelili kapo, meni so prevrtali suknjič... Proti jutru je bila postojanka uničena... Preden so domobranci zgoreli v postojanki, so zapeli zateglo in otožno pesem...“ (pa ja ne kakšno domoljubno?) „Študent iz Ljubljane se je obrnil in zaklical: ‚Balantič, predaj se! Poznaš me, nič hudega se ti ne bo zgodilo! Pridi sem, Francé.‘ Taisti študent: ‚Trmast je (Balantič), rajši bo zgorel, ko pa da bi se predal. Po glasu sem ga spoznal... Še nekaj jih je skočilo iz goreče stavbe; padli so pod rafali naših mitraljezcov.“

23. novembra 43 — „V zgodnjem in mrzlem jutru je bila postojanka uničena. Padlo in zgorelo je oseminsedemdeset domobrancev... Zgorel je tudi belogardistični pesnik... V Grahovem pa je prenekatera žena in mati zajokala in se oblekla v črno. Molče smo zrli na žalujoče žene in dekleta.“

* * *

Iz zasebnega pisma našega soborca iz Toronta, Kanada, izpisujemo nekaj vrstic, ker nam prinašajo dobre novice:

„...da smo tako pozni, je največ „kriva“ priprava za proslavo 29. oktobra. Kot ste verjetno že brali in boste še, smo to leto za 60 letnico malo bolj slovesno obhajali in sicer s škofovo sv. mašo v katedrali, nato s povorko mimo mestne hiše v hotel Toronto, kjer je bila proslava. Ker se je skupaj s častnimi gosti obeh vlad in mestne uprave udeležilo čez 800 ljudi, nam je dala priprava precej dela.

Najlepše je bilo to, da smo sedaj prvič na širši osnovi privedli v sodelovanje vse nekomunistične organizacije, to pod sopredsedstvom SKD in SNZ.

Kot v Torontu že več let, sta tudi pri tej proslavi sodelovali obe borčevski organizaciji. Oboji se zavedamo, da do spora ni prišlo med nami, ampak drugje. Zato poizkušamo med sabo ohraniti prijateljske stike, se izogibati vsega, kar bi nas še bolj razdvajalo, in graditi na tem, kar nas druži...“

* * *

Da bo urednik odkrit, moramo priznati, da je tale naša rubrika „Brali smo in pripominjamo“ večkrat predmet hudih kritik in negodovanj, pa tudi (vsaj navideznega) omalovaževanja, morda ne toliko s strani naročnikov kot pa s strani drugih bralcev. (Ko bi te kritike ne bile izrečene samo ustno, ampak tudi v pisani obliki, bi jih lahko neokrnjene objavili pod „Pisma uredništvu“). Zaključujemo tale oddelek z ne tako nedolžnimi domislicami ljubljanskega Pavliha in upamo, da bo pri večini tak konec naletel na blagodejen odmev:

„Spremenimo besedilo narodnih pesmi!“

Prej: „Pastirica žgance kuha.“ — Zdaj: „Delavka visokogorske pašne skupnosti žgance kuha.“

Prej: „Kje so tiste stezice?“ — Zdaj: „Kje so tiste minule komunikacije nižjega ranka?“

Prej: „Vsak kmetič ima svoje veselje.“ — Zdaj: „Vsak individualni kmetijski proizvajalec ima svoje veselje.“

Prej: „Žabe svatbo so imele, ženin bil je Dolgokrak.“ — Žabe so sklepale zakonsko zvezo, potencialni kandidat je bil Dolgokrak.“

(MISLI, 7/78)

Naš recept za presojo jugoslovanskih komunističnih predstavnikov v svetu:

„Nihče ne more imeti v današnjih časih vseh teh treh lastnosti: razumnost, poštenje in komunistično prepričanje. Če je nekdo bister in pošten, ne more biti komunist; če je izobražen in komunist, ne more biti pošten; če je pošten in kljub temu komunist, pa ne more biti inteligenčen. (Dr. Anton Hlinka)

PISMA UREDNIŠTVU

Uredniškemu odboru "Vestnika"!

Caseros, 21-7-78

Ob vstopu v novo poslovno dobo, se Vam odbor zavetišča Dr. Gregorija Rožmana bratsko zahvaljuje za naklonjenost v preteklem letu, katero ste nam izkazovali z objavo prispevkov ter darovalcev v pomoč zavetišču v Vašem glasilu "Vestnik".

Pričakujoč isto v novi poslovni dobi, beležimo z odličnim spoštovanjem.

Jože Žirovnik, tajnik

Matevž Potočnik, predsednik

Prejeli smo božiče pozdrave in novoletna voščila od Papeškega slovenskega zavoda v Rimu in avstralskega senatorja, Slovenca Miša Lajovica. Naša iskrena zahvala z enakimi željami!

Obvestilo: Naročniki iz Argentine, ki dobivajo „Vestnik“ na našlov Slovenske hiše v Buenos Aires, naj ga odslej naprej blagovolijo poiskati v Dušnopastirski pisarni pri gđc. Zdenki.

Dragi urednik!

„...Z listom ali revijo sem zelo zadovoljen in samo obžalujem, da ga nisem dobival od vsega začetka. Marsikaj novega iz naše revolucije sem izvedel po Vestniku. Vse pri listu lepo pozdravljam in jim želim vesel božič in prav tako srečno novo leto 1979. — Vas iskreno pozdravlja

Jože Ferkulj, Florida — ZDA

„Čestitam vam k nenavadno demokratičnemu ponašanju, ko ste objavili v Vestniku 6-7-8-9 1978 pod "Pisma uredništvu" prispevek gospoda Florijana Slaka. Z objavo takega pisma, ki tako "obračuna" z vsem, kar je zunaj ZDSPB, res pokažete, da ste pripravljeni "ad absurdum" priobčiti tudi do Vaše organizacije negativna stališča. Med Slovenci, tudi med političnimi emigranti, Vam gre v tej odliki prvo mesto..."

Peter Urbanc, Ontario — Kanada

P. S.: To sem napisal v lastnem imenu...

„...Vam se bo mogoče čudno zdelo, kako je to, da nisem član ne ene ne druge borčevske organizacije. Z ustanovnega občnega zbora „Borcev“ — tam v Don Boscovem zavodu — sem po govorih demonstrativno

odšel, skupaj s pokojnim „atašejem“ Majenom, ker je obema to ustanovno zborovanje vse preveč zadišalo po „jugoslovanstvu“. Poznejši dogodki so pokazali, da sva imela prav. Moje stališče je še vedno isto: Domobranska organizacija — to ime naj bi imela v spomin na padle in poklane oziroma pomorjene domobrance in ker je ime „domobranec“ najlepše ime za slovenskega vojaka — ne sme biti „veteranska“ organizacija in drugič: organizacija bi morala imeti za svojo osnovo edino pravičen narodni ideal: samostojna slovenska država, kajti samo v taki državi je znova možno domobranstvo kot prava slovenska narodna vojska...”

20-10-78

Najlepše pozdravc vsem odbornikom — Buda Stane

* * *

Uredništvo Vestnika:

„...Vendar pa ima to moje pismo še drug namen... G. inž. Matičič mi je namreč povedal, da mojega članka „Odgovor gospodu BMP“ ne more objaviti... in osebno menim, da bi se tretja točka članka — o domobranski koračnici — le morala razčistiti, zato bi Vas prosil, da bi v Vestniku objavili ta del mojega odgovora gospodu BMP. — Z najlepšimi pozdravi. — Buda Stane.

Pripomba urednika: Ugodili smo Vaši prošnji in ta Vaš odgovor g. BMP priobčujemo na drugem mestu. S tem seveda ne dajemo „ipso facto“ pristanka na vse Vaše trditve in se ne bomo branili objaviti tudi morebitnega nasprotnega mnenja.

—o—

Toronto, 21. novembra 1978.

Konzorciju Vestnika in D. S. P. B. Buenos Aires

Dosegla nas je žalostna vest, da je odšel v večnost predsednik Konzorcija „Vestnik“ g. Bogo Pregelj. Vsaka taka smrt, če gledamo po človeško, je za vse nas velika izguba. Le v luči večnosti je to za nas velika pridobitev, ker se je pridružil množici tistih, ki so že pred leti dali svoja življenja za iste ideale in sedaj pri Bogu za nas nenehno molijo.

Ob tej veliki izgubi v imenu Zveze D. S. P. B. konzorciju Vestnika, kot D. S. P. B. v Buenos Airesu, izrekamo iskreno sožalje.

Tajnik: Jakob Kvas

Predsednik: Otmar Mauser

Odgovor gospodu BMP.

V „Taboru“ št. 4/5 je g. urednik objavil nekaj pripomb gospoda BMP k mojemu članku „Četništvo in Domobranstvo“, ki seveda zahtevajo pojasnila z moje strani. Na tri točke je razdelil g. BMP svoje opombe. Prva je o točnem datumu glede prehoda Notranjskega četniškega odreda

skozi Ig, druga je o molitvi „Zdravamarija“ in tretja o pesmi „Domobranci, legionarji...“.

Glede prehoda méni g. BMP, da je moj datum napačen in da bi ga moral postaviti v januar 1945. leta. V zvezi s tem opiše razne doživljaje, ki bodo zanimivi tudi za zgodovinarja. Med drugim pove, da so morali v tistem mesecu bežati pred Nemci, ki so jih hoteli zajeti na Leskovcu (vas leži na višinah severno od Višnje gore) in da so se od tam umikali naravnost proti Barju. Na poti skozi Ig naj bi se pripetil incident, ki sem ga opisal. Prav tu pa g. BMP zaide v protislovje, kajti po njegovem naj bi se četniki, ki se umikajo pred Nemci, znova hoté in vedé postavili Nemcem „pred nos“. Gospod BMP namreč pozablja, da so posadke na Škofljici, Pijavi gorici in na Igu bile povezane med seboj in z Ljubljano s telefonom (kar sem že opisal) in da so vsem trem četnim poveljnikom bili dodeljeni nemški podčastniki za zvezo in da je nemški zvezni oficir, ki je bil na Pijavi gorici, pravtako imel telefonsko zvezo s svojim štabom v Ljubljani. Noben četniški poveljnik ne bi bil zmožen napraviti tako veliko napako, da bi se na umiku pred Nemci znova izpostavil nemškemu preganjanju, kajti nemški zvezni oficir bi njihov prehod takoj sporočil svoji komandi. Omenjeni prehod četnikov skozi Ig se je torej moral izvršiti še predno so Nemci vzpostavili zvezno poveljstvo na Pijavi gorici, kajti v navzočnosti nemškega podčastnika se ta incident, ki sem ga opisal v svojem članku, sploh ne bi mogel zgoditi. Kar navaja g. BMP, je torej vojaško nevzdržljivo. Iz tega sledi, da je moj približni datum pravilen, vendar bi bilo boljše, če bi se stavek glasil: V zvezi s tem se še prav dobro spominjam dogodka, ki se je pripetil v zgodnji jeseni ali pa še preje v poznem poletju 1944. leta.

Četniki so verjetno res brez težav prehajali skoz Črno vas in z notranjske na dolensko stran in obratno. V glavnem pač zato, ker tista postojanka, v moči enega voda, ni imela nemškega zveznega podoficirja in verjetno tudi zato, ker so bili mogoče tamkajšnji domobranci drugače razporejeni nasproti njim, kot pa moji na Igu. Točnih podatkov o tem pa nisem imel.

V drugi točki omenja g. BMP molitev „Zdravamarija“. Če je kaj „sokolskega“ v tem ko molimo „Zdravamarijo“ (4. sklon) in če smo res kdaj Marijo pozdravljali z „Zdravo“, bodo pač morali debatirati z g. BMP tisti, ki so za to poklicani. Povdarjam pa znova, da sem iz domobranskega vojaškega pozdrava izločil sokolski „Zdravo!“, ker sem ga smatral za sektaški ozir. partijski pozdrav. „Domobranci: Srečno!“ (pozdrav, ki sem ga uporabljal) je zvenelo lepše in je bilo pomembnejše, polcz tega pa je bil pozdrav nevtralen in nestrankarski.

Zelo verjetno je, da pesem „Domobranci, legionarji...“ bivši borci še vedno radi pojejo, vendar pa mislim, da samo tisti, ki ne vedó, kakšen pomen je preje imela melodija te pesmi in pa tisti bivši domobranci, ki so še vedno četniško in jugoslovansko usmerjeni. Kako je bilo s to pesmijo, res opisuje g. Ljenko Urbančič v omenjeni štev. „Tabora“ (1975, št. 12). Takole pravi: „V tisto deževno jesen 1943. leta spada tudi nastanek prve domobranske pesmi“ in nadaljuje: „Odločil sem se, da spesnim — mojo prvo — pesem. Imela je štiri kitice in se je začela z besedami: Legionarji, domobranci svojo zemljo ljubimo.“ Tako on v svojih spominih, osebno sem pa že 1944. leta smatral, da to ni neka nova pesem, ampak da je to orjunaška koračnica z delno izpremenjenimi besedami, toda z istim verzom in stihom. Prav zaradi tega sem jo tudi prepovedal peti v četi. Da se to

„Ti, povej mi no, dve in dve je štiri, ali ne?“
„Kaj pa danes piše Pravda?“

razčisti, bi bilo prav, če bi g. urednik objavil nekaj kitic pesmi „Orjunaši, mi četaši...“ in vzporedno z njo to sporno „domobransko“ pesem.

Gospod U. nadaljuje v svojih spominih: „Za napev sem izbral pesem bivših Orjunašev...“ in pripominja: „Zavedal sem se, kako slabo je bila Orjuna zapisana v katoliških vrstah“. To se strinja s tem, kar sem ugotovil za časa Domobranstva in ker pred tem opisom g. U. odkrito prizna, da je bil liberalec, protikomunist seveda, toda navdušen „Jugoslovan“ („prstovoljec“ 1941. leta) in pristaš četništva, zato je moja trditev, da so v Slov. Domobranstvo, kjer so „katoliške vrste“ imele 90 odstotno večino, to pesem vrinili četniki — mislim vedno na tiste, ki so sicer oblekli domobransko uniformo in menjali zastavo, niso pa izpremenili svojega prepričanja — popolnoma pravilna.

V svojem članku sem zatrdil, da melodija (napev) te pesmi žali nas domobranci, ki se nismo borili za Jugoslavijo. Seveda velja to samo za tisto ogromno večino, ki je izšla iz „katoliških vrst“. Ostajam pri tej trditvi, zavedam pa se, da marsikateremu to ne bo pogodu, v glavnem pač zato, ker Slovenci v begunstvu še danes nimamo enotnega slov. narodnega programa, ki naj bi bil: Svoboda — Samostojnost — Združitev.

Podp.: Buda Stane

V SPOMIN

† PETER KLOBOVS

Dne 5. decembra 1978 je v Argentini v 63. letu svoje starosti umrl naš zvesti in delovni član Peter Klobovs. Bil je član DSPB od vsega početka in prav tako je bil ves čas tudi poverjenik in raznašalec Vestnika za področje Villa Ballester. Pokojnik je bil zelo priden javni delavec že tudi doma. Že v rani mladosti je delal v mladinskih organizacijah, pozneje tudi v prosvetnih in političnih. Med vojno so ga Nemci iz njegovag rodnega kraja preselili v Srbijo. Od tam pa je prišel v Ljubljano, kjer je stopil v domobranske vrste. Po končani vojni je odšel na Koroško, od tam pa v Argentino, kjer je izredno aktivno delal na vseh področjih javnega dela. Naj mu pravični Bog nakloni večni mir in pokoj!

† ADOLF JESIH

Dne 26. oktobra 1978 je v Argentini umrl Adolf Jesih, znani delavski voditelj še iz predvojne dobe. Rojen je bil 21. aprila 1906 v Trbovljah in se je že v mladosti krepko udaril s komunističnimi agitatorji. Ustanovil je odločno protikomunistično in krščansko usmerjeno Zvezo združenih delavcev in bil kot delavski zastopnik izbran v Banski svet. Med vojno in komunistično revolucijo se je pridno udeleževal kot protikomunistični propagandist in je predaval po tovarnah in obrtnih delavnicah. Po vojni se je izselil v Argentino, kjer je svoje sile posvečal zlasti Slovenskemu domu v San Martinu. Bil je redni bralec našega Vestnika in zvest prijatelj našega DSPB. Naj v miru počiva!

Za zavetišče škofa Rožmana so darovali

Za Zavetišče škofa Rožmana so darovali (Od 1. 8. 1978 do 31. 10. 1978):

	v pesih
Kastelic Anton	600
Šabič Ana M.	18.800
Šabič Branko	18.800
Hribovšek Franc	600
N. N., Hurlingham	5.000
Zupan Herman st.	10.000
Bečaj Vili	3.560
Mavrič Margarita Š.	7.600
Loboda Marjan	8.800
Rant Franc	3.800
Tomšič Branko	2.600
Malovrh Franc	8.800
Potočar Martin	10.800
Brula Janez	2.600
Miklič Stane	2.400
Rev. Škerbec Jože — cerkvena nabirka pri sv. maši ob 3. obletnici blagoslovitve zavetišča 27. 8. 78.	20.835
V spomin na pok. sestro Kati umrlo v domovini:	
Maček Martin	10.000
V spomin na pok. Justino Pahor:	
Klarič — družina	80.000
V spom. na pok. Jožeta Mikelja:	
Tomaževič Lovro	5.000
Ob 3 obletnici blagoslovitve zavetišča — 27. 8. 1978:	
Buda Stane	5.000
V spom. na pok. Ivanko Aleš:	
Zajec Franc — družina ...	10.000

V spomin na pobite domobrance 24. čete:

Buda Stane	5.000
V spom. na pok. Lojzeta Marolta:	
Šušteršič Janez — družina ..	5.000
Janežič Janez	5.000
Jagodic Florjan	4.600
Amon Janez	10.000
Jurše Leopold	3.000
Dimnik Janko	3.000
Ogar Anton	10.000
Pucko Vinko	5.000
Prebitek ob 3. obletnici blagoslovitve zavetišča - 27. 8. 1978.	420.000

V spom. na pok. Janeza Juhanta:

Rovan Anton — družina ...	10.000
---------------------------	--------

V spomin na pok. Angelo Keržič:

Rovan Anton — družina ...	10.000
---------------------------	--------

V spomin na pok. Ivanko Aleš:

Rovan Anton — družina ...	10.000
---------------------------	--------

Zajec Milan, USA (dol.) ...	10
-----------------------------	----

Zajec Milan, USA (dol.) ...	10
-----------------------------	----

V spom. na pok. Marijo Petelin:

Rovan Anton — družina ...	10.000
---------------------------	--------

Marija Rus roj. Zore	10.000
---------------------------	--------

V sp. na pok. Francko Avguštin:

Avguštin Franc	2.000
----------------------	-------

V spom. na pok. Vinka Marinška:

Benedičič Miha	20.000
----------------------	--------

V spomin na pok. sošolca in soborca Bogota Preglja:

Inž. Matičič Anton	10.000
--------------------------	--------

Tiskovni sklad Karla Mauserja

Pavle Kveder, Kan. (dol.)	20
Ivan Boh (dol.)	40
duh. Jože Ferkulj (dol.) ...	15

V spom. na pok. Bogota Preglja:

Miha Benedičič	10.000
----------------------	--------

Janez Kralj	3.000
-------------------	-------

Flia. Newman	10.000
--------------------	--------

UREDNIK prosi za besedo:

Prof. Janez Grum — Vaš predlog smo z veseljem sprejeli. Stopite, prosimo, z nami v direkten stik.

V pričujoči obsežni številki na 64 straneh bo marsikdo pogrešal nadaljevanje razprave „Politični dolg krščanstva“, katere avtor je g. Boštjan Kocmur. Zaradi nekaterih tehničnih zaprek, smo to pot napravili kratek premor, ki se bo, upamo, s prihodnjo številko že končal.

Kozle streljajo!

V neki vojašnici je polkovnik poklical kapetana: „Gospod kapetan, jutri dopoldne bomo imeli sončni mrk, kar se ne dogaja vsak dan. Zaradi tega boste jutri sklicali na zbornem mestu vse moštvo v popolni bojni opremi, tako da bodo vojaki lahko opazovali ta pojav. Jaz sam osebno jim bom vso stvar podrobno razsvetlil. Če bi pa po naključju deževalo, pa zberite ljudi v največji dvorani!“

Kapetan pošlje iskat poročnika:

„Poročnik, po naredbi polkovnika bo jutri zjutraj na zbornem mestu sončni mrk, katerega nam bo razsvetlil sam gospod polkovnik, kar se sicer ne dogaja vsak dan. Če bo deževalo, pod milim nebom ne bo kaj gledati, zato boste zbrali moštvo v veliki dvorani v popolni bojni opremi.“

Poročnik se obrne na podporočnika:

„Polkovnik je ukazal, da moramo jutri zjutraj v popolni bojni opremi izvršiti sončni mrk na svojem zbornem mestu. Gospod polkovnik bo osebno dal komando, če je treba, da pada dež, kar se seveda ne dogodi vsak dan.“

Podporočnik takoj pozove višjega narednika in mu ukaže:

„Jutri zjutraj, če bo lepo vreme, bo polkovnik v popolni bojni opremi, kar ni običajno, mrknul v veliki dvorani, v kolikor mu tega ne bi bilo mogoče izvesti na zbornem mestu.“

Višji narednik se obrne do narednika-narednika:

„Jutri zjutraj, če nam sonce dovoli, se bo gospod polkovnik omračil v popolni bojni opremi. Če bo v glavni dvorani deževalo, kar se ne dogaja vsak dan, bo ta manever opravil na zbornem mestu.“

Nekaj ur potem je med prostaki krožila takale alarmanтна vest:

„Zdi se, da bo jutri ob lepem vremenu in v popolni bojni opremi mrknul naš komandant. Škoda, da se kaj takega ne zgodi vsak dan!“

NAROČNINA za leto 1979:

Argentina	5.000 pcsov
Južna Amerika	6 dolarjev
Evropa	7 dolarjev (ali ustrezna valuta)
Kanada in Sev. Amerika	7 dolarjev (ali ustrezna valuta)
Za LETALSKE pošiljke je treba doplačati 5 dolarjev.	

Correo Argentino Suc. 7	TARIFA REDUCIDA	Propiedad Intelectual
	Concesión N° 6830	N° 1.333.625 — 22-6-1976 R. Falcón 4158, 1407 Bs. As.